

პროფესორული მხარეობა

№ 12

(36)

დემიბიანი

1929

საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის
ყოველთვიური ორგანო

ბ. ბუაჩიძის, ი. შაკელის, ვ. ლუარსაბიძის, ა. მაშაუზილის,
შ. რადიანის და დ. რონდელის რედაქციით

პიფ. ბუაჩიძე

მხატვრული მწერლობის რეკონსტრუქციის საკითხები

(საქ. პროლ. მწერალთა ასოც. მესამე პლენუმის ძირითადი შედეგები)

რეკონსტრუქციის პერიოდი იწვევს ძირითად ცვლილებებს ყველა სფეროებში. კლასიური ბრძოლის გამწვავებამ, როგორც საერთოდ, ისე იდეოლოგიურ ფრონტზედაც მძაფრად იჩინა თავი. იდეოლოგიური ფრონტის ერთ-ერთი თვალსაჩინო ნაწილი მხატვრულ მწერლობა, გამომხატავს კლასიური ბრძოლის ყველა მხარეებს. ანტი-პროლეტარული ფენები განსაკუთრებით დღეს, იდეოლოგიის სფეროში სცდილობენ თავის რეაქციონურ პოზიციების გამაგრებას. მწერლობის სხვადასხვა რაზმები საზოგადოების სათანადო ფენების განწყობილებების და იმედების სახეს იძლევიან. ქართული მწერლობის სინამდვილე სავსებით ამჟღავნებს იდეოლოგიურ ფრონტზე ბრძოლის გამწვავებას.

უკანასკნელ წლებში მწერლობაში ძალთა თვალსაჩინო გადაჯგუფება მოხდა. შეიცვალა კლასიური ძალების შეფარდება წამოიჭრა ახალი საკითხები. შეიცვალა მწერლობის სხვადასხვა განწყობილებანი და პოზიციები. მეტი სიმკვეთრით და შედარებით გარკვეულობით ჩამოყალიბდა სხვადასხვა ფენების სოციალურ-იდეოლოგიური სახე და ბოლოს, შეიცვალა, გამრავალფეროვანდა და გაღრმავდა — მწერლობის ამოცანები.

რეკონსტრუქციის პერიოდი ახალ მოთხოვნილებებს უყენებს მწერლობას. ეს კი თავის მხრივ აუცილებლად ხდის პარტიის სახელოვნო პოლიტიკის შეფარდებას ამ ახალ მდგომარეობასთან, ახალ პირობებთან. პარტიის საკავშირო ცეკას 1925 წლის ცნობილი რეზოლიუციის ძირითადი დებულებანი, ცხოვრების მიერ სავსებით გამართლებული აღმოჩნდა. მათი ზუსტი სისწორე დამტკიცდა მთელი რიგი წლების განმავლობაში. ეხლა პარტიის სადირექტივო დოკუმენტი — მხატვრულ მწერლობის ახალ მდგომარეობასთან შეფარდებით, სათანადო შეცვლას ითხოვს. საჭირო ხდება ახალი რეზოლიუციის გამომუშავება, რისთვისაც მაქსიმალური სისწორით აღნუსხულ უნდა იქნეს მწერლობის თავისებურებანი, რეკონსტრუქციის პერიოდში.

ამ მხრივ სანიმუშო იყო ეხლა-ხან ჩატარებული საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის გამგეობის მესამე გაფართოებული პლენუმი. ქართული მწერლობის ძალთა დანაწილება, სხვადასხვა ფენების განწყობილებანი, თანამგზავრობის საკითხი, პროლეტარულ მწერლობის დღევანდელი მდგომარეობა — ყოველმხრივით გამომკვლავნდა და გაშუქდა პროლეტარულ მწერლობის პლენუმზე. რომელიც თავის განსაკუთრებულად ნაყოფიერი მუშაობით თამამად შეიძლება ჩაითვალოს გარდამტეხ დატათ, ახალი პერიოდის დამწყებათ. პლენუმმა კონკრეტულად გაარკვია მუშაობის მეთოდების გადაკეთების აუცილებლობა, ახალი მეთოდების გამომუშავება. მან ჯამი გაუკეთა პრ. მწერალთა ასოციაციის მთელი წლის მუშაობას. დაამუშავა პროლეტარულ მწერლობის საკითხები, ყოველმხრივით გაარკვია მისი ამოცანები რეკონსტრუქციის პერიოდში.

პლენუმმა ჯამი გაუკეთა და სავსებით დაადასტურა ასოციაციის ხელმძღვანელობის სასტიკი ბრძოლა — რეაქციონურ-მემარჯვენე მწერლობის წინააღმდეგ. პლენუმმა მთელი თავისი მუშაობით, მწერლობის სხვადასხვა ფენების წარმომადგენელთა გამოსვლების გარკვევით, ხაზი გაუსვა გაზეთ „5 მაისის“ მოწინავეში. მოცემულ —

ქართული მწერლობის შეფასებას, როგორც სავსებით სამართლიანს და სწორს ეხლანდელი მდგომარეობისათვისაც.

მწერლობის უკანასკნელი წელი ხასიათდება ძირითადი გროცესების ჩამოყალიბებით. მემარჯვენე მწერლობა გააქტიურდა. პროლეტარული მწერლობა გაიზარდა და ყოველმხრივ დაუპირდაპირდა მემარჯვენე ფრთას. რთულ მოვლენებს ჰქონდა ადგილი თანამგზავრობაში. მათი ნაწილი აშკარათ გამემარჯვენდა. მნიშვნელოვანი ნაწილი კი გადამუშავდა რევოლუციის მიმართულებით. აქტიურად დაპირდაპირებული მემარჯვენე მწერლობა არ არის ერთსახოვანი. მათი უმთავრესი ნაწილი დღეს სცდილობს გამოიყენოს საფარად „სმენავეზოველობა“, რაც გარკვეულათ — რეაქციონური ხასიათისაა. ზოგი მათგანი გამომდინარეობს რა ეროვნულ მთლიანობის პრინციპიდან, სცდილობს დაამტკიცოს, რომ კლასიური დანაწილება თანამედროვე საზოგადოებაში უკვე აღარ არის; რომ ყველანი, ე. ი. ისინიც და ჩვენც ვმოღვაწეობთ, ვმუშაობთ მშრომელი ხალხის საკეთილდღეოთ. ეს სასაცილო გულუბრყვილობა, ფაქტიურად მიზნად ისახავს საბჭოთა საზოგადოებრივობის მამოძრავებელ ძალების თვალის ახვევას. პოტყუების ასეთ კურიოზულ ცდას, მხოლოდ ეულგარული თავხედობა უნდა უწოდოთ. მაშინ როდესაც კლასიური ბრძოლა გამწვავების უმაღლეს წერტილს აღწევს, როდესაც სოფლად და ქალაქად გაძლიერებული სოციალისტური შეტევის საპასუხოდ, ბურჟუაზია აშკარა გაბოროტებულ კონტრ-ზომებს მიმართავს, მაშინ ამავე ბურჟუაზიის იდეოლოგიური აგენტები მწერლობაში სცდილობენ დაგვარწმუნონ, რომ დღეს არავითარი კლასიური ბრძოლა არ არის და ყველანი ერთი მიზნებისათვის მომუშავენი ვართ. ამ მხრივ ფრიად დამახასიათებელი იყო კ. გამსახურდიას მხიარული გამოსვლა პლენუმზე.

„ჩოხოსანთა“ ორდენის უკანასკნელ ჭირისუფალს, თავის გასაწყლებით და გაუბრალოებით უნდოდა რეაქციონური „სმენავეზოველობის“ დაკანონება. ის გამოვიდა თავის გამირებისათვის პასპორტის ასაღებათ. აქ საინტერესოა არა მისი მჩატე. უზადრუკი და ერთის მხრივ უმეცრების და მეორეს მხრივ ვიწრო ყალთაბანდობის დამადასტურებელი არგუმენტები, არამედ ის თუ რა მიზნის მიღწევას სცდილობდა ამით. ძალების, მიმინოების, სამრეკლოების და შეფეების მწერალმა ლიტონი განცხადებითაც კი ხაზი გაუსვა თავის სიყვარულს არქაიულ და ფეოდალურ თემატიკისადმი, შეეცადა დაემტკიცებია, რომ ამ გარემოებას ფეოდალურ იდეოლოგიასთან არავითარი კავშირი არა აქვსო; ერთი სიტყვით გამოდიოდა ის, რომ

ძალღების, მიმინოების, და „ჩოხის“ იდეოლოგია ეს ზოგად-ადამიანური იდეოლოგიაა. კ. გამსახურდია ამტკიცებდა, რომ მასწავლებლებს უკმაყოფილოდ დატოვებდა, რომელიც დღეს წართმეული აქვს, და მაშასადამე ამით ფეოდალობასთან ყოველგვარი კავშირი გაწყვიტა; მთლიანად მისი კლასი უკვე აღარ არსებობს რადგან: „საქართველოში ყველაფერი წაართვით თავად-აზნაურობას. ის არის ეხლა საცოდავი ჩამოცვეთილი წოდება“ — შემდეგ გადადის ბურჟუაზიაზე — „ეხლა ბურჟუაზიის შესახებ. ჩვენ სად გვეყავს ბურჟუაზია. ერთ-ნახევარი სპეკულიანტი თუ ბურჟუა იყო, თქვენ წაიღეთ მათი ქონება. ზოგი მუშათა სასახლეთ გავხადეთ, ზოგი ხელოვნების სასახლეთ. მათი ნაწილი სამარეში არის, ნაწილი გაიქცა აქედან. ვის უნდა ვიცავდეთ ჩვენ, ან სად ხედავთ ამ დაცვას“. (პლენუმის სტენოგრაფიულ ანგარიშიდან).

აი, ასეთი კუროიზული და, უმეცარი არგუმენტებით სცდილობს დღეს ფეოდალების და ბურჟუაზიის იდეოლოგია, დაფაროს თავისი ანტი-რევოლიუციონური ბუნება, მოღვაწეობა. მას — თავის-და საუბედუროთ ავიწყდება, რომ დღეს ოქტომბრელსაც კი ვერ დააჯერებს მასში, რომ რაკი ფეოდალებს და ბურჟუებს მატერიალური დოვლათი, სასახლეები და ხელისუფლება წართმეული აქვთ, ამით ისინი უკვე საკსებით, როგორც კლასი. განადგურებული არიან და მით უმეტეს აღმოფხვრილია მათი იდეოლოგია, რომელთანაც, როგორც არ არსებულთან, ბრძოლა ვითომც და საჭირო აღარ იყოს. ეს მაშინ, როდესაც რეკონსტრუქციის პერიოდში კლასიური ბრძოლა გამწვავების უმაღლეს წერტილს აღწევს.

რეაქციონური მწერალი თავის მუშაობის თეორიულ დასაბუთებასაც კი იწყებს. კ. გამსახურდიამ სიტყვა-სიტყვით განაცხადა შემდეგი: „ყოველი მწერალი გამოსთქვამს გარდაცვლილი თაობის ტკივილებს. ეს არის უტყუარი დებულება“-ო. ეს დებულება, საკსებით მართალია. ყოველი რეაქციონერი მწერალი იმიტომ არის რეაქციონერი, რომ გამოსთქვამს გარდაცვლილ თაობათა ტკივილებს, იბრძვის მომაკვდავ, მიმავალ თაობათა, ე. ი. კლასების ინტერესებისათვის. განსხვავებაც დღევანდელ მწერლებს შორის სწორედ ამაში არის. დღევანდელი მემარჯვენე მწერლები სწორედ გარდაცვლილ თაობათა ტკივილების, მიმავალ ფეოდალების და ბურჟუების ინტერესებისათვის იბრძვიან. ამ შემთხვევაში საქმე იმაშია, რომ ამ მდგომარეობის განზოგადობას სცდილობენ ეს მკვდარ და მომაკვდავ კლასთა მოციქულები და ფიქრობენ თავის ბრძოლის საბჭოთა სინამდვილეში დაკანონებას. კლასიური მტერის ასეთი აშკარა და დასრულებული პროგრამით გამოსვლის შემდეგ --- ერთხელ კიდევ ნათელი ხდე-

ბა დღევანდელ „სმენავებოველობის“, მათი „საბჭოთა პლატფორმის“ რეაქციონურობა. ასეთ მოვლენასთან აუცილებელია და შეუბრალებელი ბრძოლის გაღრმავება. პლენუმზე მემარჯვენე ფრთამ მიიღო სათანადო პასუხი პროლეტარულ მწერლობისაგან. საჭიროა ამ ბრძოლის იმავე სისასტიკით გაგრძელება. აუცილებელია ასეთ ხალხს წითელ დროშაზე გარეგნულ ფიცს დავანებებით თავი ხელებზე დავკრათ იმ რედაქტორებს, რომლებიც გულუბრყვილობას იჩენენ და „ვიზა“-ს აძლევენ ასეთ „გარდაცვლილ თაობათა“ მოციქულებს. საჭიროა წესიერებისაგან მოუწოდოთ იმ ხალხს, რომლებიც კ. გამსახურდიას რეაქციონურ „ზაგესებს“ ბეჭდავენ და თანამგზავრულად მიაჩნია ისინი.

გარდა აქტიურ მემარჯვენე მწერლობისა, არსებობს ჯაობის მწერლობა, ობივატელობის სულისკვეთების გამოხატველი, მათთვის მთავარი — მყუდროდ ცხოვრებაა. ავიღოთ პოეტი აბაშელის ერთი ლექსი, სადაც ასეთი მყუდროების პროგრამაა მოცემული:

„მე ვფიქრობ ეხლა არ დავეძებ დიდრონ საქმეებს.
იქნება სჯობდეს ჩამოვიწიო ქუდი ურებზე.
ხან და ხან ჩუმად ნაკვერჩხალზე დაუფრი საქმეველს,
რომ ვიოცნებო ზღაპრულ კოშკის საფეხურებზე.
რა საჭიროა გადავაკვედე ურჩ მოკამათეს
მკამოს ათასმა თეორიამ და დებულებამ.
როცა მზე ჩემთვის მხოლოდ ერთი წუთით ანათებს,
და სხვა სიოცხლე მიწის გარეთ არ მეგულებს.
რად ჩავიმწარო დარჩენილი წელი ორიოდ.
ვიდრე მიხმობდეს ცხონებული ჩემი ბებია.
ოთხმოცი წელი გაატარა უთეორიოდ.
და მისი ბედი, ვიტყვი, ბევრჯერ შემხარბებია.“

როგორც ამ ლექსიდან სჩანს, არის მწერლები, რომელნიც დღეს (ეს ლექსი დაწერილია 1929 წელში) რევოლიუციონურ ენტუზიაზმის ხანაში, 80 წლის ბებიათა ბედს შენატრიან.

ამასთან ერთად განსაკუთრებით უკანასკნელ წელს გაძლიერდა მიტმანსების ტალღა — წითელი ხალტურა, გამრავლდა — მრავალ-ეამიერის პოეტები, რომელთაც რევოლიუცია გაშლილი სუფრა პგონიათ. ფიცულობენ წითელ დროშას, საბჭოებს და სხვ. მაგრამ აქ უკიდურეს მემარჯვენეებსა და წერილ-ბურჟუაზიულ „ხალტურჩიკებს“ შორის, არც ისეთი განსხვავებაა. საჭიროა მეტი კლასიური სიფრთხილე და ალღო და არა რედაქტორული გულუბრყვილობის გამომეადვნება. მხედველობაში უნდა იქნეს მიღებული მტრების მიერ გამომუშავებული შეგუებისა და გადარჩენის მეთოდები. პლენუმზე მო-

ყვანილ იქნა ერთი ფრიად დამახასიათებელი ისტორიული მაგალითი: ყინულ-მჭრელი „კრასინი“-ს შესახებ. ბურჟუაზიული გერმანიის გემი „მონტე-სერვანტესი“ ჩრდილოეთ-ყინულოვან ზღვაში იღუპებოდა. ამ დროს გამოჩნდა საბჭოთა გმირული ყინულ-მჭრელი „კრასინი“. გერმანელების გემის დაღუპვის შიშით სასოწარკვეთილმა ბაქანზე გამოფენილმა ბურჟუაზიულმა საზოგადოებამ, დაინახა რა ერთადერთი მხსნელი საბჭოთა გემი, საჩქაროთ გადმოვიდა წითელი დროშა და ინტერნაციონალის სიმღერა დაიწყო. ყველასათვის ცხადია, თუ რამ გადმოვიდა წითელი დროშა ამ დამფრთხალ ბურჟუებს და რამ ამღერა ინტერნაციონალი. ჩვენი მწერლობის ერთი ნაწილის საბჭოთა პასპორტის ძიების განწყობილებანი, საბჭოებისადმი ფიცი ძალზე წააგავს ამ გემის დროშას და ინტერნაციონალს. ეს ცხადია, არ შეეხება გულწრფელათ და პატიოსნათ მომუშავე საბჭოთა მწერლების ფენას. ამ ახლო-ხანში გამოსული ა. აბაშელის წიგნი „გაბზარული სარკე“ გამოირჩევა თავისი მემარჯვენეობით და გადამწონი რეაქციონური განწყობილებებით, მაგრამ დროშები მასზედაც არის გადმოვიდებული. წიგნის უკანასკნელი სტრიქონები ბოლოვდება ორკოფული, სათუო დაპირებებით:

„მოხსენი თვალებს სარკე ცივი და გაბზარული,
რომ დაინახო კლდე და ველი გადასაფრენი,
და სთქვა სიმღერა ეპოქისთვის თანამგზავრული.“

თავის თავისადმი ასეთი მიმართვით, შთაბეჭდილება ექმნება. რომ პოეტი საბჭოთა შეგნებით იმსკველება. მაგრამ იმავე გვერდზე, იმავე წელს (1929) დაწერილ ლექსში ჩვენ ვხედავთ ნამდვილ აბაშელს, სადაც ის უკვე მიმართავს თავის თვალებს („გაბზარული სარკე“):

„გუგაზე მქონდა აღბეჭდილი ერთხელ ნახაზი,
წითელი დროშის უცვარი აფრიადება.“
მაგრამ როდესაც რკინის რაშმა სივრცე დაღეწა,
თქვენ ნახეთ ერთად თევანწირვა და სიმზთალეცა.“
(კურსივი ჩვენია ბ. ბ.).

ამ სტრიქონებს დიდი განმარტება არ სჭირდება. „უცვრად აფრიადება“ წერილ-ბურჟუაზიის, მენშევიზმის, ყვითელი დროშა, რომელიც „გაბზარული სარკის“ პატრონს წითლად ეჩვენება და შემდეგ „რკინის რაშმა“, ე. ი. პროლეტარულმა რევოლიუციამ „სივრცე დაღეწა“ და ამ სივრცეში ცხადია წალეკა ყველა ის საუნჯენი, რომელზედაც ლოცულობს პოეტი. ეს არის ნამდვილი იდეოლოგია აბაშე-

ლის და თანამგზავრობაზე სხვადასხვა დროს ლაპარაკი, „ცივი და გაბზარული“ სარკის შენარჩუნების მიზნითაა გამოწვეული. ვის არ ახსოვს „არიფიონი“-ს ინტერნაციონალის სიმღერა მოწინავე — დეკლარაციაში და ფაქტიურად კი კულაკური იდეოლოგია? ამგვარ ხალხზე მოსკოვში, ეხლახან გამოსულ ერთ-ერთ კრებულში, მეტად მახვილი ეპიგრამაა მოთავსებული. სწერენ ამ უკანასკნელ ხანებში ფრიად დამსახურებულ პილნიაკზე:

—Мудро лукавствует,
Пакостный, злой.
Кричит
—Да здравствует!“
Пишет
—Долой!“

მის. ჯავახიშვილი დღეს აღნიშნავს რა ქართული მწერლობის კრიზისს აცხადებს რომ „ფორმალურად (?) ეს კრიზისი მაშინ დაიწყო, როდესაც გამოგვიცხადეს, რომ ქართველი მწერალი ან პროლეტარიატის პროპაგანდისტათ უნდა გადაიქცეს, ან კალამი უნდა გააგდოსო“. ამას ლაპარაკობს ის ადამიანი, რომელიც როგორც მწერალი ცნობილი შეიქნა მხოლოდ საბჭოთა ხელისუფლების დროს, პროლეტარიატის პროპაგანდაზე ლაპარაკობს ის კაცი, რომელსაც რევოლიუციონურ სინამდვილეში — ჩვენი ჟურნალების, ჩვენი გამოცემლობის საშუალებით. ყოფილი ადამიანების, ნაკაცების, თავად-აზნაურობის, კულაკების ნაძირალების პროპაგანდის მეტი არაფერი არ გაუკეთებია. ამის შემდეგ ლოიალური ლაპარაკი შემოქმედებით პლატფორმის საკითხებზე და ფიცი პოლიტიკურ ერთგულებაში არის თვალის ახვევის უბადრუკი ცდა.

გარდაცვლილ თაობათა „ავიტ-პროპებმა“ გაახშირეს ლაპარაკი დისტანციების შესახებ. ისინი გულმოდგინეთ ამტკიცებენ, რომ თანამედროვეობის ათვისება არ შეიძლება, რადგან მწერალმა რომ რაიმე დასწეროს — ის შორს უნდა იდგეს იმ დროსაგან, რომელზედაც სწერსო. კი მაგრამ, თუ მაგალითად ჯავახიშვილს რევოლიუციის, მუშის, ღარიბი გლეხის, კოლექტივის, კომუნისტის დანახვისათვის სჭირდება დრო, მაშინ როგორ ხედავს იგი ამავე ღარიბი გლეხის, მუშის, კომუნისტის, კოლექტივის გვერდით მყოფთ და ამავე დროში მომქმედ თავადს, კულაკს, კერძო მესაკუთრეს? მაშასადამე აქ საქმე დროში, დისტანციებში კი არ ყოფილა, არამედ თვალსაზრისში, იდეოლოგიაში, ინტერესებში.

მომაკვდავი კლასის იდეოლოგები, თავის კლასის წარმომადგენლებს ყოველი მხრივ გვიხატავენ და ჩვენს მშენებლობას ჯებენ ან და სულ არ უნდათ დაინახონ ის.

ლ. ქიაჩელს, რომელსაც თანამგზავრულ მწერლის პრეტენზიები აქვს, ყოვლად დაუშვებლად მიაჩნია თანამედროვეობის შემოქმედებითი ათვისების მოთხოვა თანამგზავრობისაგან. მას თანამგზავრობა შესაძლებელი მიაჩნია მაშინაც, თუ მწერალი სწერს მეჩვიდმეტე საუკუნეზე და ამ შემთხვევაშიაც ივიწყებს მსოფლმხედველობის მნიშვნელობას. „დისტანციების“ თეორიას — (რომელიც საბოლოო ანგარიშში ეროვნული მთლიანობის ლოზუნგის გამართლების ცდაა) ასე შორს მიყავს ეს მწერლები. ლ. ქიაჩელმა უკვე მოითხოვა თვის პროლეტარული მწერლობის ძირითადი პრინციპების რევიზიის გაკეთება და გვიჩივს შეგვეცვალა ჩვენი დამოკიდებულება ქართული მწერლობის ტრადიციებისადმი. მისი აზრით პროლეტარულმა მწერლობამ უნდა „გადასინჯოს თავის უარყოფის ტენდენციები და გაეროვნდეს“. „ის თითონ უნდა გახდეს ეროვნულ მწერლობათ, სხვა-ნაირი პერსპექტივა ამ მწერლობის შე ვერ წარმოიმდგენია“ — ი. ეს ძველი სიმღერაა ნაციონალიზმის შხამით გამოხრული ქართული მწერლობისა.

ქიაჩელის მიერ ქართულ მწერლობასა და პროლეტარულ მწერლობას შორის მომრიგებელ შუამავლის როლში გამოსვლა — ამაო და დონ-კიხოტური ცდაა. პლენუმმა ქიაჩელის მოციქულობა არამც თუ მიიღო, არამედ ის უკან ვაწბილებული გააბრუნა. მცხოვან მოციქულს დააბარეს, მოახსენოს „დედა“ ქართულ მწერლობას, რომ რევოლიუციამ ერთხელ და საბოლოოდ დაანგრია მამა-შვილური მთლიანობა ქართულ მწერლობაში: გაანადგურა ოჯახური იდილია, რომ ყოველგვარი ცდა რეაქციონური იდეებით გამსჭვალულ ნაციონალისტურ მწერლებისა, მოაშინაუროს, თავის შემავალ ნაკადათ გაიხადოს პროლეტარული მწერლობა, მიიღებს სასტიკ პასუხს.

მემარჯვენეების ეროვნულობის ლოზუნგს სავსებით სწორად აფასებდა, თავის მოხსენებაშიდაც და პლენუმზე წარმოთქმულ სიტყვაშიდაც ნიკ. მიწიშვილი: „ეროვნულ დროშას, რომელიც ხშირად პროგრესიულ ლოზუნგს ატარებს, საბჭოთა წესწყობილების მტრები იყენებენ რეაქციონურ, მეშინურ, მშრომელი ხალხისათვის, ე. ი. ერის უმეტესობისათვის, მავნებელ ლოზუნგის დამფარავ იარაღათ“. მომაკვდავი თაობების, კლასების სულისკვეთების გამომხატველ მწერლების მისამართით ეს დებულება სავსებით სწორია. საჭიროა „ერის“ (ე. ი. „ჩოხონების“, ხანჯლოსან, თავადების, ბურჟუების დუქნის

დაკეტვის გამო ფილოსოფიური სევდით შეპყრობილ მედუნეების და ყველა ყოფილ ადამიანების წარმომადგენლების) ცრუ მედუნეებზე წინააღმდეგ, სასტიკი ბრძოლა სწარმოებდეს. არ უნდა ჰქონდეს ადგილი მათ ძალთა დაუფასებლობას, ეს განსაკუთრებით საჭიროა დღეს, როდესაც ამიერ-კავკასიის ერთა ფედერაციას განსაკუთრებული ენერჯით უმტკიცდება ეკონომიური ბაზისი, როდესაც შეიქმნა ამიერ-კავკასიის და საკავშირო მიწსახკომი. ნუ დაგვაიწყდება, რომ ამ „გრძნობიერ“ ხალხისათვის თვითიული ამოვადებული შიჯნის სოლი ლახვარია.

გაზ. „5 მაისის“ მოწინავეში, ჩვენ ვსწერდით, რომ: „კვლავ ერთა უმთავრესი ღვარძლიანი მტერი ნაციონალისტურ-შოვინისტური განწყობილებებია, კიდევ მეტათ გაზრდილი და გამძაფრებული. კვლავ წარმოებს უსირცხვილო ვაჭრობა-მრეწველობა ნაციონალისტურ გრძნობებით, აშკარა და დაფარულ ფორმებში. არავითარ შემთხვევაში არ უნდა იქნას შენელებული ბრძოლა „ეროვნულობის“ ფორმით გამოსულ ყოველგვარი ჯურის სპეკულიანტებთან. ნაციონალისტური განწყობილებები კლასიური მტრის საფარი და დროშაა, ის რევოლიუციონური თანამედროვეობის წინააღმდეგ ბრძოლის მეთოდია. „ჩოხოსანი“ საქართველოს მოტრფიალენი, უბადრუკნი, საცოდავნი, თვადებისა და ბურჟუების წარმომადგენლები — უნიადაგონი და სასაცილონი არიან (თავისი თეთრი გიორგით და ჯვარის-მონასტრით), მაგრამ მაინც ჯერ კიდევ საკმაოდ საშიშარი მტრები არიან“.

ფრიად დადებითი მოვლენა არის ის, რომ არა-პროლეტარული მწერლობის რიგებიდან ნ. მიწიშვილი დაუახლოვდა ამ ჩვენს შეფასებას — ქართული მწერლობის ზოგიერთი ფენებისას — და ის დღეს ჩვენთან ერთად ხაზს უსვამს, ეროვნულობის დროშით, რეაქციონურ ვაჭრობას. ის აშკარად ლაპარაკობს: „ქართული მწერლობის უმეტესობას არ სჯერა ის რომ ოქტომბერმა მტკიცე ნიადაგზე დააყენა ეროვნებათა საერთო განვითარების „მესაძლებლობანი“, მათ არ ესმით და არ უნდა გაიგონ, რომ: „ოქტომბრის რევოლიუციის იდეები დღეს ერთად-ერთი რადიკალური და პრინციპიალურად პროგრესიული იდეებია მსოფლიოში“. (ნ. მიწიშვილი) სავსებით მართალია მიწიშვილი, როდესაც ლაპარაკობს, რომ: „არაპროლეტარული მწერლობის დიდი ნაწილი იცავს იმას, რასაც ქართველი მოღვაწენი გასული საუკუნის მეორე ნახევრისა ებრძოდნენ დიდის ენერჯით როგორც რეგრესიულს და ხალხისათვის მავნე ძალას, ე. ი. მწერლობა თითქმის 80 წლით უკან იხევს და ამრიგად მას ხელიდან ეცლება ყოველგვარი პრინციპიალური იარაღი თანამედროვეობასთან ბრძო-

ლაში“-ო, ასეთია დღევანდელი ქართული მწერლობის მნიშვნელოვანი ნაწილი. ქართული მწერლობის მდგომარეობის გარკვევის დროს ასეთ დასკვნამდე მისვლა თვითონ მიწიშვილისთვის ნაბეჯელია. ეს მისთვის მიღწევა არის იმიტომ, რომ თვითონ მას ჯერ კიდევ „ძველ ტრადიციების გზასთან“ კავშირი სავსებით არ გაუწყვეტია. ეს რომ ასეა, ამას ქვემოთ დავინახავთ.

მაგრამ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ ნ. მიწიშვილს მწერლობის რევოლუციასთან ურთიერთობის გარკვევაში, დაშვებული აქვს მთელი რიგი უხეში შეცდომები და მისი ზოგიერთი დებულება კი შეგნებულად მემარჯვენე ხასიათისაა და შეუთავსებელია საბჭოთა მწერლობის პრინციპებთან. პლენუმზე სავსებით გამომჟღავნებულ იქნა მყვირალა წინააღმდეგობანი მიწიშვილის დებულებებში. მიწიშვილი ცდილობს საზოგადოებრივი განვითარების გარკვევას, რომლის დროსაც ერთის მხრივ ამჟღავნებს უვიცობას და მეორეს მხრივ კი წვრილ-ბურჟუაზიულ იდეოლოგიის დაბნეულობის კლასიურ ნიმუშს იძლევა; ის მექანიკურად აერთებს სამოციან წლების იდეებს 1905 წლის მოძრაობასთან. ბურჟუაზიული დემოკრატია სავსებით გამორჩა. ოქტომბრის რევოლუცია საქართველოში მიწიშვილის აზრით „იმდენად კატასტროფიული იყო ეს მოვლენა ქართული ცხოვრებისათვის, რომ სხვადასხვა საზოგადოებრივ ძალთა უმეტესობა ამ გარდატეხამ, რომელიც იმ თავითვე წმინდა პოლიტიკურ ფაქტად ისახებოდა ფსიხოლოგიურად დაქსაქსა, დაარბია და სავსებით შოუშალა ამ ძალებს ყოველგვარი საორიენტაციო სახსრები“.

ეს შეშინებული ბურჟუის ბაყალის, (რომელსაც შიშით აეროვლებს, რომ რევოლუცია დუქანს დააკეტებინებს) და ნევრასტენიით შეპყრობილი წვრილ-ბურჟუაზიულ ინტელიგენტების თვალებით — ათვისებული რევოლუციაა.

თბილ ოთახში დაბუდრებული, თეთრ პურზე მეოცნებე ობიექტელისათვის რევოლუცია მართლაც და კატასტროფიული იყო. მან მართლაც და „დაარბია“ ბურჟუები, თავადები, სპეკულიანტები და არა „საზოგადოებრივ ძალთა უმეტესობა“.

შემდეგ მიწიშვილი ამბობს, რომ: „თებერვლის გამომწვევი ძალები ორგანიულად მუშავდებოდა ჩვენი ქვეყნის სოციალ-პოლიტიკურ ორგანიზმში“. ეს დებულება მთლიანად და სავსებით ეწინააღმდეგება პირველს და მათი ერთი და იგივე გვერდზე მოთავსება, ერთი და იმავე ავტორის მიერ ძალაუფლებურათ აფიქრებინებს მკითხველს ამ დებულებების ავტორის „საორიენტაციო სახსრების“ წესრი-

გიანობაზე ადვილი შესაძლებელია ეს წინააღმდეგობა შეგნებულა და დიპლომატიური შერბილების მიზნითაა გამოწვეული.

აგრეთვე მიწიშვილი აღნიშნავს მენშევიკური „სამოთხის“, ეროვნული დამოუკიდებლობის კრელი ლოზუნგის მომხიბლველობას ყველასათვის და ასკვნის, რომ: „ამიტომ ქართული საზოგადოება თებერვალს შეხვდა თვალახვეული, გამოურკვეველი და თებერვალმა ასეთივე გამოურკვეველობისა და დაქსაქსულობის დალი დააჩნია საქართველოში ყველა სოციალურ ფენას, ყველა კლასს“. რას ნიშნავს ეს თუ არა ეროვნული მთლიანობის შესახებ რეაქციონური ზღაპრის განმეორებას. ამას, ვერავითარი რევოლიუციონური ფრაზეოლოგიის—გარემოცვა ვერ უშველის. „ყველა კლასი, ყველა სოციალური ფენა“, მაშასადამე, პროლეტარიატიც, მისი პარტიაც, მშრომელი გლეხობაც, რომელნიც აჯანყებებს აწყობდენ ოქტომბრის მოსახდენად. მიწიშვილი სულმოთქმული, გამხნევებული, თეთრი პურით გამძლარი, საბჭოეთს შეგუებული ობიექტულების სახელით, დღეს რევოლიუციის ათი-წლის თავზე ყველა კლასებზე ავრცელბს თავის შთაბქდილებებს. რევოლიუციაზე ამის თქმა ამ ობიექტულებისათვის ფრიად დიდი გაბედულებაა, მაგრამ ამ გაბედულებას საფუძველშივე უნდა ჩაუკლათ ენერგია, რომ რევოლიუციის დამახინჯების ცდებმა, მყუდროების და კლასიურ მშვიდობიანობის რომანტიკამ — ფესვი არ გაიდგას. რევოლიუციის ამდაგვარი შეფასების გამო, მწერლების რეაქციონურობის მიზეზების ახსნაში მიწიშვილი აკეთებს შემარჯვენებებისათვის ხელსაყრელ დასკვნებს. მისი აზრით რევოლიუციამ გააბნია, განათვითთულა „ერის მოწინავე სასიცოცხლო ძალები“ და მაშასადამე, კერძოთ მწერლები, თვითონ არავითარ შუაში არ არიან. დამნაშავე რევოლიუცია ყოფილა და არა მემარჯვენე, ში წლით უკან მყოფი მწერლები.

ამ დებულებებით მიწიშვილი ფაქტიურად ამართლებს და იცავს მემარჯვენე მწერლობას. მას დღევანდელი მწერლობის დაქვეითების მიზეზათ მიაჩნია „ეხლანდელ გარდამავალი ხანის საერთოდ დაქვეითებული ჩვენი სოციალურ-ეკონომიური ყოფაც; ჩვენ გავიარეთ აღდგენითი პერიოდი, გადავედით რეკონსტრუქტიულ პერიოდში. დღითი-დღე ძლიერდება სოციალისტური სექტორი და მიწიშვილს კი ყოფის დაქვეითება ელანდება. ცხადია თუ რა ფასი უნდა ექნეს ამგვარ სთვალეებიანი რევიზორის ანალიზს. მიწიშვილი სმენავეხოველობისაგან ძალიან შორს არ არის წასული. მაგალითი: „მხატვრულად რომ ვსთქვათ საქართველოს გასაბჭოება ფაქტიურად იწყება მას შემდეგ რაც აშენდა ზემო-ავჭალის ელექტრო-სადგური“. ვინმე იტყვის რომ

ეს მიქარვაა. არ იქნება მართალი. ეს კიდევ მეტია. ეს იგივე რეპ-
ციონური „სმენავეხოველობის“ „მედლის“ მეორე მხარეა. ხეცნა მხეცნა
ნებლობისათვის პოლიტიკური-სოციალისტური შინაარსის გამოცე-
ობივატელს რომ თეთრი პური შეუწყვიტოთ და შავზე გადაიყვა-
ნოთ, ის მაშინვე აბუზლუნდება — რევოლიუციის წინააღმდეგ. თეთრ
პურამდე მას რევოლიუცია არა სწამს. ზაგესები სოციალიზმის ძარ-
ღვია — მაგრამ მიწიშვილის საბუთებში, ის აშკარად წააგავს ობივა-
ტელის შეგნებაში, თეთრი პურისა და რევოლიუციის შეფარდებას.

თავის-თავად ცხადია, რომ მიწიშვილის ასეთი გაგებები შესა-
ფერის დასკვნას მიიღებდა მის დამოკიდებულებაში პროლეტარულ
მწერლობისადმი. მართლაც — და ჩვენ აქ ვხედავთ სრულ მტრულ და-
მოკიდებულებას. ის პროვინციალური ფილოსოფოსის სღრმით „ქკუა-
მახვილობს“. შესახებ იმისა, რომ პროლეტარული მწერლობა პოლი-
ტიკურ დეკლარაციებს ლექსავსო, რომ თავის თავად ის არაფერს
ნიშნავს—გარდა ქკუით დამტკიცებული ამბავისაო, ძველი მიდის, ახა-
ლი მოდის, მაშასადამე გამარჯვებაც ახალს დარჩება-ო; ძნელია იმის
მტკიცება, რომ კარგ დედ-მამას უსათუოდ კარგი შვილი ეყოლე-
ბა-ო. ერთი სიტყვით სოფლად წყაროსთან რომ შეუღნებელი დედა-
კაცები შეიკრიბებიან და გადაკრულ-გადმოკრულებით დაუწყებენ
ერთმანეთს ლაპარაკს, ასეთია მიწიშვილის „მარგალიტი აზრები“ და
მარჩიელური შელოცვები პროლეტარულ მწერლობის მისამართით.
ამრიგად, მარჯვნივ წაყენებულ ბრალდებებს — მიწიშვილი აპარებს
არა ნაკლების რაოდენობის და ხვედრითი წონის ბრალდებებს მარცხ-
ნივ. აქ საქმე მარტო პროლეტარულ მწერლობაში კი არ არის, (პრო-
ვინციალურ ფილოსოფოსის ვარჯიში და ქარაგმები ახალ მწერლობას
ვერაფერს დააკლებს), არამედ იმ განზოგადობაში, რომელსაც ჩვენ
ვხედავთ ამ „მოაზროვნის“ დებულებებში. ის აცხადებს: „აგრეთვე უნ-
და აღინიშნოს გამოურკვევლობა პოლიტიკისა ეროვნულ რესპუბლი-
კათა კულტურის და ხელოვნების განვითარების დარგში“-ო. „პრინცი-
პები ოქტომბრის რევოლიუციისა დამაჯერებელია“-ო — მაგრამ „და-
საბუთება და პრაქტიკული განზორციელება ამ პრინციპებისა ხელოვ-
ნების დარგში, ყოველ შემთხვევაში ეს ითქმის ქართული ხელოვ-
ნების შესახებ, ვერაა დამაჯერებელი“-ო. აქ ორმაგი თვალთმაქცო-
ბაა. შეიძლება ამ პრინციპების პრაქტიკულ განუხორციელებლობას
იმიტომ ვერ ხედავს მიწიშვილი, რომ ტფილისში ნაციონალურ კულ-
ტურის სახელით ველარ აშენებენ თამარ-მეფის კოშკებს.

პლენუმზე დამუშავებული და ყოველმხრივ გარკვეული იქნა
თანამგზავრობის საკითხი. თანამგზავრობის როლი რეკონსტრუქციის

პერიოდში იცვლება. მის წინაშე ახალი ამოცანებია. კლასიური ბრძოლის გამწვავების პერიოდში საჭიროა ისეთი თანამგზავრები, რომელთა მხრივ აღარ იქნება საშიშროება რომ ისინი რომელიმე მხრივ სადგურზე გადმოსხდებიან და გაბრუნდებიან უკან. თანამგზავრი მწერლების სოციალური საფუძველი წვრილი-ბურჟუაზიაა, რომლის დამახასიათებელიც არის რყევა — ბურჟუაზიისკენ და რევოლუციონურ პროლეტარიატისაკენ. ნაწილი თანამგზავრობისა კიდევაც გადაიხარა, გამემარჯვენდა, მონახა გზები ბურჟუაზიისაკენ, მეორე ნაწილი კი კიდევ მეტად დაუახლოვდა პროლეტარიატს, სოციალისტურ აღმშენებლობას. დღეს თანამგზავრობისაგან საჭიროა სოციალისტური აღმშენებლობაში პერსპექტივის ქონება. ერთ-ერთი უმთავრესი დამახასიათებელი თვისება რევოლუციონერების პერიოდის თანამგზავრობისა არის მემარჯვენე, რეაქციონური მწერლობისაგან გამიჯვნა. ქართულ მწერლობაში უნდა დაირღვეს ოჯახური იდილია, უნდა მოისპოს ის გარემოება, როდესაც ყველა ქართველი მწერალი — ყველა ქართველი მწერლის ვეჭილია. იმ მწერალმა, ვისაც კი დღეს უნდა თანამგზავრობა, არ უნდა მიიჩქმლოს ქართულ მწერლობაში კლასიური წინააღმდეგობანი და პროლეტარულ მწერლობასთან მკიდრო კავშირში, საბოლოო გამორკვევით ჩაებას — სოციალისტურ აღმშენებლობაში. პლენუმზე „მემარცხენეთა“ ჯგუფი გამოვიდა დეკლარაციით, პროლეტარულ მწერლობასთან თანამშრომლობის, კავშირის და მემარჯვენეობის წინააღმდეგ საერთო ბრძოლის წარმოების შესახებ. პლენუმმა „მემარცხენეთა“ ასეთი გამოსვლა შეაფასა, როგორც დადებითი და თვალსაჩინო მოვლენა, ქართულ მწერლობის თანამგზავრობის ერთ ნაწილში და შეუქმნა რეალური საფუძველი ასეთ კავშირს, თანამგზავრობის მოწინავე რაზმთან.

პლენუმმა შეაფასა საბჭოთა მწერლების ფედერაცია და აღნიშნა, რომ ფედერაცია ჯერ კიდევ ვერ გადაიქცა მომქმედ, საბჭოთა ორგანიზაციად. საჭიროთ იქნა მიჩნეული ფედერაციის რეორგანიზაცია. მის ხელმძღვანელ ბირთვში რევოლუციონურ-მემარცხენე ძალების შემკიდროება.

პლენუმმა აღნიშნა აგრეთვე პროლეტარულ მწერალთა დელეგაციის სუსტი მუშაობა ფედერაციაში, მიუხედავად იმისა, რომ საერთოთ ხელმძღვანელობა არსებობდა და ის სწორი იყო.

ხაზ-გასმით იქნა აღნიშნული, რომ საბჭოთა მწერლის სახელს ყველა ქართველი მწერალი ვერ ატარებს. ამ მხრივ გამოირჩევა აკადემიურ მწერალთა ასოციაცია, რომლის ხელმძღვანელობა და შემადგენლობა, წმენდასა და გადახალისებას საჭიროებს, თუ ამ ასოციაციას

სურს საბჭოთა ორგანიზაცია იყვეს. ამ ასოციაციის იდეოლოგიური პოზიციების მიუღებლობის მაგალითს წარმოადგენდნენ პლენუმის მსვლელები მოსული მათი წარმომადგენლები.

ამასთან დაკავშირებით პლენუმმა ხაზგასმით აღნიშნა, თანამგზავრობასთან მუშაობის მეთოდების გამახვილება და გაუმჯობესება. საჭიროა ბრძოლა თანამგზავრობის დაპყრობისათვის. პროლეტარულმა მწერლებმა ყოველმხრივი ამხანაგური დახმარება უნდა აღმოუჩინონ მათ, რომ ამით ხელი შეუწყვთ—გაუადვილოთ თანამგზავრებს, პროლეტარიატის იდეურ პრინციპებზე დადგომა. სასტიკი ბრძოლა უნდა გაგრძელდეს თანამგზავრობის დაუფასებლობის, მიჩქმალვის წინააღმდეგ. საფუძველშივე უნდა იქნეს აღმოფხვრილი, პროლეტარულ მწერლების ზოგიერთ ფენებში ჯერ-კიდევ არსებული ყოყოჩობა თანამგზავრების მიმართ და საერთოდ ულტრა-მემარცხენეობის“ რეციდივები.

ჩვენ გვყავს თანამგზავრები და მათთან მუშაობის გაძლიერება აუცილებელია, მათი საბოლოო გადამუშავებისათვის, მათი ბირთვის გასაზრდელათ.

ასეთია პლენუმის მიერ მოცემული სახელმძღვანელო ხაზი, თანამგზავრებთან მუშაობის დარგში. პლენუმის მიერ განსაკუთრებული ყურადღებით დამუშავებულ იქნა პროლეტარული მწერლობის ძირითადი საკითხები, ამოცანები, რეკონსტრუქციის პერიოდთან დაკავშირებით. სპეციალურ მოხსენებით გარკვეულ იქნა მხატვრული პროლეტარული პროზის საკითხები; პროლეტარული მწერლობის ახალი კადრების შექმნის, აღზრდის ამოცანა. დღეს უკვე ყველასათვის ნათელია პროლეტარული მწერლობის თვალსაჩინო ზრდა. ამას უპირველეს ყოვლისა აღნიშნავს ახალი მკითხველი; პროლეტარული მწერლობის ჟურნალის, გაზეთების, წიგნების ტირაჟის ზრდა. პროლეტარულ მწერლების მიერ მუშავდება საზოგადოებრივად აქტუალური საკითხები. უკანასკნელმა წელმა მოგვცა თვალსაჩინო ნიმუშები, რომელნიც მოწმობენ მას რომ პროლეტარული მწერლები მჭიდროთ უახლოვდებიან ახალი ყოფის, კოლმეურნეობათა მოძრაობის, რევოლიუციონური წარსულის დამუშავებას და საერთოდ ჩვენი სინამდვილის სოციალისტურად გადაკეთების ყველა საკითხებს. თვალსაჩინოა მხატვრული პროზის ზრდა. ზოგიერთი ჩვენი მწერლის მიმოხილვების დარგში ნაყოფიერი მუშაობა. წელს ჩვენი პროლეტარული დრამატურგიის შექმნაც რეალური ფაქტი ხდება. ჩვენ ვხედავთ, რომ პროლეტარული მწერლები ყოველდღიურ პრესასაც დახმარებას უწყვენ, გაზეთში მუშაობასაც იწყებენ, რაც მისასალმებელი მოვლენაა.

მიუხედავად მთელი რიგი მიღწევებისა, პლენუმმა ხაზგასმით აღნიშნა, რომ ჯერ ჰეგემონიის დაპყრობაზე ლაპარაკი მანერე ჩობაა. ჰეგემონია არ არის მიღწეული და არც ძალიან ახლოს მასთან, როგორც ეს ზოგიერთებს ეჩვენება. სავსებით მართალი იყო ამხანაგი ფადევი, როდესაც „რაპპის“ პლენუმზე აცხადებდა, რომ: „შეიძლება ჩვენ კანტემირები და ხერასკოკები ვიყოთ პროლეტარულ მწერლობის“-ო. ეს განცხადება დამახასიათებელია იმ მხრივ, რომ პროლეტარული მწერლები არასოდეს არ მოტყუდებიან და რეალურად დაიპყრობენ ჰეგემონიას. თვითკმაყოფილება ყველაზე ძლიერი მტერია ჰეგემონიის. პროლეტარულ მწერლობას ჯერ კიდევ სჭირდება დაძლევა მთელი რიგი უარყოფითი მხარეებისა. ქართულ პროლეტარულ მწერლობის სინამდვილეში ფრიად საშიშარია წვრილ-ბურჟუაზიული გავლენები, რომლის აცილებისაგან ჩვენ ჯერ კიდევ უზრუნველყოფილი არ ვართ. საგრძნობია წვრილ-ბურჟუაზიული გარემოცვა, ჩვენი მწერლების ნაწილის წვრილ-ბურჟუაზიული წარმოშობა, მემარჯვენე მწერლობის ტრადიციები, მასებთან სუსტი კავშირი, მეშათა ბირთვის სიმცირე — ლიტერატურულ ახალგაზრდობაში ქმნის ნიადაგს სხვადასხვა გადახრებისათვის. ჯერ კიდევ ჩვენს მწერლობაში ამა თუ იმ ზომით შესამჩნევია მთელი რიგი გადახრებისა: წვრილ-ბურჟუაზიულ ანარქისტული, ნაციონალისტური, მეშაინურ-ობივატელური, ფორმალისტურ-ესთეტიური და სხვ. წვრილ-ბურჟუაზიულ გავლენების სხვადასხვა სახეებს — მემარჯვენე გადახრას თვით პროლეტარული მწერლობის შიგნით, პლენუმმა გამოუცხადა სასტიკი ბრძოლა, კონკრეტულად ი. ვაკელის შემოქმედების ნიმუშზე; გარკვეულ იქნა თუ რამდენადაა შორს შეუძლია გადახრას წასვლა; თუ როგორ გადაიქცევა ის სერიოზულ მუქარათ ამა თუ იმ მწერლის პროლეტარული სახელისათვისაც კი.

„რაპპ“-ის პლენუმის ლოზუნგი ბოლშევიზაციის შესახებ, საქართველოს პრ. მწერ. ასოციაციის პლენუმის მიერ დამკვრელ ამოცანად იქნა მიჩნეული. ბოლშევიზაცია ჩვენი მწერლობის ქვაკუთხედად უნდა გადაიქცეს. ამასთან დაკავშირებით პლენუმმა ხაზი გაუსვა გამუშურების აუცილებლობას, უპირველეს ყოვლისა მეშა-ახალგაზრდობის ხარჯზე. პოლიტიკურ-ლიტერატურული სწავლის საკითხი კიდევ ერთხელ ხაზგასმით იქნა წამოწეული. პლენუმმა აღნიშნა და გამოამდგინა ყველა ავადმყოფური მოვლენები პროლეტარულ მწერლობაში, რომ ამით უკეთესად აწარმოოს ბრძოლა მათ წინააღმდეგ. თვითკრიტიკა ეს უძლიერესი დამხმარე საშუალებაა პროლეტარული მწერლობის განვითარებისათვის. დღეს პრ. მწერ-

ლობას არ ეშინია თავის ნაკლების გამოქვლავნების; კლასიურ მტრებს კი ჰგონიათ, რომ ისინი აქედან რაიმე თავისთვის სასარგებლო დასკვნებს გააკეთებენ. როდესაც ამხ. მიხ. კახიანი პარტიის ცენტრალურ მდივანთან ზოგიერთ ჩვენი მწერლების შეცდომებს, გადახრებს, ეს პარიზის ქუჩებში მოგუდულ „დამოუკიდებელ საქართველოს“ „ტაკი-მასხარა“ „გმირებს“, პროლეტარული მწერლობის გადაგვარებათ მოეჩვენათ და დაიწყეს ლირიკული ზღაპრების მოყოლა ჩვენი „დამწუხრების“ შესახებ და სხვ. ცხადია თუ რამდენად კუროიზულია უმეცრებით და ღვარძლით გაბრუებულ ემიგრანტების დასკვნები.

უკანასკნელი წლების შემოქმედებითა პრაქტიკამ და პლენუმის მრავალმხრივმა მუშაობამ დაამტკიცა პროლეტარული მწერლობის წარმატებითი წინსვლა. პლენუმმა შეეხო რა შემოქმედებითი პლატფორმის ძირითად საკითხებს — დაავალა ასოციაციის სახელმძღვანელო ორგანოებს, რომ შემდეგი პლენუმისათვის მომზადებულ იქნას ნიადაგი შემოქმედებით საკითხების ყოველმხრივით დამუშავებისათვის. ქართული პროლეტარული მწერლობის და საერთოდ ჩვენი მწერლობის მუშაობის პრაქტიკაში პირველი მაგალითია, როდესაც ფართოდ სდგას საკითხი ნაციონალური უმცირესობის მწერლობის შესახებ. პლენუმმა მოისმინა მოხსენება თანამედროვე ოსური მწერლობის შესახებ და მიიღო მთელი რიგი პრაქტიკული დადგენილებანი. ამ დარგში მუშაობის გასაღრმავებლად.

უკანასკნელი პლენუმი ხასიათდება იმითაც, რომ მასზე იყო დასმული ხელოვნების სხვა დარგების საკითხებიც. დღის წესრიგში იდგა სპეციალური საკითხი კინოს შესახებ. რომელიც სათანადოთ დამუშავებულ იქნა. პლენუმზე წამოჭრილ საკითხმა მხატვრობის შესახებ დღეს ისეთი განვითარება მიიღო, რომ პლენუმის ძირითადი მითითებანი უკვე ხორციელდება; იდეოლოგიური გადაჯგუფებანი მხატვრობაში დღეს უკვე ფაქტი ხდება.

ყველა ეს გარემოება მოწმობს მას რომ პროლეტარულ მწერლობის ზედმოქმედებითი გავლენა ხელოვნების სხვადასხვა დარგში ძლიერდება, რაც ფრიალ საჭირო მოვლენაა.

მომავალ მუშაობის ძირითადი გზები უკვე დასახულია, საჭიროა პრაქტიკული საქმიანობის მეტი ენერჯიით წარმოება, რომ არ ჩამოვრჩეთ რეკონსტრუქციის პერიოდის გრანდიოზულ გაშლას. საჭიროა თვითონ ჩვენი მწერლობის რეკონსტრუქცია.

ელისბარ კოლუმოგავინოვი

ჭ ი ა თ უ რ ა

მალაროებში

(გაგრძელება)

მალაროები...

რამდენი გვირავი შემხვდა შარა გზის გასწვრივ, სადაც მადანი უკვე გამოლეულია. მოპოება აღარ სწარმოებს და ეხლა შესავალი ხვრელები ავსილი მიწით, ქვებით და მცენარეებით ბუნაგებივით გამოიყურება.

რამდენი გორაკი ენახე ამ ხვრელების თავზე, მწვეანით შემოსილი. მზგრამ მიწის დამსკდარი ზედაპირით და ჩაწოლილი, ჩანგრეული გამოფიტულ. გამოცარიელებულ გულის შესავსებად.

ერთ დროს აქაც მუწაობა იყო.

ალბათ პირველი ნიჩაბი. პირველი წერაქვი ამ ადგილებში ამოძრავდა.

აქ ამბობენ: მარგანეცის აღმოჩენა აკაკის ეკუთვნისო.

მეორე ცნობები კი ამტკიცებენ რომ გეოლოგ აბიხმა აღმოაჩინა ეს ბუდობები. მაგრამ მისი ხალხში გამავრცელებელი აკაკი შეიქნა. ამ დაცარიელებულმა გვირავებმა წამომიშალა ეს ფიქრები. უნებლიეთ გამახსენდა პირველი ნიჩაბი და პირველი მუშა ორმოცდა ათი წლის წინად მარჯვენა რომ მოიქნია.

სარდიონი მომყვება გვერდში და მიხსნის იმას, რასაც თვითვე მივხვდი.

კანტორასთან ჩამოვხტი.

სარდიონი გარეთ დარჩა. მან ცხენს მოსართავები შეუხსნა და უნაგირი შეუმსუბუქა.

ფიცრულ ოთახში შევედი.

იქ იდგა კვამლისა და სუნთქვის ოშხივარი.

მუწები კანტორის მოხელეს შეკითხვებს აძლევდნენ.

მათი შეწყობილი ხმაური დაირღვა ჩემი შესვლით. — ძალიან კარგი. ამხანაგო, მე თვითონ გამოგყვებით გვირაბებში, ოღონდ ცოტა ხანს დაიცადეთ, პირველი ცვლა გამოვიდეს და წავიდეთ, — მიპასუხა უფროსმა მუშამ, მას შემდეგ, რაც ჩემი სურვილი განვუცხადე.

პირველ წუთებში უხერხული სიჩუმე ჩამოვადე. მხოლოდ თავის ქნევით განვუცხადე თანხმობა და გადავხედე კედლებს, რომლებზედაც მალაროების გეგმები იყო გაკრული.

ცოტა ხნის შემდეგ უფროსმა მუშამ, რომელსაც ყველა ვიქტორს ეძახდა, ფარანი ამინთო, გადმომცა მე და თან გამიყოლა.

მან მთავარ გვირაბთან მიმიყვანა. შესავალთან მუშები მოგროვილიყვენ და პირველი ცვლის გამოსვლას ელოდნენ. მოლოდინში ერთმანეთს ელაპარაკებოდნენ და ეს ლაპარაკის ხმა ისე ირეოდა როგორ გაუგებარ ყაყანს წააგავდა. აქვე იდგნენ ცხენებიც, რომელთაც უნდა შეეცვალათ პირველი ცვლის ცხენები. ესენი არც ფრუტუნობდნენ, არც მოძრაობდნენ. იდგნენ უძრავად თავჩაქინდრულები, იმ მდგომარეობაში, რომელშიც დააყენეს აქ. ეს ნამდვილ მოლოდინს წააგავდა.

რამდენიმე წუთის შემდეგ გვირაბიდან დაიწყეს თითო-ოროვლად გამოსვლა. მათ ხელში ეჭირათ ნიჩბები. წერაქვები; გამოდიოდნენ წინსაფრების შემოხსნითა და ლილების შეკვრით, თმებისა და ქუდების სწორებით. ხედავდნენ ნამდვილ სინათლეს და ნამდვილი სიხარულით ეფინებოდნენ სახეზე.

მეორე ცვლის გვარები ამოიკითხეს. მუშები ცოცხლად და ხმა-მალლა უპასუხებდნენ. ამ პასუხებში თითქოს ერთგვარი სიმხნე და სიხალისე გამოკრთოდა. თითქოს საბრძოლველად მიდიოდნენ საერთო მტრის წინააღმდეგო. მართლაც იმდენი სიმხნე და იმდენი ძალა ეღვარა მათში, რომ მე მჯეროდა: „აი ეხლა ისინი შევლენ შიგ და დაერევიან მარგანეცის ბუდობებს ლომებივით, დაუთხრიან კლდეებს ტენისა და გულს.“

მე უფროს მუშას ვუცდი. ის უნდა შემომყევს ზიგ. მან გვარების ამოკითხვა დაამთავრა და ჩემსკენ გამოსწია. მუშები კი, ხელში ანთებული ფარნებით ერთ ძლიერ ნაკადულად ჩაიღვარა გვირაბში.

— ეს მალაროები, ამხანაგო, სიგრძით ოთხი ვერსია; — დაიწყო ვიქტორმა როდესაც გვირაბში ფეხი შევდგი, — სივანეც თითქმის მაგდენი აქვს. დასერილია მრავალი გვირაბით, და ორი მთავარი გზა აქვს. მელაპარაკება და მივდივართ წინ. ასი ნაბიჯის შედეგ უკვე

ჩამობნელდა. ძლივს ანათებს მთის გულში წარმოშობილს სიბუნელს მბეუტავი ელექტრონი და ჩვენი ფარნები. უკვე ტალახებში ვღვავ ფებს და ძლიერ ხშირად ებორძიკობ კიდეც უსწორ-მასწორო გზაზე.

— ჩვენ ეხლა უზარმაზარი მთა გვაწევს თავზე, — განაგრძობს ისევ და თანაც გზას მინათებს, არ ენდობა ჩემს თვალს და ჩემს ნაბიჯს. — მთაზე სოფელია გაშენებული, არის ვენახებიც, საძოვრებიც, ყანებიც და აი, ჩვენ კი მის ქვეშ დავდივართ. სიმდიდრეს ვაცლით მიწას.

მართლაც, ადამიანი რას არა სწვდება, რას არ მიაღწევს, რას არ გამოიყენებს!.. ვფიქრობ მე...

მართლაც რა არის მშრომელის მარჯვენა. ისევ იმ საგანზე ვფიქრობ ხელმეორედ და ჩემს თავს შეცდომას ვუსწორებ, რომ ადამიანი კი არა, მშრომელის მარჯვენა.

მშრომელის მარჯვენა ამ მთის ზედაპირზე აცლის მიწას სიმინდს, ლენოს, სარჩო-საცხოვრებელს და ისევე მშრომელის მარჯვენა მიწის სიღრმეში წერაქვებსა და ნიჩბებს ამოძრავებს, მთის სიმდიდრე გამოაქვს მას.

— აი, ამ გზით წავიდეთ; — მითხრა ჩემმა გამყოლმა და ფარანი გაიქნია მარცხნივ ვიწროდ მიმავალ გვირაბისაკენ.

გვირაბში საამური სიგრილე დგას. ქერიდან და კედლებიდან ჟონავს წყალი და როგორც წვიმის წვეთები, ისე ეცემა ძირს.

ჩვენ მივდივართ აჩქარებული ნაბიჯით, რამდენიმე კილომეტრი გავიარეთ, მაგრამ დაღალვას სრულებით ვერ ვგრძნობ.

— მე თქვენ გიჩვენებთ იმ მუწას, რომელიც თავის სახლკარა ძირს უთხრის. — მხიარულად წარმოსთქვა მან და ცოტა ხნის შემდეგ კი, როდესაც განცდიერებით შევხედე მას დააყოლა, — ხომ, ამბობენ, რომ ყველა ერთმანეთს ძირს უთხრისო, კაცი კაცისთვის მგელიაო, მე თქვენ უარესს გეუბნებით, ნამდვილად საკუთარ სახლს უთხრის ძირს.

— ეს როგორ?.. ვეკითხები მე და თანაც ხუმრობად ვიღებ, მემინია დაცინვად არ გადააქციოს ეს თვისი ოხუნჯობა.

გავჩუმდით. გაისმის ჩვენი ფეხის ხმა წყალსა და ტალახში რომ იდგმის. კარგა ხანს მატარა. გზაში ოდნავ მბეუტავი ელექტრონის სანათურები გვხვდება. ის სრულებით ვერ აკმაყოფილებს ჩვენი თვალის მოთხოვნილებას.

ვეკითხები:

— განა არ შეიძლებოდა უკეთესი სანათურების გაკეთება?.. რას ჰგავს ეს, სრულებით ვერ ანათებს?!

— თქვენ მართალს ამბობთ; — მიპასუხებს ის; — მაგლან არ იტყოდით ამას რომ შემოსულიყავით რამდენიმე წლის წინააღმდეგ ტრონის პატარა სადგური გვაქვს, სულ 650 ცხენის ძალიან დატვირთულია და მეტ სინათლეს ვერ გვაწვდის. ხუთწლიან გეგმაში გათვალისწინებულია 1300 ცხენის ძალიანის აგება. მაშინ ორმაგი სინათლე იქნება და ალბად აღარ დაგვემდურებით. — ამ სიტყვებზე ფარანი ჩემს წინ გადმოსწია, რომ მეტი სინათლე გაეფინა ჩემი ნაბიჯის მიმართულებით.

— თვალი მეც მიჭრის. ვუბნები მას და გზას ვულობავ. უკან ვტოვებ მას.

— ძველად აქ ელექტრონს ვინ გამოიყვანდა, სულ ქრაქები, და მხრჩოლავი ლამფები ენთო, რომელიც უფრო მეტ ქვარტლს აფრქვევდა ვიდრე სინათლეს.

მე არაფერი არ ვუპასუხე. მივხვდი რომ ჩემი სამღურავი ზედმეტი იყო. წარმოებაში ჩაბმულნი თავიანთ საჭიროებას უფრო კარგად გრძნობდნენ. ვიდრე მისგან შორს მყოფნი და შეძლებისდაგვარად ყველაფერს აკეთებდნენ.

კოტა ხნის შემდეგ მომესმა დროდადროთი ბაგუნის ხმები, თითქოს კედლებიდან გამოდიოდა ეს ხმა და რამდენადაც წინ მივდიოდი, იმდენად უფრო ძლიერდებოდა. სადღაც სიღრმეებში გულს უთხრიდნენ მთას. წერაქვი ეცემოდა მარჯვენით მოქნეული და თითო მოქნევას თან სდევდა მუშის ღრმა ამოსუნთქვა.

მიმონგრეულ გზებზე გავიარეთ. მიწის გროვილებზე გადავედით. თავჩალუნული გაძვევრით ჩამოწოლილ ქერს ქვეშ და დავინახეთ მუშები წერაქვებითა და ნიჩბებით ხელში.

— აი, ამხანაგო, ეს არის თავისი ოჯახის დამლუპველი, იქამდე თხრა, რომ თვისი ვენახის ვაზის ფესვები გამოაჩინა.

მე ღიმილით შევხედე მუშებს. მივესალმე. ისინი კი შეჩერდნენ. შემოტრიალდნენ ჩემსკენ. წერაქვები ფეხებს წინ დაიკავეს და ზედ დაეყრდნენ. ერთმა შემომხედა ქრელი. მეტის-მეტი ბრწყინვალე თვალებით, სწორედ ეს იყო თვისი ოჯახის დამქცევი.

ჩემზე ამბობენ თითქოს მე განგებ ექმნი ჩემს მოთხოვნილებებში ტანდიდების და ახოვან ადამიანებს. სინამდვილეში კი სულ სხვა არისო, არ ვიცი რატომ სწორედ მე მხედება ასეთები. აი, ეს მალაროს მუშა, რომელიც ბრწყინვალე თვალებით შემომცქერის და გულწრფელად მილიმის, მკერდგანიერი, მალალი და სახარბიელო შეხედულებისაა. სახიდან ოფლი ჩამოსდის და ეს ჩამოგორებული ოფლის წვეთები ლიყიდან და ნიკაპიდან ყელისკენ მიცურავს. იქ კი ტანსაცმელს

უერთდება. სახისა და ხელის გასწვრივ ამობურთული ძარღვები მოუ-
 წანს. აკაკებს და არკინებს მას. მაგრამ არც ერთ სახეზე ასეთი კეცა-
 რულის გამომხატველი ღიმილი არ მინახავს. როგორც მასზე იხედებო-
 ეს მაღაროს მუშა ძლიერ მომეწონა. რაც შეიძლება ახლო მივედი.

— როგორ მიდის წერაქვის საქმე, ამხანაგო. ეს ფენა მაგარი გა-
 კოდგა?.. ვეკითხები მას და თან ვათვალისწინებ კერს დასველებულს.
 დაუონილს სხვადასხვა ფესვებით გამომცქირალს.

— ფენა მაგარია, მაგრამ ჩემს წერაქვს მაინც ვერ უძლებს, რად-
 გან სახლში მიმეჩქარება...

— სახლში?.. როგორ?..
 — აქედან სახლში ასვლას ვაპირებ. ერთხელ ჩემს ოჯახობას
 ვუთხარი რომ ჩემი სამუშაო გვირავი ჩვენს სახლკარს ქვეშ არის
 მეთქი და, გადაირია, შენ ჩემი დაქცევა გინდაო, სიტყვა ჩამომართვა
 რომ ამ სამუშაოდან სხვაგან გადავიდოდი, მაგრამ მისი აუღლა რას
 მარგებლა.

იქვე გროვილზე ჩამოვჯექი. ლაპარაკი მინდოდა გამება. ეს მა-
 ლაროს მუშა მეტის-მეტე საინტერესო პირი იყო. გროვილი, რომელ-
 ზედაც მე ვზივარ. ეტყობა ნიჩბით არის აყრილი. ვეკითხები მას:

— ეს რაღაა. ესეც მარგანეცია?!.
 — ეგ ჩინეთის საჩუქარია, მისთვის ვამზადებთ. მიპასუხებს ნა-
 ხევრად სერიოზული ტონით და ზუბლიდან ლოყისაყენ ხელს ისვამს.
 ისუფთავებს ცალ მხარეს.

— როგორ ჩინეთის საჩუქარი?.. იქაც იგზავნება მარგანეცი
 თუ?!. განცვიფრებული ველოდები პასუხს.

— დიდი ვაჟკაცი ხალხია, ჩვენი ამაგი რომ დაინახეს, საჩუქრად
 ვუგზავნი.

მე ხელში ვიღებ ერთ კომტს, ვფშვნი და ერწმუნდები რომ ის
 მარგანეცი არ არის.

— ეს მიწაა. უბრალო: — ვამბობ მე.
 — ეხლა ჩვენ მათ საჩუქრად მიწის მეტს ვერაფერს ვერ გაუგზავ-
 ნით. მეუბნება და კლდისკენ იცქირება. წერაქვი და მკლავები ისეთ
 მდგომარეობაში გადადის საიდანაც მოქნევა იწყება.

— ეხლა სხვაგან წავიდეთ. — მეუბნება ჩემი გამომყოლი უფრო-
 სი მუშა. — ესენი მეტ დროს ვერ გააცდენენ, რადგან სოციალისტუ-
 რი შეჯიბრი აქვთ და დღეს ძლიერ ნაწყენები დარჩებიან. მათმა მო-
 ჯიბრე ამხანაგების ჯგუფმა მეტი მარგანეცი რომ მოსკრას.

— რამდენს მოსკრის თითო წერაქვის მუშა?..

— ოთხას ფუთამდე. ეს შეჯიბრის დაწყების შემდეგ წარმოიღვინეთ ძლიერ დიდი ნაყოფი გამოიღო ამ შეჯიბრებამ. ბჭ შემოიღებულა პიროვნული, ჯგუფური, და რაიონული შეჯიბრი. ერთი მუშა მეორეს ეჯიბრება. ვერც ერთს მათგანს ვერ დააჯერებ რომ მისმა მეტოქემ გაიმარჯვა. ისინი ამბობენ: „როგორ, ჩემი მარჯვენა ნაკლებია სხვისაზე თუ?!“ და მეორე დღეს უფრო თავგამოდებით მუშაობს. ახლა ის იმარჯვებს, მერე ისევ პირველი უმატებს ტემპს და ფაქტიურად თანასწორად მომუშავენი გამოდიან.

— როგორ მუშაობდენ კონცესიის დროს?..

— მაშინ რა მუშაობა იყო, ჩვეულებრივად დაადგებოდენ და რამდენსაც მოსჭრიდენ, მოსჭრიდენ, დარდი არაფრისა ჰქონდათ. ეხლა კი იციან რომ საბჭოთა ხელისუფლებას წარმოების გაფართოება ესაჭიროება და ძალღონეს არა ზოგავენ.

დავემწვიდობე მუშებს. მე როცა ვიქტორი მელაპარაკებოდა ისინი უკვე წერაქვსა და ნიჩბებს ამუშავებდენ. არც კი დამიცადეს მოვშორებულიყავი.

გამოველით ამ გვირაბიდან და მივიღივართ უკან. გადაუხვიეთ მარჯვნივ და ახალ მიმართულებით წავედით. რამდენიმე წუთის სიარულის შემდეგ მიუახლოვდით ერთ ადგილს, საიდანაც ორი „შტრინკი“ მიემართებოდა. ჩვენ მარჯვნისკენ შეუხვიეთ. მარცხენა მხარის შტრინკიდან, ერთი მენიჩბე გამოდიოდა ხელში სანათურით, ჩვენ რომ დაგვინახა, შეჩერდა, ეგონა მათკენ მივიდიოდით, მაგრამ რომ ნახა გადაუხვიეთ, თხოვნით მოგვმართა:

— ჩვენსკენაც გამოიარეთ!..

— კარგი, კარგი, გამოვივლით. აჩქარებულად ვუპასუხე, რადგან მის ხმაში გაისმოდა რალაც თხოვნისა და სიხარულის გრძნობა.

დავათვალიერეთ. ვესაუბრეთ მუშებს და უკან გამოვბრუნდით. აქაც თითქმის იგივე ვნახეთ, რაც პირველ სამუშაოზე. უკან გამობრუნებისას დაპირება მავიწყდებოდა, მაგრამ კართან ისევ შემოგვხვდა მენიჩბე და წყრომით მოგვაძახა:

— მაშ ჩვენთან არ შემოხვალთ?!.

— როგორ არა, მოვიდივართ. — ვუთხარი და გავემართეთ მისკენ.

შესვლისას წერაქვის მუშამ მუშაობა შეაჩერა. ჩვეულებრივ მენიჩბეების მუშაობა მეწერაქვეზეა დამოკიდებული. რადგან მოჭრილ მარგანეცს ისინი ჰყრიან რონოდებში და ცხენებით მიაქანებდენ გარეთ. ეხლაც მენიჩბეები ელოდენ.

— აი, ეს ძველი მუშაა, — მითხრა ექტორმა და გაიშვირა ხელი მუშა ხნის კაცისკენ. თმაში თეთრი გარეოდა და სახეზე რამდენიმე ნაოჭი გადაჰკროდა.

გამარჯობა ვუთხარი, მაგრამ არ ვიცი საიდან დაუწყუო ლაპარაკი. ეხლა, როდესაც მას დალლილობისაგან სუნთქვა გახშირებია და კუნთები დაძაგრული აქვს, რა ჩემი გული უნდა ჰქონდეს. ჩემი თავი უზრუნველ ფრინველად ვიგრძენი, რომელიც მოფრენილა სულ სხვაგვარი სიცოცხლიდან ამ შრომისა და გარჯის ქვეყანაში, მხოლოდ იმიტომ, რომ ეს განუწყვეტელი, დაულალავი მუშაობა ჩვეულებრივ სანახაობად გადააქციოს.

ეს სირცხვილია, და მეც მრცხვენია.

ეხლა მთელი თავისი სიძლიერით შევიგრძენი რომ პროლეტარული მწერლისთვის აუცილებელია წარმოებაში ჩაბმა, რომ უშუალო კავშირი ჰქონდეს იმ ადამიანებთან, რომელთა კლასსაც თვითონ ეკუთვნის. მართლნი არიან ჩვენი კრიტიკოსები ამას რომ გაჰკვივან. ეს გადაუდებელი ამოცანაა, თორემ საერთო გზებმა ძლიერ ხშირად იცის გაყოფა.

უჩუმრად ხომ ვერ გამოვალ გარეთ. რამეზე მაინც უნდა ველაპარაკო. თანაც ვამჩნევ, რომ მეწერაქვემ თითქოს შეისვენა კიდევ.

— თქვენ ბევრი რამ გეცოდინებათ ჭიათურის მალაროელთა ცხოვრებიდან? — ვეუბნები დაუმთავრებელ წინადადებებს და თვალეში ვაქქრდები. მისი თვალეები მწვანეა, ნესტიანი, გუგები თვისი ფერით კაკლებში აბნეულია და ისე ბურუსიანია, რომ არაფერს ამბობს. დალლილია ცხოვრებით.

— ამ ბევრმა გამიჩია ჭალარა, თორემ ისეთი ჯანი მქონდა, რომ სოფელში ვერავინ მიძლებდა. მე ისეთი დღენი მინახია რომელსაც მზე არც კი დაუნახვებია. ჩემს ბალლობისას აქ ალიონზე რომ შემოვიდოდით, ღამით გავიდოდით ხოლმე. მალარო ჰერ დაბალი იყო და სულ წელში მოღუნული ვმუშაობდი. არც სინათლე გეჰქონდა და არც მწრალი გზა. რომ გავფორთხდებოდით მუცლით, ისე მისველდებოდა ხორცი, რომ მთელი ღამე ძლივს მიტებოდა. ჩვენი ხაზეინები ამაზე კი არა ფიქრობდენ. ეხლა რა არის, ნამდვილი სამოთხეა მაშინდელ სამუშაოსთან.

უსიტყვოდ უგდებდი ყურს. ის კი, ვინც ასე გვეპატიეებოდა გაკვირვებული იდგა და უსმენდა თვისს ამხანაგს, რომლისგანაც მას ალბათ ხშირად გაუგონია ეს და ყოველთვის ერთი და იგივე კმაყოფილებით უსმენს.

— აბა, თედორე, აავსე, აავსე. — გადასძახა ძველმა მუშამ მენობეს და თითონ წერაქვით ფენას მიუბრუნდა.

თედორემაც მარდად მოიმარჯვა ნიჩაბი და მეტის-მეტად დაიწყო მარგანეცის რონოდაში ჩაყრა. ასეთ სისწრაფის გამო მთელი მისი სხეული მოძრაობდა და ანიავებული მარგანეცი მის სუნთქვასთან ერთად ჩხრიალებდა.

ალბათ ამისათვის თუ შემოგვიპატიეთა მან, რომ ეჩვენებინა თვისი სიმარდე, მოხერხებულობა.

გამოვბრუნდით. გაუდექით კარისკენ გამომავალ გზას. მივდიოდით და ძლიერ ხშირად ვბორძიკობდით. ფეხი მეშლებოდა, რადგან დატვირთული ვიყავით ფიჭვებით და განცდებით, რომელიც ვერ გამოვთქვი და თან მომყვებოდა.

ცოტა ხნის შემდეგ შორი გუგუნი მომესმა. ეს გუგუნი მოახლოვდა. ჩვენ მარცხენა მხარეზე გადავედით და ჩვენს წინ ჩაიარა თეთრმა ცხენმა, რომელსაც რამდენიმე მარგანეცი დატვირთული რონოდა ება.

ეს ის თედორე იყო. მას უკვე აევსო რონოდები და გახარებული ბავშვივით ცხენს შოაქროლებდა. ის რონოდაზე იჯდა ჩვენ წინ გავლის დროს უბგერო სიცილით მიცქეროდა სახეში. მკრთალ სინათლეში მოსჩანდა მხოლოდ თეთრი ჩაკენჭული კბილები და ნაპერწყლიანი თვალები.

— ვინ არის ეს მუშა ასეთი ახალგაზრდა და შრომის მოყვარე. — ვეკითხები ვიქტორს და თვალს მაინც არ ვაშორებ მოგუგუნე რონოდებს.

— კომკავშირელია, სულ სამი თვე არ არის რაც მუშაობა დაიწყო. უჯრედში გადაწყვეტილი აქვთ რომ კომკავშირელები მაგალითის მიმცემნი იყვენ და ვგეც დაუზარელად მუშაობს.

მოვდივარ. გზა არ თავდება. ძლიერ ღრმად შევსულვართ შიგ. უკვე გარეთ გამავალი კარიც გამოჩნდა. მაგრამ მე მაინც გული და გონება შიგ მრჩება. ვერ ამომიშლია ნანახი სურათები. შეხვედრილი მალაროელები.

როგორი სიყვარულით ურტყამენ წერაქვს, როგორი სიამოვნებით და ხალისით ფშვნებიან მარგანეცის ფენებს. არ ვიცი ვის შეუძლია უფრო მძლავრად შეიყვაროს თვისი საქმე, ვიდრე მუშას, რომლის მკლავებსაც ამოძრავებს საქმე, იქნება ის. წერაქვი თუ პატარა ხრახნი?!

გარეთ გამოვედით. სინათლე დამიხვდა მთელი ცის და მთელი თავისუფლების.

— ეხლა რას დაათვალიერებთ. — მეკითხება უფროსი მუშა, ის მეტად სიმპატიური და მოსიყვარულე ადამიანი აღმოჩნდა. მას აო

ეზარებოდა ჩემთან სიარული, მას შეუძლია სახლში არც კი წავედეს და სულ მე მომანდომოს თავისუფალი დრო.

— ეხლა საერთო საცხოვრებელი ვნახოთ.

— მაგაში კი დამნაშავენი ვართ. — უხერხულად მიპასუხა ვიქტორმა, — აგერ ხომ ხედავთ იმ ქვითკირის კედლებს. იქ შენდებამას საწოლიანი შენობა. ეს ხუთწლიან გვეგმაში შედის. ეგ ცოტა დაგვიანდა, მაგრამ არაფერია, საძირკველი უკვე ჩაყრილი არის.

— აბა მაშ საშვიტხველოში წამიყვანე...

— კარგი, — მიპასუხა და გამოიღვა წინ.

მივედით. მალარკომის მდივანი დამიხვდა. მას ძლიერ ეწყინა რომ უიმისოდ დავათვალიერე. იქვე საშვიტხველოს ოთახში მესამე ცვლის მუშები შემოდისოდენ, ზოგი ჟურნალ-გაზეთებს კითხულობდა, ზოგი კიდევ ბიბლიოთეკის გამგეს წიგნებს ართმევდა. წიგნების შკაფს მიუახლოვდი. გადავხედე და შევნიშნე, რომ თითქმის ყოველი წიგნი მარგანეცის ფრად გამურული იყო. ერთი წიგნი გადავშალე და შევნიშნე, რომ თითქმის ყოველ ფურცელზე შავი ფერი გადაჰკრავდა. მე აშკარად ვამჩნევდი სტრიქონების გაყოლებით დაჩნეულ შავ ზოლს. წერა-კითხვა ახლად შესწავლილ მოხუცის ან შუახნის მალაროელის თითს რომ დაემჩნია. ვრწმუნდებოდი, რომ წიგნი მართლაც იკითხებოდა და ძალიანაც გულდასმით.

ერთ-ერთ კუთხეში პატარა მაგიდა იდგა და ზედ აუარებელი გაზეთები ეწყო.

ის კომკავშირის უჯრედის მდივანია. მუშების გამოწერილ გაზეთებს. ეს მას აქვს მინდობილი, — მითხრა მალარკომის მდივანმა.

— რამდენია გამოწერილი გაზეთი?..

— აქ შეიდასამდე მუშაა და ოთხასი გაზეთია გამოწერილი.

რასაკვირველია ეს რიცხვი ცოტა არ არის. ძველად აქ ალბათ ათი გაზეთიც ვერ მიალწევდა. და რომ მოელწია კიდევ წაკითხვის დრო არ ექნებოდათ. ეხლა კი სხვადასხვა წრეებში სამუშაო დროც კი აქვთ.

ჩემი საუბარი ბინდამდე გაგრძელდა. ვემწვიდობები ამხანაგებს და მივეჩქარები ცხენისკენ. ვიდრე ჩამობნელდებოდეს ქიათურაში უნდა ჩავიდე. თორემ ამ გზაზე ღრუბლიანი ცის ქვეშ საშინელი სიბნელე იცის. ამხანაგებს დავპირდი, რომ ჩემ წერილებში მათ კულტურულ მუშაობას ცალკე თავს დაუთმო. ცხენტან რომ მიველა სარდიონი იქვე დამიხვდა. მან მითხრა რომ ცხენი თავლაში ყავდა და კარგა მოსვენებულიც არის.

დავეშვი ამ მთიდან დაღმართოვან ბილიკზე. გვერდში კი მომყვება უკვე დამეგობრებული სარდიონი. ქალაში რომ ჩავედით წყა-

ლის დასაღვევად ჩამოვხტი ცხენიდან. მილთან მივედი. მატარებელი ვისხედით. მე ვუცქეროდი თუ ციდან ამ ვიწრო ხეობაში როგორ წვი-
ბოდა ბინდი. ის კი მიწას ჩიჩქნიდა.

— მე თქვენთან საქმე მაქვს!.. — გამოცხადა სარდიონმა.

— მითხარით, ამხანაგო სარდიონ, თუ შემეძლება დაგეხმარები.

— თქვენ ხომ მწერალი ხართ, მეც ბავშობიდან ვიგონებ და მინ-
და წაგაკითხო ჩემი მოგონებული.

— როგორ, თქვენ ხომ სთქვით, რომ შარშან ვისწავლე წერა-
კითხვაო, ბავშობიდან როგორა სწერდით? —

— აი, საქმეც მაგაშია, წერა რომ არ ვიცოდი ამბებს ზეპირად
ვიგონებდი და უამბობდი ხოლმე ჩემს ამხანაგებს, ღამ-ღამობით გა-
თენების მოლოდინში ცეცხლს რომ დავანთებდით, ურმებს რომ ვყა-
რაულობდით. წერა-კითხვა რომ ვისწავლე მერე ქალალღზე გადა-
ვიტანე და ეხლა აღარ მეშინია დავიწყებისა.

მე ალტაცებული ვუსმენდი მას. მართლაც რა სასიხარულო უნდა
ყოფილიყო მისთვის ის, რომ წერკუმსმა ასეთი სიკეთე დასდო მას.
ბუნებით მწერალია, შეთხზვის მოწოდება და უნარი აქვს, მაგრამ
მისი კალმით გადმოცემის საშუალება არა აქვს. ეს იგივე უსინათლოთ
დაბადებულისთვის თვალის სინათლის მინიჭებაა.

— სოფელში რამდენი ლექსები მითქვია, ზეპირადაც კი იციან,
მაგრამ ეს ოხერი უსწავლელობა ხელს მიშლიდა.

— კარგი, ეხლა ახალი რამე გაქვთ თუ არა დაწერილი?..

— როგორ არა, მე ისევ ჩვენი, მწრომელის ცხოვრების შესა-
ხებ მაქვს დაწერილი, — სთქვა ეს და უბეში ხელი ჩაიყო, ამოიღო
გაზეთში გულმოდგინეთ შეხვეული ქალალღის ფურცლები.

გამომიწოდა. გამოეართვი.

— წაიკითხეთ და მითხარით თქვენი შეხედულება.

— კარგი, მე ამას თან წავიღებ და ქიათურაში წავიკითხავ. თქვენ
ხომ გაქვთ მეორე ცალი.

— მაგისი ნუ გეშინიათ, მე ეგ ზეპირად ვიცი.

ნაწერი ჯიბეში ჩავიდე. ცხენისკენ გავემართე. ის ცოტაზე კი-
დეე გამომყვა და მერე გამომემწვიდობა.

მეორე დღეს ქიათურაში უნდა შევხვედეთ.

ცხენს ქუსლი მოვკარი და თოხარკით გავაქანე.

ქიათურაში ჩავედი.

ხვალ პერევისის მალარობებში უნდა წავიდე. ამაღამ კი სარ-
დიონის მოთხრობებს წავიკითხავ.

ირაკლი აბაშიძე

რეპორტიორის ღლიური

შხის ამოსვლიდან დღე მალამდება,
მტვრიან ქუჩებში შრომას ვატარებ,
რეპორტიორის დამაქვს ვალდება
და ქალღლები ძველი დავთარი.

ხან შემთხვევებია ღლიურს შევადგენ,
ჩემი ვალდება ასე იწყება,
ხან მიმღერია ქარხნის თემაზე:
შეჯიბრებაში ჰამჭრის მიღწევა.

შრომის უბნებში მუდამ საქმე მაქვს,
ცეხში იციან დავთრით რა მინდა
და კითხვის მთლიან გამოსარკვევად
დამანახებენ გამგის მაგიდას.

შევალ გამგესთან, ზის და აზროვნებს,
ვიწყებ საქმეს და საქმის ქებათ ვარ:
— თქვენს მიღწევებთან მინდა გაცნობა
აუ შეიძლება მომცეთ ნებართვა.

აქ მე მაგინებს ბევრი იმათგან,
რომ მათს სიზანტეს დიდათ არ გიღვეთ,
მაგრამ საჯარო ბრალდების გარდა,
მე ხომ ერთგულებს ვაქებ, ვალიდებ.

ბევრი ჯამბაზობს სირცხვილით სავსე
და პრესის გმირთან იარაღს არ ჰყრის,

რომ სანიმუშოდ უჩვენოს მასებს
წრომის დღიურში ჩამსხდარი ნაკლი.

ბევრიც სიფრთხილით ცეხში არ მიშვებს,
რომ ბოროტებას აშოროს მოწმე,
თქვენი მანდატი?

მაგრამ მე მანდატს დღესვე ვინ მომცემს —
რეპორტიორად ეხლა დამნიშნეს.

ზოგან შრომობენ მთლიანი კვირა,
ზოგჯერ საწარმო ნიმუში ხდება,
არი დაზგების გაცდენაც ხშირად,
არი მუშათა გამოგონებაც.

დღიურ ამბებით დავთარი მომაქვს,
მომაქვს ცხოვრება მშოომელ უბნების:
სადმე უმატეს პროდუქტზე ნორმას,
იზრდება შრომა ღირებულებით.

შემდეგ მოვლენა გუშინ რომ ჩანდა
დღესაც ხელახლა მოდის და ჩნდება,
კვლავ ჩემი თემა მტანჯავს და ვტანჯავ
ხვალ რომ გახეთში დაიბეჭდება.

ბეჭდავს პოეტიც, მაგრამ თავიდან
მხოლოდ ოცნებას ამბობს წამებით
და ყოველ სტრიქონს მზეში გაიტანს
პიროვნულ აზრის გამომჟღავნებით.

მე კი დღიურებს ვამბობ შენაკრებს,
ყოველ მოვლენის ახლო მოწმე ვარ,
ჩემთვის მკვლევლობაც განცდას შეადგენს
და შეჯიბრებულ ამქრის მოცემაც.

ვიმლერი ყოფას, მხოლოდ შეგნებით
ვუჭრი ბილიკებს პირად ვაგებას,
ვაძლევ ცხოვრებას მახვილ შენიშვნებს,
ვაძლევ საქმიან წინადადებას.

ბიოგრაფიული კაზახიძე

ნ ა ვ თ ს ა ლ ე ნ ი

გავშორდი ტფილისს...

ორთქლმავალი მიდის, ქაქანებს...

შრჩება სირბილის გატაცებათ, რყევა რონოდის, —

მე მგზავრი ვარ და მომიხდება ვით მემანქანეს

ამ გაღვიძებულ შატარებელს მივეყვებო ბოლომდის.

ვიცი: —

წინ შორი მანძილია დასაფარავი,

გზას დანდობილი მიდამოსთვის ვხედები თავენება...

ჩემთვის ეს სვლა და ეს უბანი უცხო არ არი,

მაგრამ დღეს მაინც გასაოცრად თვალი მალღდება.

თვალის საგანი შრავალია, მზით დანაშოლტი,

მე კი რატომღაც სიმრავლეში ერთი მიზიდავს:

აგერ რა ხანი მოვდივარ და ჯერ ვერ გავშორდი.

მიღს, რომელიც მე ამედევენა დღეს ტფილისიდან.

გრძნობათა ქსელში.

ფანჯარასთან თითქო ბავშვდები;

სიჩნდება კითხვად: — რამ გაზარდა მილი ამხელა...

ნეტავ ეს ზოლი თუჯითა და რკინით ნაწენი,

გზის დაფარვამდი შექნებოდეს თვალის საღებნად.

და მართლაც იგი, ხან ველებით მოსდევს მანძილებს,

ხან გაწოლილად ნიადაგში ჩაიძირება,

და ჯიუტივით ხვეწროვან მინდვრებს ამძიმებს,

მისი სხეულის სიდიდე და მიმართულება.

ვხედავ გზა და გზა: —
ველურივით მარტო არ არი;
ძალგამეტებით, ჯანმგარი ხალხი მზრუნველობს...
გარჯილობიდან ნახშირივით მოსხანს მრავალი,
რითაც ათობენ მშენებლობის აზრს და სურვილებს.
და მე ამ საქმის სიძვირფასით გულავესებული,
ვამობ: — ნახულით გახარება თუ მომდებია: —
ეს თუჯის ზოლი ველ-მინდვრებში გასივრცებული,
ბაქოს ძარღვი და ჩვენი დიდი ნავთსადენია.
თან, მოწყვეტილი იდილიურ განმარტოვებას,
ვცდილობ: — მგზავრებშიც დაილუპოს ფიქრი გართობის. —
ამ მოქმედებით უკანასკნელ სადგურს ვტოვებ და
წინ მინასავით იღიმება ზღვა და ბათომი.

ქალაქი პორტის,
პატარა და სავსე ხორავით,
მღებულობს მისად, სანებართვო სიტყვის გარეშე.
პორტში ნავარდობს წრომისა და ძმობის ხომალდი,
და მეც მშრომელმა სამეგობროდ თვალი დავგეშე.
თემას არ ვიცვლი ნაირ-ნაირ სანახაობით,
ვიკრებ ძალ-ლონეს ნავთსადენის რკალის გარშემო...
თან წინ ვიძვრი და ლიანდაგით ზღვას ვიახლოვებ,
რომ იქ ნაგულეებ აუზებთან რკალი გავშალო.

ვსდგები მიმღებში —
დანესტილი ცისტერნებია,
გემი ხელ და ხელ იტვირთება ბაქოს ბარაქით.
ტვირთის სინედლით მიწაც ისე გატენილია,
კაცი იფიქრებ: — ბათომია ნავთის ქალაქი.
მართლაც და გვერდით მოგუგუნე მწნევი სადგური,
მრავალ გაწაფულ ბერკეტით და მკლივით მუშაობს...
დგება დოვლათი აუზებში პირ-მოსარკული,
და ელოდება უცხოეთის გემზე გაწვებას.

ჩქარი სიცოცხლე
ლამაზდება ოფლის გუბეში,
საქმე არ ითხოვს ლეგენდების თავზე მოხვევას...
აქ ყოველ მუშამ იცის მისი ხსნა და ნუგეში

და ბაასს ასე აგრძელებენ ბაქოს შესახებ: —
 „... ბურღავენ კებს და ნავთის დენა ცის სვეტებია,
 აქ კი მოზიდვა გაგვხდომია ჩვენ სათარილოთ;
 ლიანდაგებზე გვიანდება ცისტერნები და
 დღეს გზის დატვირთვა ნავთსადენმა უნდა აიღოს.
 გვეზრდება შრომა, საერთო და ზღუდე აყრილი,
 ნაყოფი გვაძლევს უცხოეთში გასვლის პირობას,
 თუნდაც ვახედეთ: —
 ზღვის რეიდზე ბოლავს საყვირი;
 გემი-ცისტერნა ქშენით გადის სანაპიროდან.
 მშენებლობაწი ლითონდება ნავთის სისველე,
 ეხლა ამ დარგში მიღწევების გავხდით პატრონი...
 ნავთსადენიდან მანქანები სტომაქს ივსებენ,
 რომ დიდ საბჭოთა ინდუსტრიის ვიქნეთ ავტორი“... —

და მე უეცრივ
 გამოივლებს ცხრაას თვრამეტი,
 როცა ტყიბულზე ოცნებობდა თეთრი მთავრობა,
 სადგურებამდე ჩერდებოდა მატარებლები
 და რკინისგზებზე სახიფათო იყო მგზავრობა.
 ფლობდა საკითხებს ქვანახშირის მთა და მალარო,
 იდგა ტყეები მინდვრებივით გადათიბული.
 იყო ფოილო საზღვარი და მტრობის საღაღო,
 და „ინდუსტრია“ მოდიოდა მხოლოდ ტყიბულით.

მაშინ პატარას.
 ეს აქამდე დამრჩა ხსოვნებად.
 და კიდევ, რომ აქ დაილუპენ თეთრი გელები...
 მას შემდეგ ასე შეიცვალა ჩვენი ცხოვრება
 ბრძოლით, შრომით და ბოლშევიკურ შემოქმედებით.

ეხლა რა გვეთქმის: —
 სიღარიბეს მარცხი ვარგუნეთ.
 მოძმეთა შორის მეგობრობა ვახდა კარ-ლია;
 ფოილოს გზიდან რონოდები ავსებს სადგურებს
 და ნავთსადენი ამ სიცოცხლის ერთი ძარღვია.

ნაზარლი *)

ბ ა მ ც ე მ ი

(თარგმანი თურქულიდან)

I

1905 წლის დასასრული ახლოვდებოდა.

გაფიცვების დაძაბულ სიმშვიდეს ბაროკადებზე ამტყდარი სროლა სცვლიდა. რუსეთის ახალგაზრდა პროლეტარიატი, რომელიც ჯერ კიდევ არ იყო მძლავრი, თავგადადებული იბრძოდა თავისუფლებისთვის, ადამიანური უფლებებისთვის.

მაგრამ ეს ბრძოლა იყო იქ, მაღალი მთის ქედის იქით, თოვლით დაფარულ თვალუწვდენ ველებზე.

აქ კი, კავკასის სამხრეთ ფერდობზე. არაფერი არ არღვევდა პირველყოფილ სიმშვიდეს.

როგორც ყოველთვის, როგორც მრავალი ათასი, მრავალი მილიონი წლის წინათ, მზე აღმოსავლეთით ამოდიოდა და დასავლეთით ჩაეშვებოდა ხოლმე. ადგებოდა მზე, და ადამიანებიც ადგებოდნენ. მაგრამ, როდესაც მზე პორიზონტს იქით მიიმალებოდა, ეს ნიშნავდა, რომ ადამიანების ჭირ-ვარამი დასრულდა და ყველა უნდა დაწვეს დასაძინებლად. ფაცი-ფუციტ ხურავდნენ ფანჯრებს, კეტავდნენ კარებს, და პატარა სამაზრო ქალაქში, რომელსაც კედელივით ერტყა ირგვლივ ხეხილის ბალები, მისწყდებოდა ხმაური.

მხოლოდ ბამბის საწმენდი ქარხანა არღვევდა ლამის მყუდროებას. ის ორ ცვლად მუშაობდა — დღისითაც და ღამითაც. ღამით ქარხნის მანქანის ხმა უფრო მკაფიოდ ისმოდა. ქარხნის მილიდან, რომელიც ბნელში არ ჩანდა, ორთქლი მაღი-მაღ ამოვარდებოდა ხოლ-

*) ნაზარლი არის თურქი პროლეტარული მწერალი.

მე ხმაურით. ორთქლის ხმაური დაღლილი ადამიანის სუნთქვას მოგავონებდათ.

ქარხანა რომ არ ყოფილიყო, ღამე ქალაქს ისე ჩაუვლიდით, რომ ვერც შენიშნავდით მას — ისე წყნარი და უძრავი იყო ის.

ასევე უძრავი იყო ქალაქი დღისითაც. სხვადასხვა პატარა ქირავრამი, რაც ამოძრავებდა ადამიანებს, არ იწვევდა ფაცი-ფუსკა და ჯგღერტას.

ნელა მიზოზინებდა დრო ქალაქის თავზე. აქლემების ზანტი ნაბიჯით მიდიოდა დღეები და სტოვებდა არც კვალს, არც მოგონებებს.

არავინ არაფერი არ იცოდა იმის შესახებ, თუ რა ხდებოდა მთების კედლებს იქით, და კიდევ რომ გაეგო ვინმეს, ვერც მიხვდებოდა. იქ სხვა ცხოვრება იყო. ქალაქში კი სხვა.

ქარხანა სელიმ-ბეგს ეკუთვნოდა.

დაბალი და მსხვილი სელიმ-ბეგი ჰგავდა ორ პატარა ქვესადგომზე დადებულ გადამწიფებულ ღონდლო მსხალს. სელიმ-ბეგის სხეულზე, ყველაზე უფრო ფართო ადგილს მუცელი წარმოადგენდა, მუცლიდან ზემოთ ტანი ვიწროვდებოდა და თავდებოდა ფრინველის თავით. რომელზეც ძვირფასი ქუდი ეხურა. სელიმ-ბეგის სახეზე ყურადღებას იპყრობდა მხოლოდ თვალები. გველის თვალებივით დატინებით გამომზიარალი. რომლებსაც არ ახამხამებდა. შარვალი და ვილეთი ვერ ფარავდა მის გამობერილ მუცელს და მათ შორის მოჩანდა ქუჩკისაგან გაყვითლებული პერანგის ფართო ზოლი. როდესაც სელიმ-ბეგი დადიოდა, ისე იქნევდა ხელებს, თითქოს მუცლიდან ჰხვეტდა ბუხებს და ცდილობდა უკან გადაეყარა ისინი. ქარხნის პატრონის მსხვილ, ქონისაგან აპრიალეზულ თითებზე ძვირფასთვლებიანი ბეჭდები ჰქონდა წამოცმული. ეს-ეს არის დაღვრილ სისხლის წვეთებს ჰგავდა ლალები. ბრილიანტები კი ათასფრად ლივლივებდა და მოგავონებდათ დილის მზის პირველი სხივებით გაბრწყინებულ ნამს.

მუშებს ეწინოდათ სელიმ-ბეგის დატინებით გამომზიარალი ბოროტი თვალების. მათ თავზარს სცემდა მეპატრონის მკახე ხმა. ისინი მოწიწებით უკრავდნ თავს და განზე გადგებოდნ ხოლმე, თითქოს სელიმ-ბეგი ადამიანი კი არ იყო. არამედ დენთით¹⁾ სავეს კასრი. რომელიც მზად იყო ყოველ წამს აფეთქებულიყო.

¹⁾ დენთი — არის თოფის წამალი.

სელიმ-ბეგი ქარხანაში იშვიათად მოდიოდა და ყოველთვის, როდესაც კი გამოჩნდებოდა მჭახედ ყვიროდა და ილანძღებოდა. ის ლახ-ძღაველა მუშებს იმიტომ, რომ ისინი თხოულობდნენ შრომით ნაყოფს ფულს და არ სურდათ მოეცადათ. ის ყვიროდა მუშები მაკორებნო და იმუქრებოდა — გაგყრით ქარხნიდან, რომ აქვენც და თქვენც იოჯახებიც შიმშილით და სიღატაკით ამოწყდეთო.

დაღვრემილი სახეებით და შეშინებული თვალებით უგდებდნენ ყურს მუშები მეპატრონის ბრაზიან ხმას და სწამდათ, რომ მხოლოდ სიბრაღის გამო ინახავდა მათ სელიმ-ბეგი ქარხანაში და საშინელება მოელისთ, თუ აიკსო მეპატრონის მოთმინების ფიალა.

როდესაც გამოლანძღავედა მუშებს, სელიმ-ბეგი უბრძანებდა რაიმეს მის წინ მოწიწებით წელში მოხრილ მიმღებსა და მექანიკოსს და აუჩქარებლად მიდიოდა, თანაც თავი ამაყად ჰქონდა აწეული.

მხოლოდ ერთს არ ეშინოდა სელიმ-ბეგის, და ეს ერთი იყო ახალგაზრდა მექანიკოსი მოჰარამი. მოჰარამს ჰქონდა ცოცხალი, მოძრავი სახე და ასეთივე ცოცხალი, მხიარულად მოელვარე თვალები. ახალგაზრდა მექანიკოსის გამხდარი სხეული და შავი თვალები მუდამ მოძრაობდა. მოჰარამს თითქოს რაღაც აკლდა, თითქოს მუდამ რაღაცას ეძებდა, ეძებდა ყველგან და კი ვერ ეპოვნა. მაგრამ იმის გამო, რომ ეს ძებნა უშედეგო იყო, მოჰარამი არ ღონდებოდა. ის იცინოდა, მღეროდა და განაგრძობდა ფაცი-ფუცით ძებნას.

არ ეშინოდა მოჰარამს მეპატრონის და პატივისცემითაც არ ეპყრობოდა.

როდესაც სელიმ-ბეგის წიწკინა ხმა მისწყდა შორს, მოჰარამმა სიამოვნებისაგან დაუსტვინა და ბეწვეაკცენილი ქუდი ქერს ჰკრა.

მოხუც მოღუშულ სალმანს არ მოსწონდა თავისი მექანიკოსის საქციელი. ის კიდევ უფრო მეტად მოიღუშა და უკმაყოფილოდ სთქვა:

— ასე არ უნდა ეპყრობოდე მეპატრონეს.

— რატომ? — ჰკითხა გულწრფელი გაოცებით მოჰარამმა.

— მეპატრონეს პატივს უნდა სცემდე!.. — დარიგების კილოთა უპასუხა მექანიკოსმა.

— რისთვის?.. — უკმაყოფილო ხმით წარმოსთქვა მოჰარამმა.

— იმიტომ, რომ ის მეპატრონეა, და მდიდარი კაცი... ის ყველაფერია, ჩვენ კი, მე და შენ, აბა რა ვართ? გზის მტვერი... დღეს ქარი ერთ მხარეს გაგვაქროლებს, ხვალ მეორე მხარეს გვიკრავს თავს.

და ვერავინ ვერ შენიშნავს ამას და არც არავის არ შევეცოდებით. მეპატრონე კი დიდი კაცია. ჩვენ ყველანი იმაზე ვართ დამოკიდებული, ის ყველას ლუკმას გვაკმევს. ამიტომ მას პატივით უნდა ვეპყრობოდეთ.

— კი, მაგრამ თუ ის ბოროტი ადამიანია?

— შეუძლებელია მდიდარი კაცი ბოროტი იყოს: ის მეტ სიკეთეს სჩადის, ვიდრე ჩვენ ყველანი.

მოჭარამი გულდასმით უგდებდა ყურს სალმანის სიტყვებს. მისმა სახემ სერიოზული გამომეტყველება მიიღო. მხოლოდ ჯიუტად მოკუმული ბაგეები მოწმობდა, რომ ის არ ეთანხმებოდა მექანიკოსს და ისევ თავის აზრს ადგა.

სამანქანო განყოფილების კართან ნელა მიდიოდა ბამბის რვაფუთიანი ტომრის ქვეშ წელში მოხრილი მებარგული კურბანი. მზისაგან დამწვარ, დანაოკებულ სახეზე კურბანს ღვარად ჩამოსდიოდა ოფლი, წვეთავდა მიწაზე და წერტილებით აღნიშნავდა მებარგულის მიერ გავლილ გზას.

კურბანი ტორტმანობდა და ხროტინით სუნთქავდა.

— აი ჩვენი მეპატრონის სიკეთე!.. — წამოიძახა მოჭარამმა და გავარდა სამანქანო განყოფილებიდან. მან ხელი დაავლო მძიმე ტომარას და მიეხმარა კურბანს, მიატანიდა ის.

— კურბანმა ფეხი დაიშავა ქარხანაში და სთხოვა მეპატრონეს შეემსუბუქებინა მისთვის საქმე. რა უპასუხა მას მეპატრონემ? გამოლანძღა, ზარმაცი უწოდა და დაემუქრა გაგადგებო. ამისთვისაც უნდა ვცეთ პატივი მეპატრონეს? — ჰკითხა მოჭარამმა, როდესაც სამანქანო განყოფილებაში დაბრუნდა.

სალმანმა ზურგი შეაქცია თანაშემწეს და მოლუმულმა წაიბურტყუნა:

— უთავო კაცთან ლაპარაკი დროს დაკარგავა. გირჩევ ენა დაიმოკლო, შენს ენას მოუარო.

მოჭარამი ჩაიხანაში სვამდა და სჭამდა. ამას სჩადიოდა არა იმიტომ, რომ ეს სარფა იყო მისთვის, არამედ იმიტომ, რომ იქ ბევრი ხალხი დადიოდა. იქ შეიძლებოდა ახალ ადამიანთან შეხვედრა, ლაპარაკი, ბევრი საინტერესო რამის გაგება.

გუშინ შენიშნა მოჭარამმა ასეთი ადამიანი. ის უცხო იყო, მოსული. ეს ეტყობოდა ტანსაცმელზე, მოქცევაზე. ასეთები ხშირად

იყვნენ ჩაიხანაში. უმეტეს შემთხვევაში ისინი ვაჭრები იყვნენ. მაგრამ ის, რომელმაც მიიპყრო მოპარამის ყურადღება, ვაჭარი არ იყო. ის არაფერს არ ყიდულობდა, ბაზარში სასწოროთან არ დასწრებოდა, მაგრამ ამავე დროს ყველაფერს გულდასმით აკვირდებოდა და ბევრი რამის შესახებ ეკითხებოდა ხალხს.

მოპარამი აკვირდებოდა უცნობს, სწავლობდა მას. მას ჰქონდა კეთილი სახე. შავი ხუჭუჭა წვერი. თვალები — დაკვირვებული და კეთილი. ასეთი თვალების პატრონი არ იქნება არც მედიდური და არც ბოროტი. მას, უეჭველია, ბევრი უხეტიალნია სხვადასხვა ადგილებში და ბევრი რამ განუცდია.

მოპარამმა ყურადღება მიაქცია აგრეთვე ტყავის პატარა ჩემოდანს, რომელსაც მოსული პირი არ იშორებდა. რა უნდა ჰქონდეს ნეტავი. ამ პატარა ჩემოდანში? უცნობი ისე დასტრიალებდა თავს ამ ჩემოდანს, თითქოს შიგ ფული ჰქონდა.

როდესაც ჩაიხანაში შევიდა, მოპარამი იმ კაცის შესახებ ფიქრობდა, რომელმაც დააინტერესა.

— უნდა გამოველაპარაკო. უნდა გავიგო, ვინ არის ან რათ მოვიდა ჩვენს ქალაქში... — ფიქრობდა ის.

საბაზრო დღე იყო, და ჩაიხანა ხალხით ავსებულყო. თავისუფალი ადგილი მხოლოდ იმ მაგიდასთან იყო, სადაც იჯდა მოსული კაცი. მოპარამმა გაუბედავად შეხედა იმ ადგილს და ვერ გაებუნა მისულიყო. უცნობმა თითქოს გაიგო ახალგაზრდა მექანიკოსის გამოხედვის მნიშვნელობა, მიიწია და თავისუფალ სკამზე მიუთითა.

გამოცოცხლებული მოპარამი უცბად დაჯდა და დაეშურა გამოლაპარაკებოდა.

— თქვენ კიდევ აქა ხართ?.. — სწრაფად ჰკითხა ისე, რომ არც დაფიქრებულა, რამდენად უხერხული იყო ამის კითხვა.

უცნობმა ამ კითხვაზე გაცუებით შეხედა მას და მიაშტერდა, რის გამოც მოპარამი მთლად ერთიან წამოჭარხლდა. მოსაუბრის დარცხვენამ კეთილი ღიმილი გამოიწვია მოსულის სახეზე.

— მხოლოდ დღეს ვიქნები კიდევ აქ!

მოპარამი დააღონა იმან, რომ უცნობი მალე უნდა წასულიყო ამ ქალაქიდან და ამ მოუსვენარმა ცნობისმოყვარეობამ კვლავ ამოძრავა მისი ენა.

- მაშასადამე, სალამოს ან ხვალ დილით მიემგზავრებით.
- ამ სალამოს მინდა წავიდე.
- საქმეები მოითავეთ?
- რა საქმეები?

კვლავ გაწითლდა დარცხვენილი მოპარამი. მან აიჩქარა და ისევ ცუდი რამ ჰკითხა. ვინ ჰკითხავს მას სხვის საქმეებს! მაგრამ უცნაურია, მისი მოსაუბრე, საქმეების შესახებ რომ შეეკითხა რამი, რათ გაილტურსა და გაფრთხილდა.

— განა აქ არავითარი საქმე არა გქონდა? — ჰკითხა' გოცუბულმა მოპარამმა.

მან რალაც გაურკვეველი პასუხი მიიღო და, უნდობლობით ნაწყენი, ჩაჩუმდა.

რამდენიმე წამის შემდეგ მოსულმა განაახლა საუბარი და თვითონ დაუწყო კითხვების მიცემა.

— თქვენ რა ხელობის ხართ?

— მუშა ვარ.

— სად მუშაობთ?

— ბაშბის საწმენდ ქარხანაში.

მოსულმა გულდასმით აათვალ-ჩაათვალიერა მოპარამი და დიქრებულმა აათამაშა თითები ქუჩკიან მაგიდაზე.

— სასიამოვნოა თქვენი ქალაქი... — შესცვალა მან საუბარი.

ჩაიხანაში ბევრ ხალხს მოეყარა თავი და ცხელოდა. ანაორთქლით, საქმელების სუნიით და თამბაქოს ბოლით გაედენთილი ჰაერი შეხუთული იყო.

— მომეწონა თქვენი ქალაქი... — აუჩქარებლად განაგრძობდა მოსული: — მაგრამ ვერ მოვასწარი მისი დათვალიერება. ალბათ, აქ ბევრი კარგი ბალია.

— დღეს თავისუფალი ვარ! — უცბად უპასუხა მოპარამმა: — თუ გნებავთ, ბევრ საინტერესო ადგილს გაჩვენებთ.

— ძალიან სასიამოვნო იქნება... — სთქვა მოსულმა, დახედა საათს და დაუმატა: — ახლა თორმეტია, კარგი სასეირნო დროა.

მოპარამმა საჩქაროდ დაასრულა ჩაის დალევა და წამოდგა.

მოპარამი და მოსული ბალის სიღრმეში შევიდნენ და ბებერი ვაშლის ქვეშ დასხდნენ რბილ ბალახზე. მაგარ დაკრუნჩხულ ფოთლებში, ზევიდან ქვევით, ჩამოდიოდა მზის სხივების პატარა ოქროს სვეტები. მათ შორის მოუსვენრად დაძვრებოდნენ ფუტკრები და კრაზანები და, როდესაც ოქროს სხივს წააწყდებოდნენ, ერთი წუთით მკრთალად აენთებოდნენ და ქრებოდნენ გრილ ჩრდილში.

ახლა კი მოსული ლაპარაკობდა. მოჰარამი კი, რომელსაც ყველაფერი დაეიწყებოდა, ხარბად ისმენდა და ცდილობდა გაეგო და დაემახსოვრებია.

მოჰარამს არ გამტყუნებია მოლოდინი. მოსულს ბევრი რამ ჰქონდა ნახული, მან ბევრი რამ იცოდა. ახალგაზრდა მექანიკოსს მან ახალი ქვეყანა უჩვენა. მან თითქოს სხვა ცხოვრება დაანახვა მას. მოჰარამმა არ იცოდა, რომ შეუგნებლად მან უკვე დიდი ხანია იგრძნო საზოგადოებაში არსებული კლასობრივი წინააღმდეგობანი. მას ეზიზღებოდა ექსპლოატატორები, მაგრამ არ შეეძლო აეხსნა, თუ რატომ. მის შეგნებას თითქოს ბურანი ჰქონდა გადაკრული. ბურანი უშლიდა სინამდვილის შეგნებას, შეცდომაში შეჰყავდა იგი. მოჰარამი რაღასაც გრძნობდა, მაგრამ ვერ მიმხვდარიყო, თუ რას გრძნობდა. დაუკმაყოფილებლობა აღვივებდა მის მოუსვენარ ცნობისმოყვარეობას, იგი მეტის-მეტად მოძრავი იყო.

და, აი, მხოლოდ ახლა გამოჩნდა ადამიანი, რომელმაც ამოავსო მოჰარამის ტვინში გაჩენილი სიცილიერე.

აჩქარებით ძგერდა მოჰარამის გული, მას თავბრუ ესხმოდა. ის დახრილიყო მოსაუბრისაკენ, არ აშორებდა ელვარე თვალებს და უგდებდა და უგდებდა ყურს, ეშინოდა ზედმეტი მოძრაობის. უფროსობდა წინდაუხედავ ამოიხვრას, რომ ამით არ შეეწყვიტა არაჩვეულებრივი ლაპარაკი. მოსულის სიტყვები თითქოს მათთვის წინასწარ მომზადებულ ფორმებში ლაგდებოდნენ სამუდამოდ და იჭიდნენ მათი ამოღება უკვე შეუძლებელი იყო.

მზე ჩაესვენა. ცაზე მკრთალი ვარსკვლავები გამოჩნდნენ. და მხოლოდ მაშინ დასტოვეს ბალი მოჰარამმა და მისმა თანამგზავრმა.

ყველაფერი, რაც კი იყო მოსულის ტყავის პატარა ჩემოდანში, ახლა მოჰარამს ჰქონდა ილღიაში. ის მაგრად იკრავდა გულში სათუთ ფურცლებს, თხელ ბროშურებს და შიშით იხედებოდა, ეშინოდა არ დაჰკარგვოდა ისინი.

დაბალი და მსხვილი სელიმ-ბეგი, წინ გადმოგდებული ღიპით, დასეირნობდა ქარხანაში. ის ახლა ხშირად მოდიოდა აქ. მეპატრონის მკახე ხმა ჰტარავდა მანქანების ხმაურს და სევდით უვსებდა მუშებს გულს.

— უსაქმურებო, ზარმაცებო!.. მე ვზარალობ, თქვენ კი არ მუშაობთ. თქვენ ტყვილა-უბრალოდ ჭამთ ჩემ პურს, გაგყრიით ყველას!

მოპარაში ყურს უგდებდა სელიმ-ბეგის წიწკინა ხმას და იბღვირებოდა. მას აგონდებოდა ბროშურა, სადაც მეპატრონეებს ობობას ადარებდენ. ისინი სწუწნიან მუშების ძალ-ღონეს. როდესაც დასუსტებულ მუშას აღარ შეუძლია მეპატრონეს სარგებლობა მოუტანოს, მას შეუბრალებლად გამოაგდებენ.

სელიმ-ბეგიც ობობაა. ის ყვირის და ლანძლავს მუშებს, თუმცა ისინი უფრო ცოტას როდი მუშაობენ, ვიდრე წინათ. შემოსავალი მატულობს, მაგრამ ხარბ სელიმ-ბეგს მაინც ეცოტავება. მან უკვე შეამცირა მუშების ხელფასი. ხომ არ ფიქრობს კიდევ შეამციროს?

როდესაც სელიმ-ბეგი მივიდა სამანქანო განყოფილებასთან და დაუძახა მეთვალყურესა და მექანიკოსს, მოპარაში გაილურსა მანქანებთან და მიაყურა.

— გამოუცხადეთ მუშებს, რომ არ შემიძლია მათ წინანდელი ხელფასი ვაძლიო. მთელი იმ სამუშაოსთვის, რაც მათ უკვე შეასრულეს, მხოლოდ ნახევარს გადავიხდიო.

მოპარაში გაუვარდა საზეთავი, რომელიც ხელში ეჭირა, და ზეთი მსხვილ ლაქად დაედო ქუჩყვიან იატაკს.

რეტდასმულ მოპარაში არც აუღია საზეთავი.

— რასაც მეპატრონე სჩადის. ის ყველაფერზე უარესია. — ფიქრობდა გაბრაზებული მოპარაში: — სელიმ-ბეგი არა თუ კვლავ ამცირებს ხელფასს, მას იმის მიცემაც არ სურს, რაც უკვე დავიმსახურეთ.

სელიმ-ბეგი, რომელსაც მეთვალყურე და მექანიკოსი მრავალჯერ თავის დაკვირვით აცილებდენ, წავიდა. როდესაც ქარხნის მეპატრონის პატარა და მსხვილი ფიგურა აღარ ჩანდა ქუჩაში, მეთვალყურემ გამოუცხადა მუშებს ხელფასის შემცირების შესახებ. მოულოდნელმა ამბავმა თითქოს ერთბაშად დააუძლურა მუშები. მათ ღონეგამოლეულ სახეებზე გაოცება-დაბნეულობა აღიბეჭდა.

— კი, მაგრამ ახლა როგორღა უნდა ვიცხოვროთ?

მეთვალყურემ ზიზლით აიჩეჩა მხრები, თითქოს ამბობდა: — ეს რა ჩემი საქმეა. როგორც გინდათ, ისე იცხოვრეთ, იმაზე მეტს კი, რაც მეპატრონემ სთქვა, ვერ მიიღებთ.

მუშების დაბნეულობა გაცოფებამ შესცვალა. იმათ შესწყვიტეს მუშაობა და აღელვებულ ბრბოდ მოიყარეს ეზოში თავი.

მუშების ყვირილი თანდათან ძლიერდებოდა. მასში ინთქმებოდა მანქანების ხმაური.

— მე ვალი მაქვს. ის უნდა გადავიხადო. მაგრამ თუ ვალი გადავიხადე, მაშინ რითღა ვიცხოვრო?

- მე კი ცოლი მყავს ავად. მას უნდა ვუწამლო.
- რასაც ვშოულობ, არც მყოფნის ოჯახის გამოსაძირკველად.
- ახლა როგორღა ვიცხოვროთ?

მაგრამ ვის უნდა გაეგონა ის, რასაც მუშები ყვიროდენ. ვერავის ვერ დაარწმუნებდენ ბრაზით აღსავსე სიტყვებით.

სამანქანო განყოფილების კართან იდგენ მეთვალყურე და მექანიკოსი და გულგრილად ადევნებდენ თვალს აღელვებულ ბრბოს. მაღლა აწეული მუშტები მათ არ აშინებდა. სელიმ-ბეგი შორს იყო. მუშების მუშტები მას ვერ მისწვდებოდა.

მუშების ბრბოში მოულოდნელად გაიკაფა გზა მოჰარამმა.

— ამხანაგებო!

აღზნებისაგან მოჰარამის ხმა ისე ეღერდა, როგორც დაჭიმული სამი. ასე გეგონათ — კიდევ ცოტა მეტი დაძაბვა, და ხმის ძარღვები დაუწყებდაო.

მოჰარამმა მიიპყრო მუშების ყურადღება. ისინი გაყურდენ და ახალგაზრდა მექანიკოსის ახლოს შეჯგუფდენ.

მოჰარამი მოერია აღელვებას და უფრო წყნარად და დინჯად დაიწყო ლაპარაკი.

— სელიმ-ბეგი გვევლევს. ის მეველფელია.

— ნამდვილია, ნამდვილი!.. — ახმაურდენ მუშები და მალე მიჩუმდენ.

— მაგრამ ჩვენი მეპატრონე იმ ბანდიტებზე უარესია, რომელნიც გზებზე ხედებიან და სცარცავენ მგზავრებს. ბანდიტებმა შეიძლება დაჰკარგონ სიცოცხლე და თავისუფლება. სელიმ-ბეგი არათერს არ ჰკარგავს. კანონი და ხელისუფლება მის მხარეზეა. მას შეუძლია ჩვენ ყველანი შიმშილით ამოგვწყვიტოს და ამაზე პასუხს არ აგებს. ჩვენ არსაიდან არ უნდა ველოდეთ შევლას. ჩვენ მხოლოდ ჩვენი თავის იმედი უნდა გვქონდეს. ჩვენც ისე უნდა ვიბრძოლოთ, როგორც იბრძვიან ჩვენი ძმები რუსეთში, ბაქოში და მთელს მსოფლიოში. ჩვენ უნდა გავიფიქროთ. უნდა შევწყვიტოთ მუშაობა და მოვითხოვოთ ხელფასის მომატება.

პირველად გაგონილი სიტყვა მაშინვე და შეუცდომლად გაიგეს. ამ სიტყვამ შესცვალა მუშების სულიერი განწყობილება. მათი სიბრაზე უიმედობით და გამოუსავლობით იყო გამოწვეული. მაგრამ მდგომარეობა სულ უიმედო როდი გამოდგა. მოჰარამმა უჩვენა მათ გამოსავალი. სელიმ-ბეგი ჯერ ადრე დღესასწაულობს გამარჯვებას. ისინი აიძულებენ მეპატრონეს ანგარიში გაუწიოს მათ ნებისყოფა.

— გაფიცვა.

— შესწყვიტე მუშაობა!

— შეაჩერე მანქანა!

— დე, გაბერილმა სელიმ-ბეგმა მის მიერ დანიშნულ ხელფასად თვითონ იმუშაოს. ეს მუშაობა მისთვის ხელსაყრელი იქნება და ლიბიც შეუთხელდება.

ჩრდილიდან გამომხტარი სალმანის ხმამ ჩაახშო აღფრთოვანებული ხმები.

— წადი, ძაღლის ლეკვო, შენს ადგილას, თორემ გაგიტყვევს ცალიერ თავს!

გააფთრებულ მექანიკოსს ხელში მძიმე ჩაქუჩი ეჭირა. მაგრამ მან ვერ შიორბინა ჩაქუჩიანად მოპარამამდე. მებარგულმა კურბანმა დაავლო ხელი მექანიკოსს, გამოგლიჯა ჩაქუჩი და გადაისროლა.

— გა-ფიცვა!.. — ძლივს წარმოსთქვა მან ახალი სიტყვა და კეთილად გაიღიმა.

სალმანი არ მიემხრო მუშებს. ის გამოუსხლტა კურბანს ხელიდან და ქარხანაში გაიქცა.

მოპარამმა შეაჩერა გრიალით მომუშავე მანქანა. ქარხანა მიჩუმდა. უფრო ხმაბლდა. უფრო მტკიცედ გაისმა მუშების ხმები. ისინი მსჯელობდნენ თავისი მოთხოვნების შესახებ, ირჩევდნენ დელეგატებს მეპატრონესთან მოსალაპარაკებლად.

II

მუშების დელეგატები მოპარამის მეთაურობით შევიდნენ სელიმ-ბეგის სახლის პატარა მისაღებ ოთახში. იატაკზე მშვენიერი ნოხი იყო დაფენილი. ამ ნოხმა გააოცა მუშები. ნოხი ხომ მთელი ქონებაა! მამ რამდენად მდიდარი და ძლიერია სელიმ-ბეგი. თუკი მას ასეთი ქონება იატაკზე დაუფენია. მუშებს შეეშინდათ ნოხზე მტვრიანი და ქუქყიანი ფეხის დაბიჯება, შეჩერდნენ მის წინ და უხმოდ ათვალაიერებდნენ. ყოველ მათგანს ერთმა და იმავე აზრმა გაურბინა: — თუნდაც წელიწადი იმუშაო, ასეთ ნოხს ვერ იყიდი.

დელეგატები კაბინეტში შეიწყვიეს. აქ მათ ახალი მოულოდნელი რამ დახვდათ. სელიმ-ბეგის მაგიდასთან ბოჭაული იჯდა. მსხვილი სელიმ-ბეგი სავარძელში გამოქიმულიყო. ის ილიმებოდა. გაფიცვა და ქარხნის გაჩერება მას თითქოს სრულიად არ აწუხებდა. მეპატრონის გუნებამ მუშები აიძულა იქნეულად გაფრთხილებულიყვნენ.

— ვიცი, რისთვისაც მოხვედით!.. — მხიარულად წარმოსთქვა სელიმ-ბეგმა და მუშებს მიმოავლო წყლიანი თვალები: — თქვენდა საბედნიეროდ, ბეგიც აქ მოხვდა.

სელიმ-ბეგმა ბოქაულს შეხედა და სახეზე სასიამოვნო ლიმილი აღებეჭდა.

ბეგი დაგვეხმარება შეთანხმებაში.

ქარხნის მეპატრონემ მაგიდას მოუსვა მსუქანი ხელისგულები. მსხვილი თითებიდან გამოკრთა ძვირფასი თვლების სხვადასხვა ფერის სხივები.

სელიმ-ბეგმა ერთხელ კიდევ გაიღიმა და მოწყალებით დაიწყო ლაპარაკი, თითქოს ბავშური თამაშის შესახებ დაიწყო ლაპარაკი.

— წარმოიდგინეთ, რა ჰქნეს ჩემმა ყმაწვილებმა. გაფიცვა გამოაცხადეს და ხელფასის მომატებას მოითხოვეს. მოპარამი კი, რომელიც ჰქვიანად მიმაჩნდა და მომავალში ვფიქრობდი მექანიკოსად დამენიშნა, მათი მეთაური და საქმის მომწყობი გამხდარა.

ბოქაულის გამხდარ, მზისაგან დამწვარ და ქარისაგან დამსკდარ სახეზე ხელოვნური გაკვირვება აღიბეჭდა, და მისმა ნაცრისფერმა, ცივმა და გამომეტყველმა თვალებმა კი დაცინვით აათვალიერა დელეგატები. ადამიანი ასე როდი იცქირება. ასე ცქერა შეუძლია მხოლოდ მძლავრ მტაცებელ ცხოველს, რომელიც უმწეო მსხვერპლს მისჩერებია.

— ბოქაულის მხერამ მუშები აამოძრავა და ზოგიერთი მათგანი მოპარამს უკან ამოუდგა, — ისინი მის ზურგს ამოეფარენ.

— განა მაგათ არ იციან, რომ ახლა არ შეიძლება მუშაობის შეწყვეტა? საქმის შეჩერება ახლა შეუძლებელია.

ბოქაულის მოკლე სიტყვა ბრძანებას ჰგავდა. მოისმინე და შეასრულე. არავითარი ლაპარაკი, არავითარი წინააღმდეგობის გაწევა არ შეიძლება.

მოპარამმა ნერვიულად შეიშმუშნა ცალი მხარი და გრძნობდა, რომ სისხლი აუღულდებოდა. მას უნდოდა პასუხი გაეცა ბოქაულისთვის, მაგრამ მას რომ ლაპარაკი დაეწყო, ბევრ არასასიამოვნო რამეს ეტყოდა, როგორც მეპატრონეს, ისე პოლიციელსაც. მაგრამ გაცხარება არ შეიძლებოდა: ის ხომ მხოლოდ თავისი საქმისთვის არ იყო აქ მოსული.

— აბა რას უზამ მათ, თუკი სრულიად არ უწევენ ანგარიშს იმ წამოწყებას, რომელიც აქმევს მათ ლუკმას... — წინანდელი ლმობიერი გულკეთილობით წარმოსთქვა სელიმ-ბეგმა.

— იფიცებით?

ბოქაული წამოდგა სკამიდან და თითქოს უფრო მაღალი და მნიშვნელოვანი გახდა.

— მაშ თქვენ იფიცებით?

პოლიციელის გამხდარ, მზისგან დამწვარ სახეს მიწისფერ ელდო. აბურძგენილი სქელი წარბები გაბრაზებული ძაღლის ბალანს მოგაგონებდათ. ვახუნებულ ჯაგარა წვერსა და უღვამებს შორის ემანჭებოდა თხელი ტუჩები.

— იფიცებით? — ერთხელ კიდევ წამოიყვირა ბოქაულმა: იცით კი, რა სასჯელი გელისთ გაფიცვისათვის?

მტვრიანი კიტელის დაქმუქნული სახელოდან გამოჩნდა ძარღვიანი ბანჯელიანი ხელი და უზარმაზარი მუშტი. მუშტი ჩაქუჩივით ირწეოდა ჰაერში და ირჩევდა თავს. რომელსაც უნდა მოხვედროდა და გაეხეთქა. ბოქაულმა თავისი მინახული თვალეები მუშებს მიაშტერა.

სიბრაზისაგან ფერდაკარგული სახით იღვა მოპარამი პოლიციელის წინ და თვალს არ აშორებდა მას.

— ესენი გაფიცულები როდი არიან, — იმავე ხელოვნური აღერსიანი ხმით წარმოსთქვა ზანტად სელიმ-ბეგმა: — მიპატივებია მათთვის!

— ჩვენ პატივება არ გვკირდება — ჩვენ ბოროტმოქმედნი კი არა ვართ! — მკვახედ წამოიყვირა მოპარამმა.

მოულოდნელობისაგან დაბნეულმა ბოქაულმა ხელი ძირს დაუშვა. მისი შესუსტებული ქვედა ყბა შეკრთა და მოეშვა. შავი პირი გაიღო, რომელშიც მოჩანდა ზევითკენ სულელურად აპრეხილი ენის წვერი. წუთიერი დაბნეულობა ბოქაულს საშინელ გაბრაზებად შეეცვალა.

— ციმბირში გიკრავთ თავს, თქვე ოხრებო!.. საპურობილეში ჩაგყრიო!..

ყვირილისაგან ზრიალი დაიწყო ფანჯრის მინებმა.

— ან ციმბირში გაგზავნას რას გვემართლებით... ჩვენ იმას მოვითხოვთ, რაც გვეკუთვნის, და არც დავიწყებთ მუშაობას, სანამ არ მივიღებთ კუთვნილს.

მოპარამი როდი ყვიროდა, როგორც ბოქაული. ის მშვიდად და მტკიცედ ლაპარაკობდა, მაგრამ მისი სიტყვები უფრო ნაკლებ შთაბეჭდილებას როდი სტოვებდა, ვიდრე ბოქაულის ყვირილი.

მოპარამის ზურგს უკან მყოფ მუშებს გამბედაობა მიეცათ და წინ წამოდგენ. იმათაც სურდათ ლაპარაკი, მაგრამ აღელვების გამო ვერ პოულობდენ საჭირო სიტყვებს. მათი ნაწყვეტ-ნაწყვეტი წამოძახილი მუქარას ჰგავდა. გამხდარ პოლიციელს, რომელსაც ვიწრო

კიტელი ეცვა, გააძოძგინა. მისი ნაცრისფერი გადმოყარა კუთხეში
ლები აინთო.

— ამბობება? მე გაჩვენებთ, როგორ უნდა ამბობება!

— ჩვენ ამბობებისთვის კი არ მოვსულვართ, ჩვენი შრომის ხელ-
ფასის შესახებ მოსალაპარაკებლად მოვედით.

— დაგი — ჭერთ!

ბოქაულმა წინ წამოდგა მარცხენა ფეხი, მოილუნა, ვეებერთელა
მუშტმა კი, საშინელი დარტყმისთვის გამზადებულმა, ტარანივით¹⁾
უკან დაიხია.

მოპარამმა წინ წარსდგა ნაბიჯი, თითქოს ცდილობდა მას მო-
ხვედროდა, რომ მუშები ეხსნა ცემა-ტყეპისაგან.

მაგრამ ბოქაულმა ვერ გაბედა დარტყმა. ის შეაჩერა ახალგა-
ზრდა მუშის თვალებმა, ბრაზით სავსე რომ მისჩერებოდა მას შეუ-
პოვრად. პოლიციელს მოეჩვენა, რომ თუ ის მოპარამს მუშტს დაარ-
ტყამდა, მოპარამი მას დანას დაჰკრავდა.

— ფანტიკოსი... რევოლუციონერი... — გაიფიქრა შეწუხებულ-
მა ბოქაულმა: — დანას მფუშავს, უეჭველად მფუშავს და მიიძალუბა.

გული მწარედ შეეკუმშა, თითქოს მის სხეულს ბასრი ფოლადი
შეებოდეს. მუშტად მოკუმული თითები გაიშალა, და მან ხელი
დაადო ხმლის გატრეცილ ვადას.

— გაეთრიეთ!... — დაიღრიალა ბოქაულმა, რაც ძალა და ღონე
ჰქონდა.

კვლავ გაიზრიალა ფანჯრების მინებმა, მაგრამ მუშების წინ
მდგომი მოპარამი არ შემკრთალა. ის მობრუნდა, არ შეუხებდავს ბო-
ქაულისა და სელიმ-ბეგისთვის და ზიზლით წარმოსთქვა: — თუ არ
გსურთ ჩვენთან მოლაპარაკება, ჩვენ წავალთ, მაგრამ ქარხანა გა-
ჩერებული იქნება მანამდე, სანამ ჩვენს მოთხოვნებს არ შეასრულებთ.

— გაეთრიეთ!..

უმწეო სიბრაზისაგან ბოქაული ფეხებს აბაკუნებდა.

მოპარამმა წინ გაუშვა ამხანაგები და თვითონ უკანასკნელი
გამოვიდა

მუშების წასვლის შემდეგ სელიმ-ბეგის კაბინეტში დუმილი გა-
მეფდა. ბოქაული ხან ერთ კუთხეს მიაწყდებოდა, ხან მეორეს, იბურ-
ძგნიდა დასრესილი თივის პატარა კონის მსგავს წვერებს და იგი-
ნებოდა. სელიმ-ბეგს სახე გაშავებოდა აღელვებისაგან. მან მუშების
შესაშინებლად მოიწვია ბოქაული, სელიმ-ბეგი ფიქრობდა, რომ ბო-

¹⁾ ტარანი — მოწყობილობა, რითაც ანგრევდნენ წინააღმდეგობის სიმაგრეებს.

ქალისაგან დაშინებული მუშები მაშინვე შეუდგებოდნენ მუშაობას. ქარხანა ამუშავდებოდა, და მეპატრონის ჯიბეში კვლავ ჩახრჩვნილი დებოდა ოქრო. მაგრამ ყველაფერი სხვაგვარათ მოირთო. მუშებს აღარ შეეშინდათ. ქარხანა გაჩერებულია. შემოსავალი შეწყდა. სახის ავადმყოფური მანქნით ჩაიყო სელიმ-ბეგმა ხელი ჯიბეში და შემოფოთებულმა მოსინჯა ქისა. მას ქისა თითქოს უფრო მსუბუქი მოეჩვენა.

— და ყველაფერი კი მოპარამის ბრალია. ის რომ არ ყოფილიყო, უციცი მუშები ვერ მოიფიქრებდნენ გაფიცვას.

— სელიმ-ბეგმა სთხოვა ბოქაულს დამჯდარიყო.

— მოპარამი უნდა ჩამოვიშოროთ. ისაა საქმის მომწყობი და მეთაური. ეს მან აავლუიანა მუშები გაფიცულიყვნენ.

— სელიმ-ბეგი მძიმედ ქმინავდა, იღუშებოდა და ძლივს-ძლივობით იძრობდა ქონიანი თითიდან სქელ ოქროს ბეჭედს, რომელსაც ვერცხლში ჩასმული ბრილიანტის თვალი ჰქონდა.

— გადავკარგავ!.. — ტკბილად უპასუხა ბოქაულმა, რომელიც გულდასმით ადევნებდა თვალყურს სელიმ-ბეგის მოძრაობას.

— ისე უნდა გადაკარგო, რომ არასოდეს აღარ გაჩნდეს აქ.

— ისეთ ადგილას ვუკრავ თავს, რომ უკან დასაბრუნებელ გზასაც ვერ მონახავს!

ბოქაულმა მოხდენილად დაავლო ხელი გამოწოდებულ ბეჭედს და შეეცადა თითზე წამოეცვა, მაგრამ ბეჭედი დიდი გამოდგა, და პოლიციელმა საჩქაროდ ჩაიღვა ის ჯიბეში.

სელიმ-ბეგი მივიდა კართან და უბრძანა მსახურს სამზარეულოდან მოეხმო მექანიკოსი სალმანი.

III

ქარხანა დაცარიელებული იყო. მაგრამ მოპარამის პატარა ოთახში კი მუდამ აღვზნებული კრებები იყო. დღისითაც, ღამისითაც, საღამოსაც აქ იყრიდნენ თავს მუშები. გულდასმით უგდებდნენ ყურს ყველაფერს, რასაც მოპარამი ეუბნებოდა მათ. დიდხანს ფიქრობდნენ მისი სიტყვების შესახებ და ამბობდნენ სწორია მისი ნათქვამიო.

მოპარამი არაოდეს არ ყოფილა არც ხელმძღვანელი, არც ორგანიზატორი. მაგრამ დადგა მწვავე მომენტი, და ის გახდა ხელმძღვანელიც და ორგანიზატორიც. განუწყვეტელ დავიდარაბაში გადიოდა დღე, და მხოლოდ ღამით შეეძლო მოპარამს აუჩქარებლად აეწონდა დაეწონა ყველაფერი, რაც ხდებოდა. და ამ დროს ის გრძნობდა, რომ მისთვის საჭირო იყო კაცი, რომელთანაც შეეძლებოდა მოლა-

პარაკება რჩევის მისაღებად, რომელთანაც შეეძლებოდა წამოჭრილი საკითხების აწონ-დაწონა. მას აგონდებოდა მოსული ამხანაგის მელმაც შესძინა ცოდნა. ოჰ, რა ძლიერ საჭირო იყო ახლა ის ადამიანი!

მოპარამმა გადასწყვიტა მიეწერა მისთვის და ეცნობებინა, როგორ ებრძოდნენ მუშები დამჭირავებელს. მან სასწრაფოდ ამოიღო ქალაქის ფურცელი, მოეწყო მბრუტავ პატარა ლამფასთან და დაიწყო წერა. არ ეყო ერთი ფურცელი. მოპარამმა მეორე აიღო.

დიდი დრო იყო გასული, როდესაც წერილი დაწერა, დაბეჭდა და გასაგზავნად გაამზადა.

ქალაქში სრული სიწყინარე იყო. მოპარამი სიამოვნებით უგდებდა ყურს ლამის სიჩუმეს. ეს სიჩუმე ხომ მუშების დიდ ძალას მოწმობდა. მათ შეწყვიტეს მუშაობა და ქალაქი მიყუჩდა, ცხოვრება გაჰქრა.

მოპარამს რალაც ფაჩუნნი მოესმა ფანჯარასთან და მიაყურა. გარეთ, დაკეტილ დარბაზთან, ვიღაც ნელა მოძრაობდა, თანაც ცდილობდა არ ეხმაურა. მოპარამი უხმოდ წამოდგა, ფეხის ცურებზე შედგა და კართან მივიდა. მან ერთბაშად გააღო კარი და გარეთ გაუარდა. შეშინებული გაიქცა ფანჯარასთან მდგომი ადამიანი. ის ნაცნობი მოეჩვენა მოპარამს.

— სალმან, შენა ხარ?.. — დაიყვირა გაოცებულმა მოპარამმა.

მაგრამ გაქცეულმა ხმა არ გასცა. ის გადახტა ყორეზე და გაქრა წყვილიადში.

— რა უნდა მას აქ?.. — ვერ გამოერკვია მოპარამს: — იქნებ სურს შემოგვიერთდეს, მაგრამ დღისით აქ მოსვლა ეშინია. თუ ასეა, მაშ რათ გაიქცა?

დალლილობამ, რომელსაც ჰგრძნობდა მოპარამი, აიძულა იგი დაბრუნებულყო ოთახში. მან დაკეტა კარი, ჩააქრო ლამფა და როგორც კი წამოწვა ხმელ ტახტზე, მაშინვე ჩაეძინა.

განთიადის ნაცრისფერი ნისლი იდგა, როდესაც პოლიცია შემოერთყა იმ სახლს, სადაც ცხოვრობდა მოპარამი. როდესაც პოლიციელებს შორის გამოჩნდა ბოქაული, კარი ჩამოაგდეს და ბინაში შეცვივდნენ შეიარაღებული ასასები.

მოპარამი გამოალიცა ტლანქმა ხელისკვრამ, სურდა წამოდგომა, მაგრამ ვერ შესძლო. მას ხელები ისე ჰქონდა გაბაწრული, რომ სტკიოდა. ოთახში ლამფა აანთეს, და გაოცებულმა მოპარამმა ში-

მოავლო თვალი იქ შეკრებილ ხალხს. აქ იყო ქალაქის მთელი პოლიცია, და პოლიციელებს შორის სალმანიც.

ბოქაულმა ამაყად დააქნია თავი და ამით მოჰარამზე ზორბა და უხეშმა ასასმა. უხმოდ დაავლო მოჰარამს ხელი, აიყვანა ტახტიდან და გაჩხრიკა.

— გვაჩვენე, სად რა აქვს შენახული!.. — უბრძანა ბოქაულმა სალმანს.

მექანიკოსი მონადირე ძაღლის სისწრაფით და აღზნებით მივარდა მოჰარამის ნივთებს. მან გადაქეჟა საწოლი და ლეიბ ქვეშ გამოიღო გამზადებული წერილი. საწოლს შემდეგ სალმანი ბნელ კუთხეს ეცა და დაიწყო დატკეპნილი მიწის თხრა.

მოჰარამმა კბილები დააკრაქუნა და კუთხისკენ გავარდა. მაგრამ ასასის ღონიერმა ხელმა არ მისცა ადგილიდან დაძვრის საშუალება. სალმანმა ამოიღო რამდენიმე აგური, მათ ქვეშ კი იყო სანუკვარი ფურცლები და ბროშურები. ისინი ბოქაულს გადასცა.

განთიადისას გაბაწრული მოჰარამი გაძლიერებული ბადრაგის თანხლებით ჩაატარეს მძინარ ცალიერ ქუჩაში.

ცულ შთაბეჭდილებას სტოვებდა პოლიციის მიერ მიტოვებული ოთახი. აქ თითქოს საშინელი ბრძოლა მომხდარიყოს. იატაკზე, ავეჯის ნამტვრევებს შორის, ეყარა მოჰარამის დაგლეჯილ-დაჭმუწული ტანისამოსი. ასე გაანადგურეს ყველაფერი იმ მიზნით, რომ დაეშინებიათ და გაეფრთხილებიათ ისინი, ვინც კი განიზრახავდა მოჰარამის გზას დადგომადა.

მოჰარამი შეშფოთებული დარბოდა საკანში. ვიწრო ფანჯრიდან, რომელსაც რკინის მაგარი ცხავური ჰქონდა, ის აწყდებოდა სქელ ხის კარს, იჭვრიტებოდა პატარა ხვრეტილში, რომელში ხელიც არ გაეტეოდა, და სინჯავდა, ათვალეირებდა.

— საჭიროა გაქცევა!.. უნდა გავიქცე, რათაც გინდა დამიჯდეს... ჩუმად ბუტბუტებდა მოჰარამი.

— უნდა გავაფრთხილო მუშები, რომ სალმანი გამცემია. დაე, მოერიდონ მას და მანამ განაგრძონ გაფიცვა, სანამ არ დააკმაყოფილებენ მათ მოთხოვნებს.

პატარა ფანჯარაში ვარსკვლავები მოჩანდა. ისინი მშვიდად და ნალვლიანად ციმციმებდნენ. მოჰარამსა და ვარსკვლავებს შორის რკინის მაგარი ცხავური იყო. მას ვერც მისწვდება ადამიანი და კიდევ

რომ მისწოდეს, ცხვეურის დამტვერევა შაინც შეუძლებელია. და მოპარამი კვლავ აწყდებოდა კარს, აწვებოდა მას და მიაყურებდა ხუროთმოძღვრული კარი სქელია, მაგარი. არა, შეუძლებელია რკინის ანჯაფიქრის ჩამოგდება.

კარს უკან ფაჩუნი და ხროტინი ისმის. ეს გუშაგებს სძინავთ. მათ სჯერათ, რომ ტუსალი არ გაიქცევა.

მოპარამი ახლა კედლებთან მიდის და სასწრაფოდ სინჯავს ზე-ლით ქვებს. დანა რომ ჰქონდეს, კირს გამოჰყრიდა ქვებს შორის. გამოანგრევდა კედელს და თუნდაც ერთი საათით შაინც გაიქცეოდა ციხიდან. მაგრამ დანა არა აქვს. რკინის ნაქერი ან ლურსმანიც კი არ არის. ჯიბეში მხოლოდ კბილი უდევს, რომელიც ბოჭაულმა ჩაუ-მტვრია. მოპარამი იმით ფხოქნის ქვებს. ფხოქნის და იცის, რომ კბილი არ გამოადგება მას.

დრო ნელა გადის. ღამეს ფერი ეცვლება, მალე ინათლებს. სევ-დიანი, მარტოხელი მოპარამი ბოლთასა სცემს საკანში გამწარებული. ნეტავი რომელიმე მუშას დაინახავდეს და გააფრთხილებდეს, რომ საღმანი გამცემია. — მაშინ აღარ იფოქრებს გაქცევაზე. ის დარწმუ-ნებული იქნებოდა, რომ მუშები ბრძოლას დაასრულებენ და გაი-მარჯვებენ. ახლან კი... რით დასრულდება გაფიცვა?

მოპარამი კედლებს აწყდებოდა და ქვებს მუშტებს უშენდა თავ-გამეტებით, ცდილობდა შეერყია ქვები და მოენახა მათ შორის უფრო რბილი, რომლის გამომტვერევასაც შესძლებდა. მაგრამ ასეთი ქვა არ იყო. მოპარამმა დაისისხლიანა ხელები და მერე თავი მიანება ამ ცდას. აზრები, ერთიმეორეზე უფრო უცნაური ტრიალებდა მის თავ-ში, მაგრამ ყოველი მათგანი განუხორციელებელი იყო.

შორეულმა გაურკვეველმა ხმაურობამ მიიპყრო მოპარამის ყუ-რადლება. ის ავიდა პატარა მაგიდაზე, შემდეგ შეზტა და მუშტით ჩაამტვრია ფანჯრის მინა. ნამტვერეები ზრიალით დაცვივდა ძირს.

მოპარამი კედელს აეკრა, გული შიშით უძგერდა და მიაყურა ხმაურობა განმეორდა და გაადიდა მოპარამის შიში. ეს ქარხნის მან-ქანა ხმაურობდა. მის ამუშავებას იწყებდენ. მაგრამ მოპარამმა თავის თავს ვერ დაუჯერა. ის ცერებზე შესდგა, სუნთქვა შეიკრა და და-იწყო გულდასმით ყურისგდება.

ქარხნის საყვირმა, რომლის ხმა გაღვიძებული მხეცის ღრიალს ჰგავდა, დაარღვია განთიადის სიჩუმე.

მოპარამმა კანკალი დაიწყო უმწეო გაბრაზებისა და გაცოფებისაგან. ყველაფერი დაიღუპა. გაფიცვა შეწყდა. მუშები ცხდნენ. სელიმ-ბეგი და ბოქაული ზეიმობენ.

ოჰ, ეს საყვირი რომ აქვე იყოს, გვერდით! მაშინ მოპარამი მივარდებოდა მას და ხელებით გამოუტენიდა დიდ ხახას.

საყვირი არ ჩუმდებოდა. ის ღრიალებდა და ღრიალებდა, თითქოს უხაროდა და გამარჯვებას ზეიმობდა.

მოპარამს მოეჩვენა, თითქოს იმის ფეხ ქვეშ მიწა შეირყა. ატორტმანდა საპყრობილის კედლები, მის თვალწინ აცურდა ფანჯრის მკრთალი ქუჭრუტანა. გულწასული მოპარამი ქვის იატაკზე დავარდა.

ქარხნიდან დათხოვნილი კურბანი ბალებში მუშაობდა. ის მიწას შემოაყრიდა ხოლმე ხეებს, ბალახს სთხრიდა და სჭრიდა. როდესაც სევდა უღრღნიდა გულს, კურბანი სიმღერას შეთხზავდა ხოლმე და იწყებდა ლილინს.

„ბევრი გლაბა ადამიანია, ბევრი.
მაგრამ საღმანი ყველაზე ცუდია.
ის სელიმ-ბეგის ერთგული ძაღლია.
საღმანმა მოატყუა მუშები.
მან გვითხრა: — დაიწყეთ მუშაობა,
და ქარხანაში დაბრუნდება მოპარამიო.
ჩვენც დავიწყეთ მუშაობა და მერე რა?
მოპარამს ციმბირში უკრეს თავი!..“

ასე მღეროდა კურბანი და ხეებს ირგვლივ მიწას აყრიდა. წყნარად მღეროდა კურბანი, ისე წყნარად, რომ მისი სიმღერა, ბავშვის ტირილს რომ წააგავდა, მხოლოდ ხეებს ესმოდა.

IV

ძველმა ცხოვრებამ დაიპყრო ქალაქი და გამოდევნა იქიდან ყოველივე ახალი, რაც კი წარმოშვა იმედგამცრუებელმა 1905 წელმა.

აქლემების ქარავანივით ზანტად გადიოდა დღეები და თავისი ზურგით მიჰქონდათ პატარა შეუმჩნეველი ადამიანების ლხენა-ვირამის ტვირთი.

დღეებმა გათელა წარსული შემთხვევების ხსოვნა. მოპარამის სახელი მიავიწყდათ.

უფრო მსხვილი და მოუხეშავი გახდა სელიმ-ბეგი. ქარხანა გადიდდა. იქ ახლა უფრო მეტი იყო გამხდარი, ჩამოფლეთილი და მშენებელი მუშა. სალმანს შეუმჩნევლად ედებოდა ახალ-ახალ მშენებლებს მისი უფრო ნაკლებ როდი ეშინოდათ, ვიდრე სელიმ-ბეგის და ვერ გადაეწყვიტათ, რომელი მათგანი იყო უფრო ცუდი და შეუბრალებელი.

გადიოდა დღეები, თვეები, წლები.

1917 წლის ბოლოს სელიმ-ბეგმა მიიხზო სალმანი და შეშფოთებულმა უთხრა: — რუსეთში ისევ დაიწყო.

სალმანმა მტკიცედ მიუგო მეპატრონეს: — აქ რუსეთი როდია. აქ ჩვენ ყველაფერს უცხად მოვაგვარებთ.

არც 917 წელს, არც 1918 წელს არ მოაღწია კავკასიონის მთებამდე იმან, რაც რუსეთში ხდებოდა. ამიერკავკასია თეთრგვარდიელებითა და დამოუკიდებელი ეროვნული რესპუბლიკებით გაემიჯნა რევოლუციას.

გავიდა წელი, მეორეც, და ის, რასაც ასე გულდასმით გაემიჯნენ ბეგები, მშფოთვარე ნიაღვარივით მოვარდა და წალეკა დამყაყებულ ცხოვრება.

ბებერმა კურბანმა მიივიწყა თავისი წლები, დარბოდა ქალაქის მიჩუმებულ ქუჩებში და წკრიალა ახალგაზრდული ხმით ავრცელებდა ამბავს: — მოჰარამი მოვიდა... მოჰარამი — ჩვენი ტვინი, ჩვენი გული.

სალმანი ბაღრაგის თანხლებით მოიყვანეს გამოძიებაზე.

მაგიდა, რომელზეც წითელი ქსოვილია გადაკრული. მაგიდასთან რამდენიმე კაცი ზის. ზოგიერთები ჩაცმულობის მიხედვით, უბრალო მუშები არიან. სხვები სამხედრო პირებს ჰგვანან. აი ყველაფერი, რაც დაინახა სალმანმა. მან შეშინებული თვალი მიმოავლო დამსწრეებს, თავი კისერში ჩაიძვრინა და შეეცადა რაც შეიძლება პატარა და შეუმჩნეველი ყოფილიყო.

— მე პატარა კაცი ვარ, — წარმოსთქვა მან საცოდავი ხმით. — მე იმას ვასრულებდი, რასაც მეპატრონე მიბრძანებდა.

— კი, მაგრამ, მეპატრონეს რომ ებრძანებია მუშები დაგლიჯე და მათი სისხლი დალიეო, შეასრულებდი ასეთ ბრძანებას?

სალმანი შეერთა, როდესაც ამისი მთქმელის ხმა გაიგონა: შე-
შინებულმა მან უკან დაიხია და მცველს წააწყდა.

— მოჰარამი!.. ის!..

სალმანს კბილებმა კაწკაწი დაუწყო და ტანი მთლად აუკან-
კალდა. მას ლაპარაკის უნარი წაერთვა და კითხვებზე პასუხს არ
იძლეოდა. შიშისაგან გადმოკარკლულ თვალებს არ აშორებდა მო-
ჰარამს.

და მოჰარამიც თავის მხრივ ყურადღებით ათვალიერებდა ყო-
ფილ შექანიკოსს. როგორ გამოცვლილა ამ ხნის განმავლობაში. ქო-
ნის ფენას დაუმახინჯებია ის და ლორისთვის დაუმსგავსებია. ამ კი-
ცის გულისთვის მოხვდა მოჰარამი საპყრობილეში, ციმბირში. მოჰა-
რამს გაახსენდა, რა გულმოდგინედ ჩხრეკდა სალმანი მის ნივთებსა
და ბინას. გაახსენდა ფურცლები და ბროშურები, პოლიციას რომ
ჩაუვარდა ხელში. გაახსენდა ისიც, რაც მერე მოხდა. დაკითხვა, ბო-
ქაული, შეუბრალებლად დარტყმა.

მოჰარამმა ასწია ხელი და კბილებთან მიიღო. კბილები სა-
შინლად ტკიოდა, თითქოს აი ეს-ეს არის ჩაარტყესო. ყოველივე იმას
გახსენებამ, რაც თავს გადახდა, მოჰამარის გული ბრაზით აავსო, მას
სახე გაუწითლდა, თვალებში ცოფიანი ნაპერწკლები ელავდა.

ტყვიას მივაქედებ გამცემს!.. გაიფიქრა მოჰარამმა და ხელი რე-
ვოლვერისკენ წაიღო.

სალმანი, რომელიც თვალყურს ადევნებდა მოჰარამს. მიხვდა,
რა მიზნით შეეხო ის რევოლვერს და თავზარდაცემული მოწყდა
მაგიდას. სახე გაუნაცრისფრდა. კბილს კბილზე არ აცემინებდა.

ზიზღმა აჯობა, და მოჰარამმა დასძლია შურისძიების გრძნობა.
მან ხელი მოისვა სახეზე, თითქოს თავმომაბეზრებელ ობობას ქსელს
იშორებდა და მძიმედ ამოიოხრა.

— ასე არ შეიძლება!.. — იფიქრა მან: — ის ხომ გასასამართლებ-
ლად მოიყვანეს, და არა შურისძიებისთვის. იმას კი შურისძიების
შიშით აკანკალებს, სასამართლოსი როდი ეშინია.

შუალამისას გააღეს საკანი, რომელშიც იჯდა სალმანი. შემო-
ვიდა მოჰარამი, რომელსაც ხელში ფარანი ჰქონდა.

როდესაც შემოსული დაინახა, სალმანი შეშინებული ყვირილით
მიაწყდა კუთხეში.

— ტყუილად ყვირი, — წყნარად უთხრა მოპარამმა: — არც მოგკლავ. მე ამისთვის როდი მოვსულვარ.

მოპარამმა თაროზე დადგა ფარანი და გახსნა მოტანილი შეკვრა.

— შენ, სალმანო, გამცემი ხარ. ბევრი ცუდი რამ მიქენი, მაგრამ შენ გაგასამართლებენ არა ამისთვის, არამედ იმ ზიანისთვის, რაც მოუტანე მუშათა საქმეს. აი, შეხედე: აქ არის პოლიციის მიერ ჩემი საქმის გამო ჩაწერილი ჩვენებანი. აქ აღნიშნულია ყველაფერი, რაც ცილიც დამწამე. ამ საქმეს ვხევ და ვწვავ.

მშრალი ქაღალდები აბრიალდა და საკანი თბილმა მკრთალმა სინათლემ მოიცვა.

კუთხეში მიმალული სალმანი ყურადღებით ადევნებდა თვალყურს ქვის იატაკზე დანთებულ პატარა კოცონს. საშინელი შიშის გამომეტყველება გაქრა მის სახეზე. მისი გამოხედვა ახლა გონიერი იყო.

— საქმე დაეწვი, — გარკვევით წარმოსთქვა მოპარამმა: — მაგრამ ეს იმას როდი ნიშნავს, თითქოს შენ ხვალ გამოგიშვებენ. დაიწვა მოგონება იმ ბოროტების შესახებ, რაც შენ ჩემს მიმართ ჩაიდინე, მაგრამ არ დამწვარა შენ მიერ რევოლუციის საქმისთვის მიყენებული ზიანი. და ამის გამო გაგასამართლებს რევოლუციონერი სასამართლო.

მოპარამმა აიღო ფარანი და გავიდა. გაისმა კარის დახურვის ხმა, აგრილდა რაზა. საკანში სიბნელე გამეფდა.

სალმანი ფრთხილად გამოვიდა საკანის შუა ადგილას, ხელის მოსმით იპოვნა მყიფე ფერფლი, რომელიც დარჩა დამწვარი ქაღალდებისგან. მან ხელით მოსინჯა ის, თითქოს შეამოწმა, ყველა ქაღალდი დაიწვა თუ არა, ხომ არ დარჩა თუნდაც პატარა ნაგლეჯი, რომელსაც შეუძლია მამხილოსო.

სალმანს ეჭვი არ ეპარებოდა იმაში, რაც უთხრა მოპარამმა.

შურისძიება კი არ მოელის მას, არამედ რევოლუციის სასამართლო.

— რევოლუციის სასამართლო... მაგრამ ეს ხომ უარესია, ვიდრე ერთი ადამიანის შურისძიება...

ნერვიულად მომუქნულ თითებში ფერფლი მტვრად იქცა. სალმანი სევდიანი ყვირილით უმწუოდ გაინაროხა ქვის იატაკზე.

ბ. ნატროშვილი

პროლეტარული ლიტერატურის წინამორბედი 1)

კლასთა ბრძოლის საშიშროებით დამფრთხალი წვრილი ბურჟუაზია ყოველ ნაბიჯზე სცდილობს მიჩქმალოს საზოგადოების განვითარების ეს მთავარი მამოძრავებელი ფაქტორი. ამას მოითხოვს მისი კლასიური ინტერესები, „ერთის მხრივ — კლასობრივი დაყოფის საშიშროების და მავნებლობის შესახებ მაღალფარდოვანი დეკლარაციები, მეორე მხრივ — წმინდა კლასობრივი უტოპია. სწორედ ეს მარადიული რყევა ძველსა და ახალს შორის, ეს კურობული პრეტენზიები საკუთარ თავზე მაღლა ახტომისა ე. ი. ყველა კლასებზე მაღლა დადგომისა — არის არსი და რაობა ყოველგვარი წვრილბურჟუაზიული მსოფლმხედველობისა“; (ე. ი. ლენინი) ეს იდეოლოგია ჯერ კიდევ სუნთქავს საქართველოს ლიტერატურულ სინამდვილეში. მის წარმომადგენლებს ქართული ლიტერატურის წარსული შიანით ერთ ჰარმონიულ შეხამებათ სხვა და სხვა იდეებისა. ლიტერატურის ერთ-ერთი ისტორიკოსის აზრით ქართული მწერლობა მე-19 საუკუნის მეორე ნახევარში წარმოადგენდა ფართოთ გაშლილ ტოტეზიან ხეს, რომლის იდეოლოგიური ღერძის — ილია ჭავჭავაძის გარშემო იკრიბებოდა მთელი დანარჩენი მიმდინარეობების აზროვნება. ეს უკანასკნელი მას წარმოდგენილი ჰყავს როგორც ტოტეზი შემოხსენებული ხისა. 2) ამით მას ჰსურს მიჩქმალოს კლასთა ბრძოლის არსებობის ფაქტი; ჩვენ კი პირიქით ვფიქრობთ, რომ ნიკოლოზ პალკინის და საერთოდ თვითმპყრობელური მონარ-

1) მიმდინარე 1929 წ. 18 დეკემბერს შესრულდა ეგ. ნინოშვილის დაბადებიდან 70 წელი.

2) იხ. ვახ. კოტეტიშვილის: ქართული ლიტერატურის ისტორია. ნაწ. მესამე.

ქიზმის მეხოტბეთა პოეზიას მულამ ებრძოდა ეგ. ნინოშვილის და ი. დავითაშვილის მწერლობა. გიორგი წერეთლის და ეგნატე ნინოშვილის იდეურ-ლიტერატურულ სიძლიერეს ზრდიდა არამედ ქვეყნის იდეოლოგია, არამედ ის სოციალ ეკონომიური პროცესები, რომელთა ზეგავლენით ირღვეოდა ძველი საქართველოს საზოგადოებრივი სტრუქტურა და სამოქმედო ასპარეზზე გამოდიოდა ახალი ძალა. ამ რიგად კლასთა ბრძოლა ქართულ ლიტერატურის წარსულში უდავო ფაქტია, ერთის მხრივ იდგენ ორბელიანები და მათი ამქრები, ხოლო მათ წინააღმდეგ მშრომელი გლეხობის დროშა ხელთ ეპყრა ეგნატე ნინოშვილს და საერთოდ მთელი დემოკრატიული ხასიათის მწერლობას. ამ ნიადაგზე ჩვენ მივიღეთ ღრმა იდეური კონფლიქტები; ვის არ ახსოვს ქართული არისტოკრატიის ლიტერატურული აგენტი კიტა აბაშიძის სამარცხვინო საქციელი? მან დაბრმავებულმა ვიწრო წოდებრივი თვალსაზრისით არ დაიშურა არც ერთი სალანძღავი სიტყვა ე. წერეთლის მიმართ, ხოლო მეორე რევოლიუციონური მწერალი ეგ. ნინოშვილი მთლად ამორიცხა ლიტერატურის ისტორიიდან, აბა როგორ შეიძლებოდა კეთილშობილი თავადიშვილების გვერდით გურული გლეხების ხსენება? და კიტა აბაშიძე ამ ფაქტით შევა ისტორიაში, როგორც ლიტერატურის ისტორიის პრინციპების დამახინჯების სანიმუშო მაგალითი. ის უცქეროდა ყოველ მწერალს ვიწრო წოდებრივ-კლასიური თვალსაზრისით, ეს მელანდებდა იმ ფაქტიდან, რომ ილ. ჭავჭავაძეს, ა. წერეთელს და სხვებს ის მიუდგა პირველ რიგში როგორც თავადებს და შემდეგ როგორც მწერლებს. მან მიუხედავად იმისა, რომ ეგნატემ ღრმა კვალი დააჩნია ქართულ ლიტერატურას, არ გაჰხანდა იგი ღირსი ისტორიაში ხსენებისა — და ყოველივე ეს დაასაბუთა იმით, რომ ეგნატემ ფორმალურათ ახალი ვერაფერი ვერ შექქმნაო. მან ვიწრო აზნაურული მსოფლმხედველობის ნილაბით მოხერხებულათ გამოიყენა ბრიუნეტის ევოლიუციონური მეთოდი. კიტა აბაშიძის ორიენტაცია ფორმალურ მომენტებზე არსებითად ნიშნავდა რეაქციონურ შეტევას რევოლიუციონურ ფრთის წინააღმდეგ ქართულ ლიტერატურაში. ამ ფაქტით აბაშიძემ დაამტკიცა, რომ თვით ლიტერატურის სპეციფიური ხერხების კონსტრუქცია ერთ-ერთი ფუნქციაა კლასთა ბრძოლის პრინციპებისა. ამ მაგალითზე ჩვენ იმიტომ ვილაპარაკეთ, რომ ის არ არის გამოწვევისი მოვლენა, კ. აბაშიძის კაპრიზის შედეგი. ამ ფაქტით ორბელიანების, ჭავჭავაძეების და ჯორჯაძეების საქართველო გარკვეულ

ლათ დაუპირისპირდა ეგ. ნინოშვილების და
საერთოდ მშრომელთა საქართველოს.

ოცეული წლების მანძილზე ქართულ ნაციონალისტურ ინტე-
ლიგენციის წრეები სკდილობდნენ ყოველ ნაბიჯზე დაემცირებინათ
ნინოშვილის სახელი, მათი იერარქიული ფსიქოლოგია ვერ ითმენდა
იმ იერიშებს, რომელიც თავისი მხატვრული ფაქტებით მიჰქონდა ეგ-
ნატეს „ესთეტიზმის“ მხატვრულ ტრადიციების წინააღმდეგ. ეგ. ნი-
ნოშვილის მკვეთრი რეალიზმი სრულიად სწორათ ასახავდა გურიის
გლეხობის ფსიქოლოგიას, ხოლო თუ ნინოშვილს არ ჰქონდა ძლიერ
დიდი სტილისტური მიღწევები, სამაგიეროთ მასავით მებრძო-
ლი ტონით მთელ მეცხრამეტე საუკუნეში არა-
ვის უწერია.

ძირითად მომენტებში ეგ. ნინოშვილის შემოქმედება განვითარ-
და, როგორც მშრომელი გლეხკაცობის პროტესტანტული ფსიქოლო-
გიის მხატვრული სახე. მან მხატვრულ რეალიზმის ჩარჩოებში გად-
მოგვცა ღარიბი გლეხობის მდგომარეობის მთელი სიღუბე; თავის
ლიტერატურული მუშაობის მთავარ თემად მან აირჩია კლასთა
ბრძოლის მიმდინარე პროცესები. ამით მან უარყო ერის ფეტიშის-
ტური წარმოდგენის და საერთოდ სამშობლოს სიყვარულის გაცვე-
თილი შაბლონი. ამიტომ შეწფოთდა „ქალბატონი ინტელიგენცია“;
(ლენინის გამოთქმა) მის, თამარ მეფის იდეალიზაციაზე აღზრდილ
მხატვრულ გემოვნებას არ ესიაშვნა ნინოშვილის „ნატურალისტურ-
რი“ ექსპერიმენტები.

მეცხრამეტე საუკუნის ქართულ ლიტერატურას წითელი ზოლი-
ვით გასდევს რევოლიუციონურ მწერალთა შემოქმედებითი შტრი-
ხები. ამ მხრივ მთავარ პოლიუსებათ მოსჩანან დანიელ ჭონჭაძე,
იოსებ დავითაშვილი, ანტონ ფურცელაძე და ეგნატე ნინოშვილი.

იმ დროს, როდესაც ზემოხსენებულ მწერლებს უხდებოდათ
ცხოვრება, თანდათან იზრდებოდა კაპიტალისტური წყობილება, რა-
საც რასაკვირველია, თან სდევდა მისი მესაფლავე პროლეტარიატის
წარმოშობა. თვით ეგ. ნინოშვილიც შენიშნავს თავის ერთ-ერთ სტა-
ტიაში: (1893 წელს).

„აგერ, იჩენს თავს ჩვენშიაც მრეწველობა და კაპიტალისტური
წესწყობილება. იმას არც ჩვენი ნებართვა ესაქი-
როება და არც ჩვენი ქება დიდება, მოდის
ჩვენთან დაუკითხავათ“¹⁾ ხაზი ჩემია აქაც და ქვეი-
თაც — გ. ნ.).

¹⁾ „უებარი საშუალება საქართველოს გამდიდრებისათვის“ — 1893 წ.

მეორე წერილში ეგნატე სწერს:

„კაპიტალიზმი და მრეწველობა ისეთი მდინარეა, რომელიც თუნდაც კიდევ მოინდომოთ მისი შეფერხება, ვერ შეაყენებთ და უნდა მოგახსენოთ, არც სასურველია მისი შეყენება, არა თუ საქართველოსთვის არც ერთი ქვეყნისთვის“¹⁾. ამ რიგატიროგორც ვხედავთ ეგ. ნინოშვილი უკვე აშკარათ დარწმუნებულია ნაროდნიკულ თეორიების უსაფუძვლობაში, მას სწამს კაპიტალიზმის გამარჯვების აუცილებლობა, იგი ნათლად ხედავს იმ მდგომარეობასაც, რომელშიაც აყენებს გლეხობას კაპიტალისტურ ურთიერთობათა აღორძინება; ამ წერილებში ეგნატე აგრეთვე ააშკარავებს პროლეტარიატის აუტანელ მდგომარეობას, მოჰყავს ინგლისის მაგალითი; ყველაფერ ამას ის იძლევა კლასობრივი ბრძოლის პერსპექტივებში. მას სწამს, რომ ბურჟუაზია განუჩველათ ეროვნებისა ერთნაირ ექსპლოატატორული მადითა დაჯილდოვებული. ამიტომ მისთვის სულ ერთია ვის წინააღმდეგ მოუხდება პროლეტარიატს მახვილის აღმართვა: იქნება ეს რუსი, ქართველი თუ ინგლისელი კაპიტალისტი. ეგ. ნინოშვილის აზროვნება თავისუფალი იყო ყოველგვარი რასიული ზღაპრებისაგან. „თუ შემქმამს, შენიშნავს ირონიულად ეგნატე, გინდა შავი ტყის მგელს შეუტამივარ და გინდა შინაურ ძალსაო“. ამ ხალხურ ანდაზაში აუცილებლათ არის სინამდვილის ნასახები; ქართველი ერის კლასობრივი დიფერენციაცია თანდათან ააშკარავებდა მოზარდ ბურჟუაზიის მტაცებლურ ფსიქოლოგიას და ეგ. ნინოშვილის გამჭრიახი თვალი კარგათ ხედავდა ყოველივე ამას. ის იბრძოდა პროლეტარიატის აუტანელ მდგომარეობის შესამსუბუქებლათ; ის ამ საქმეზე მუშაობას თავს აკლავდა, იბრძოდა ფიზიკურათ, სულიერად და ყოველმხრივ შემოწოლილ დაბრკოლებებს ძლივს უმკლავდებოდა. ამ დროს ქართულ ნაციონალისტურ ინტელიგენციის ბუნავებში ითხზებოდა „ხმლის და გუთნის“ ქრისტიანული ფილოსოფიები, მამაშვილური, ბატონყმობის იდეალური სახეები და მათს იდეურათ დახავსებულ თეორიებით მზადდებოდა პროექტები. რომელთაც მიზნათ ქონდათ ეშველათ სოციალურ დეკადანსის გზაზე შემდგარ ქართველ თავდაზნაურობისათვის. მათ სურდათ ტარიელ მკლავაძეების მდგომარეობის ყოველმხრივი უზრუნველყოფა, ხოლო ეგნატე ნინოშვილი კლექის ბაცილებით დაღრღნილი ფილტვებით სიკვდილის პირამდე ებრ-

¹⁾ „ძველი დავა ახალ ქერქში“ — 1893 წელი.

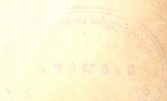

ქართული
ენობრიობა

ა. ნიკოზვილი

დაბადებიდან 70 წლის შესრულების გამო

ძოდა ტარიელ მკლავაძეებს, დავით დროიძეებს და მათს განათლებულ ვეჭილებს, არამკითხე თეორეტიკოსებს; ეგ. ნინოშვილი თავისი შემოქმედებით უარყოფდა თავადაზნაურულ და ბურჟუაზიულ იდეოლოგიის ჰეგემონიას ქართულ ლიტერატურაში.

ეგ. ნინოშვილი პირველ რიგში დანტერესებულია სოციალურ პრობლემებით და ყოფის იმ საკითხებით, სადაც ყველაზე უფრო მკვეთრად, ეფექტიურათ მოსჩანს ეპოქის ზეგავლენა. სწორედ ამიტომ ატარებს ეგნატეს თემატიკა ძლიერ აქტუალურ-საზოგადოებრივ მნიშვნელობას; ეგ. ნინოშვილი ამომავალი კლასის მწერლობია წინამორბედი იყო, ეს უკანასკნელი მუდამ ძირეულათ უპირისპირდებოდა ყოველგვარ აპათიურობას და საზოგადოებრივ სიჩლუნგებს.

ეგნატემ მხოლოდ რამდენიმე წელიწადი იმუშავა (1889 — 1894) ლიტერატურულ ფრონტზე. ამ ხნის განმავლობაში მან შესძლო დიდი საქმის გაკეთება; უნდა აღვნიშნოთ, რომ ნინოშვილს ეხერხებოდა საინტერესო წერა. ყოველ შემთხვევაში მან შესძლო გვერდი აეხვია მოთხრობის წერის გაცვეთილ გზა-ხერხებისათვის. ეს უკანასკნელი მდგომარეობდა იმაში, რომ მწერალი ჯერ ზოგად ფილოსოფიურ დებულებებს გადმოალაგებდა, მერე ცოტა ქვევით მიწიერ საკითხების რკალში ჩამოდიოდა, შემდეგ ბუნების აღწერას შეუდგებოდა (მიუხედავად იმისა მოითხოვდა თუ არა მას ამბების განვითარება) და ბოლოს გაჭირვებით შეჰყავდა მკითხველი მოთხრობის ერთფეროვან შენობაში. ეს დუნე, უსიცოცხლო კონსტრუქცია ნაწარმოებისა ეგ. ნინოშვილმა დაარღვია თავისი მხატვრული ფაქტებით. მან აიცილა თავიდან მასალისადმი ცრუკლასიკური მიდგომა, მის მოთხრობებში, უმეტეს შემთხვევაში, ცალკე ეპიზოდები დალაგებულია მტკიცე მატერიალისტურ-კაუზალურ კავშირის დაცვით. ეგ. ნინოშვილის მოთხრობებში მკითხველი ნაწარმოების ცენტრალურ იდეას აითვისებს არა ნაწარმოების შესავალში, არამედ ნაწარმოების წაკითხვის შემდეგ ფაქტების სოციოლოგიური ანალიზის შედეგათ. საქმე იმაშია, რომ ნინოშვილი თავის მოთხრობებით კი არ სცდილობდა რაიმე ცხოვრებიდან მოწყვეტილი უტოპიური თეორიისათვის ნიადაგის მომზადებას, არამედ ის ხაზავდა მთავარ წტირებებს იმ დროინდელი საზოგადოებრივ ძალთა დიფერენციაციისა: სწორედ ამიტომ მიუხედავად მისი სტილისტური სისუსტისა, ის მკითხველზე სტოვებს მძლავრ შთაბეჭდილებას.

გურიის. ცოცხალი სინამდვილე — ეს იყო მთელი სამუშაო ნინოშვილისა. მისი მთავარი თემა, როგორც ზემოდ აღვნიშნეთ იყო

სოციალური ხასიათის, აქედან უმთავრესად ის ეხებოდა შემდეგ სა-
კითხებს:

1) თვითმპყრობელობის ბიუროკრატიული აპარატის უფლებამოსი
მოქმედებით შეწუხებული გლეხობის ყოფაცხოვრება.

2) ბატონყმურ ურთიერთობათა ნაშთების ზეგავლენა ამავე ლა-
რიბ გლეხობის მდგომარეობაზე და

3) მოზარდი ბურჟუაზიის, ახალი კულაკური ფენების თანდა-
თან ზრდა;

ეგ. ნინოშვილი ეხებოდა აგრეთვე მშრომელი ინტელიგენციის
ყოფასაც. ეს უკანასკნელი მოტივი განსაკუთრებით გამომჟღავნე-
ბულია „ჩვენი ქვეყნის რაინდში“, მაგრამ ძირითადი ხაზი ნინოშვი-
ლის შემოქმედებისა მაინც ისევ გლეხობის ყოფის აღწერაში მდგო-
მარეობს.

მე-19 საუკუნის ქართულ ლიტერატურაში გლეხობის საკითხს
მრავალი მწერალი შეეხო. აქ შეიძლება დასახელებულ იქნას რაფ.
ერისთავის პოეზია. ამ უკანასკნელმა ძლიერ კარგათ იცოდა გლეხის
ფსიქოლოგიის ყველა დეტალები. მაგრამ მაინც ნაორონკულ პასიუ-
რობის იდეალიზაციას მან ვერ დაახწია თავი. რაფიელ ერისთავის
გლეხი უხმოდ ემორჩილება მზავრელთა თავხედურ მოქმედებას; ის
მიუხედავად მუდმივი უკმაყოფილებისა, ვერ პბედავს აშკარათ ხმა
აიმაღლოს უსამართლობის წინააღმდეგ; სამაგიეროდ ევედრება
ღმერთს, ბატონს, რომ შეიბრალოს ის; წინააღმდეგ ამისა ეგ. ნინო-
შვილის მთავარი გმირები (თუ არ მივიღებთ მხედველობაში გამო-
ნაკლისებს) ძლიერ მეტრძოლი სულით გაელენთილი რევოლიუციო-
ნერები არიან. დაუფიწყარია ამ მხრივ მოთხრობა „სიმონა“, მასში გად-
მოცემულია სიმონა ძალადის აუტანელი ყოფაცხოვრება, პარალელუ-
რათ ამ ამბავისა მოთხრობაში ასახულია „კულაკი“ დროიძის ავაზა-
კური მოქმედება. მოთხრობა იშლება კლასობრივი ბრძოლის ფრონტ-
ზე. დროიძეს ცილისწამებით რამდენჯერმე ატუსაღებენ სიმონას. ამ
დროს სიმონას ოჯახი უპატრონობის გამო ინგრევა, აი როგორ აღ-
წერს ყოველივე ამას მწერალი:

„სამ წლი ნახევრის განმავლობაში სიმონამ პირველათ შემოდ-
გა ფეხი თავის სახლში. ეხლა ეს იყო, სიმონას შეესრულებია პატიმ-
რობის ვადა და გამოეშვათ შინ. სიმონა დაჯდა „ჯორკოზე“, მოე-
ფარა ქალს. — თავის დედის ნათესავს და შემდეგ იკითხა:

— ნენავ, ჩვენი დიდი სახლი?

— გაგვიყიდეს, შვილო, გადასახადში; ტირილით უპასუხა დედამ.

— ხარებიც?

— ხარებიც.

— ახლა რალა სიცოცხლეა ჩემი სიცოცხლე! ბარემ ჩავმკვდარიყავი იმ ციხეში! მითხარით, ახლა არ ვემართლებოდათ იმას, ვინც ასე უსამართლოდ დამღუპა, იი რომ დაკვლა!

— შვილო, შვილო, ღმერთს ნუ სკოდავ, რა თქვი აი საშინელი: კაცის დაკვლა რავე იქნება! "ნენ ცოცხალი იყავი და ყოლისფერს იშოვი. შვილო ჩემი დღეი შეგემატოს, დავითის საყვედურს ნურავის გააგონებ. ხომ იცი შვილო მდიდარი კაცია დამდიდარს ყოველთვის უკრის ხმალი ღარიბზე". ასე არიგებს ქეთევანი სიმონას, მაგრამ არ ისვენებს ღვარძლიან ღროიძე; მან თავისი სიძლიერით ისარგებლა, დაიჭირა მჭიდრო კავშირი სოფლის რეაქციონურ ელემენტებთან და საბოლოოდ გაანადგურა სიმონას ოჯახი, ამ უკანასკნელმა ვერ აიტანა ყველაფერი ეს და გაეარდა ყაჩაღთ. მას ამოქმედებდა მხოლოდ ერთი სურვილი: ეს იყო გაენადგურებინა ღროიძე; მოუსმინოთ თვითონ სიმონას!

„რა გიშავდა დავით, ამ ღვთის გაჩენილ ქვეყანაში მეც მეცხოვრა და შენც! ორივე დავეტეოდით. ჩემი გასრისა, რომ მოინდამე, არ იცოდი მეც სამაგიეროს გადაგიხდიდი!“ — ეხლა მოაგონდა სიმონას ერთი პატიმარის ნათქვამი. სიმონამ ჰკითხა: — სულის წაწყმედის არ გეშინიან ადამიანს, რომ ჰკლავო“-ო. პატიმარმა თურმე უპასუხა:

— „ჩემთვის ეს ქვეყანა ჯოჯოხეთად გადააქცა და ჯოჯოხეთში სულზე არავინ ფიქრობსო“-ო. „ღიახ დავითმა ეს ქვეყანა ჯოჯოხეთად გადამიქცია. დავითი და მისი შვილები ჩემზე გამოციდილებიც არიან, ნასტავლებიც არიან, ივინი არ უფრთხილდებიან სულს და მე რა ვარ, რომ მოვუფრთხილდე“, ერთი მუშაკაცი ვიყავი, გასაქვლეთათ მომიხდომეს. თავზე ხელი ამალდებიეს და ეს არის ნახონ, თუ კარგია თავზე ხელაღებული კაცი“.

ამ მუქარას ღირსეულათაც ასრულებს სიმონა. უფრო განსაკუთრებული ყურადღების ღირსია გლეხების „გენერალი“ ბესია; (ჯანყი გურიაში). ეს ისტორიული რომანი დიდი სისრულით გვიხატავს აჯანყებულ გლეხობის კოლექტიურ ფსიქოლოგიას. ამ ნაწარმოებში არ არის არავითარი სიყალბე; უკმაყოფილო გლეხობა უკვე ხედავს, რომ ერთადერთი გამოსავალი არის ბრძოლა; „რევოლიუციონურ ელემენტების არსებობა გლეხობაში არ იწვევს არავითარ ექვს“ — ამბობდა ლენინი 1899 წელს. ე. ნინოშვილის ისტორიული რომანის

მიხედვით აჯანყებული გლეხობა თავის რიგების სიმტკიცეს დაცვას სცდილობს რელიგიით, ისინი ხატზე აფიცებენ ყველას: „პოლიტიკურ პროტესტის გამოხატვა რელიგიურ სამოსში არის ისეთი მოვლენა, რომელიც ახასიათებს განვითარების გარკვეულ სტადიაში ყველა ხალხებს“. (ლენინი). ეგ. ნინოშვილი, როგორც პოლიტიკურად განვითარებული მწერალი და საერთოდ გლეხური ყოფაცხოვრების იწვევითი მკოდნე კარგად ხედავდა ამას; მით უმეტეს ის არ ყოფილა კარჩაკეტილი კაბინეტის მწერალი, ის იმავე დროს დიდი საზოგადოებრივი მოღვაწე იყო. მან ჩაუყარა საფუძველი „მესამე დასს“ და ამავე დროს მოამზადა ნიადაგი მარქსისტული მსოფლმხედველობის განსამტკიცებლათ ქართულ აზროვნებაში. მისი მოღვაწეობის მთავარი სახე მაინც ბელეტრისტიკა იყო, მან დიდი გაჭირვებები გამოიარა ცხოვრებაში, თორემ უფრო მეტის გაკეთება შეეძლო; მან გარდა ამისა საფუძველი ჩაუყარა თანამედროვე პროლეტარულ ლიტერატურას;

ეგ. ნინოშვილის თითქმის ყველა მოთხრობების მთავარ დამახასიათებელ თვისებას წარმოადგენს ტრალიკული დაბოლოება; ამ ხერხით მწერალი მუდამ აღწევდა ერთ მიზანს: უფრო მეტად აძლიერებდა მკითხველის საბრძოლო განწყობილებებს ძველი ქვეყნის წინააღმდეგ. ავილოთ მისი ნაწარმოებთა მთავარი გმირები: გოგია უიშვილი უსაზღვრო გაჭირვებით ხელფებ შეზორკილი თავს იკლავს, მისი ცოლი მარინე, გაგიჟებულ ტანსაცმელ შემოგლეჯილი ახრჩობს საკუთარ ბავშვებს; („გოგია უიშვილი“) ივანე თავისი შვილი ნიკოთი იღუპება პალიასტომის ტბაში; („პალიასტომის ტბა“) სიმონა სადღაც ტყეში ჰლევს სულს, დარია მდინარეში იხრჩობს თავს, („სიმონა“) კაცია მუნჯაძეს რკინის გზის ლიანდაგზე გასრესავს მატარებელი, („განკარგულება“) ოქრუას ჰკლავენ სატუსალოს დარაჯები, სოფონა იკარგება შორეულ ციმბირში, („მოსე მწერალი“). ქრისტინე სახელშეცვლილი ტფილისის ქუჩებში მათხოვრობით ასრულებს თავის სიცოცხლეს; ასევე მოთხრობა „ჯანყი გურიაში“¹⁾, ბესია და სიმონა ღალატით იღუპებიან; ვინ მოსთვლის ამ ხალხის გაჭირვებას; მათი ყოველი მოქმედება და საერთოდ მათი ცხოვრება სრულდება ყოველთვის სამწუხარო შედეგით.

ასე დასრულდა თვით ეგნატე ნინოშვილის ცხოვრებაც; ჩვენ აქ გავიხსენებთ მხოლოდ ერთ მომენტს: 1889 წლის ზამთარი ეგ. ნი-

¹⁾ ამ მოძრაობას ორი სათაური აქვს: „ჯანყი გურიაში“ და „სამწუხარო შედეგი“.

ნოშვილმა გაატარა გაცვეთილ სახაფხულო ტანსაცმელში. ასეთი კირვებული იყო მისი ცხოვრება, მიუხედავად ყოველივე ამგვარისა. მაინც იბრძოდა. დღეს, როდესაც პროლეტარიატმა ხელში აიღო ძალაუფლება, ვერ დაივიწყებს ეგ. ნინოშვილის გამირულ საქმეებს. დღეს ჩვენ საერთოდ კლასიკებისაგან სწავლის დროს არ უნდა დაგვავიწყდეს შესასწავლი მასალის შერჩევა. ეგ. ნინოშვილი, როგორც მწერალი და როგორც მოქალაქე ყველაზე უფრო საინტერესოა ამ მხრივ; მის მაგალითზე პროლეტარიატმა უნდა ისწავლოს ორგანიული წევრშირება საკუთარი ცხოვრების და საშწერლო მოღვაწეობის; ეს არის მთავარი საკითხი თანამედროვე მწერლისათვის. თუ ეს უკანასკნელი მოწყვეტილია მუშათა მასებს, მათ ყოველდღიურ ცხოვრებას ის რასაკვირველია ვერ შესძლებს პროლეტარულ იდეოლოგიის შეთვისებას.

კლასიკების უმრავლესობა ბურჟუაზიულ-ფეოდალური მწერლები არიან, ეგ. ნინოშვილი არის ტიპი რევოლუციონური კლასიკოსისა. ამიტომ აფასებს მას გამარჯვებული პროლეტარიატი.

როგორია ეგ. ნინოშვილის ფორმალური შესაძლებლობანი? ჩვენ ზემოდ ამ საკითხზე ვილაპარაკეთ ნაწილობრივ; ქართულ ინტელიგენციის შოვინისტურმა ფენებმა იგი გამოაცხადეს მხატ. ლიტერატურის ფარგლების გარეშე. მათ პროვოკაციის საგნათ აქციეს ეგ. ნინოშვილის შემოქმედების ზოგიერთი ნაკულულოვანებები; მათი აზრით ნინოშვილის შემოქმედება წარმოადგენდა ფორმალურ არარაობას, ჩვენ კი ვფიქრობთ, რომ ეგ. ნინოშვილი გიორგი წერეთელთან ერთად ძლიერი წარმომადგენელია კლასიკური რეალიზმისა. როგორც იდეურათ, აგრეთვე ფემატიურათ ეგ. ნინოშვილი დაუპირისპირდა არა მარტო პატრიოტულ რომანტიზმის წარმომადგენლებს, არამედ ილია ჭავჭავაძის თაობასაც; თუმცა აქვე უნდა აღვნიშნოთ, რომ ამ უკანასკნელთა იდეოლოგია ბევრით არ განსხვავდებოდა რომანტიკოსთა შეხედულებებიდან.

საბოლოოთ უნდა განვაცხადოთ, რომ ეგ. ნინოშვილი იყო სავსებით ობიექტური მწერალი, ამ ობიექტიურობას ის მიჰყავდა კლასთა ბრძოლის აღიარებამდე. პროლეტარულ ლიტერატურის მომავალი ისტორიკოსი გვერდს ვერ აუქცევს ეგ. ნინოშვილს, იგი პროლეტარიატს ეკუთვნის, როგორც მწერალი და როგორც შეუღრეკელი მებრძოლი მაშინდელი წესწყობილების წინააღმდეგ.

შალვა რაღინი

ქართული პროლეტარული პროზა *)

ჩემი მოხსენების მიზანია გარკვევა ქართული პროლეტარული პროზის საკითხებისა: თუ განვითარების რომელ საფეხურზე იმყოფება დღეს ის, რა პროცესებს აქვს ადგილი მაში და როგორია მისი საერთო მოცულობა.

წინასწარვე ვაცხადებ, რომ მოხსენებაში მე უფრო მეტს ვილაპარაკებ ნაკლოვანებებზე, უარყოფით მხარეზე, ვინემ დადებითზე, მიღწევებზე. ესლა უფრო საჭიროა ლაპარაკი იმაზე თუ რა გვაკლია. ჩვენ კარგად უნდა გავითვალისწინოთ ჩვენი სუსტი მხარეები, რათა განსაკუთრებული ყურადღება მივაქციოთ მათ გამოსწორებას.

თუ გავიხსენებთ ქართული პროლეტარული ლიტერატურის 1921 — 25 წ. პერიოდს, დავინახავთ, რომ ის თითქმის მთლიანად პრეზიით ამოიწურებოდა. ამ მოვლენას თავისი გასამართლებელი საბუთები ჰქონდა: ერთის მხრივ, მაშინდელ ხელჩართულ, სამოქალაქო ომის პირობებში ლიტერატურაც წუთიერათ, სწრაფადვე უნდა გამომხაურებოდა ცხოვრების პროცესებს. ფიქრი დიდ ტილოებზე ძნელი ამბავი იყო. მეორეს მხრივ, როგორც ცნობილია პროზისათვის საჭიროა დიდი ცოდნა, ხანგრძლივი გამოცდილება, ლიტერატურული სკოლის გავლა, ცხოვრების ღრმად შესწავლა და სხვა. ეს თვისებები კი ახალგაზრდა პროლეტარულ მწერლებს (მცირედის გამოკლებით) მაშინ არ გააჩნდა.

სწორედ აი, ამ მიზეზებში უნდა ვეძიოთ 1921 — 25 წ. ქართული პროლეტარული პროზის უქონლობა.

*) მოხსენება, წაკითხული საქართველოს პროლეტარულ მწერალთა ასოციაციის გამგეობის მესამე პლენუმზე.

ეხლა ჩვენ მოწამე ვართ იმისა, რომ უკანასკნელი წლების განმავლობაში ეს მდგომარეობა იცვლება რევოლუციის განვითარებით მიმდინარე პერიოდთან დაკავშირებით, რაკი პროლეტარული რევოლუცია განვითარების შემდეგ მაღალ საფეხურზე გადადის, ამასთან დაკავშირებით პროლეტარული ლიტერატურის წინაშეც ისახება ახალი ამოცანები, ახალი მოთხოვნილებები. პროზაც ვითარდება. თუმცა, რასაკვირველია, ჯერჯერობით ჩვენ არ შეგვიძლია ვილაპარაკოთ ისეთ დიდ მიღწევებზე, როგორც აქვს მაგალითად, რუსეთის პროლეტარულ მწერლობას, მაგრამ მიუხედავად ამისა, რომ დღეს პროლეტარული პროზა არსებობს საქართველოში და ის თანდათან იზრდება, ამის უარყოფას ვერავინ ვერ შესძლებს.

ეხლა შევეხოთ კონკრეტულათ ქართული პროლეტარული პროზის ფაქტებს.

ზოგიერთი ამხანაგი ფიქრობს, რომ არის ისეთი თემები, რომლებსაც შეიძლება შეეხოს პროლეტარული მწერალი და არის ისეთი თემებიც, რომლებსაც არ უნდა შეეხოს ის. ჩემის აზრით ასეთი დაყოფა არ არის სწორი. არ შეიძლება მწერლის შემოქმედების ვიწრო ჩარჩოებში ჩასმა. პროლეტარულ მწერალს აქვს უფლება ყოველ თემას შეეხოს. თემა შეიძლება იყოს ისტორიული. შეეხებოდეს სიყვარულს და სხვ. მაგრამ აქ საქმეა მიდგომაში. პროლეტარული მწერალი ყოველი თემის დამუშავების დროს უპირველეს ყოვლისა უნდა იყოს მატერიალისტი, დიალექტიკოსი და ბოლშევიკი. თუ ეს პირობები დაცული იქნება, მაშინ, რასაკვირველია, არავითარ შემთხვევაში არ არის საშიში ყოველი თემის შეხება.

რომ ეს უკანასკნელი „ამბავი“ სწორია, ამას საუკეთესოდ ამტკიცებს კონსტანტინე ლორთქიფანიძის პროზა.

კ. ლორთქიფანიძე თავის პროზაში განსაკუთრებულ ყურადღებას აქცევს ერთი დიდი პრობლემის გარკვევას: — პირადულის და საზოგადოებრივის დამოკიდებულების საკითხს. შეიძლება ითქვას, რომ კ. ლორთქიფანიძის ყველა ნაწარმოებები, რომელიც მას პროზის სფეროში აქვს, სწორედ ამ პრობლემის გარეშე მოტრიალებს. ამ მოტივზე იშლება „ხავსი“, „პირველი დედა“, „ფოტოგრაფი“ და სხვ. ამგვარათ, ეს ნაწარმოებნი „პრობლემური“ ხასიათისაა.

კ. ლორთქიფანიძის პირველი დიდი ნაწარმოები პროზის დარგში არის რომანი „ხავსი“.

რას შეიცავს ამ რომანის შინაარსი?

გუგა როგავა სოფლის ახალგაზრდა მასწავლებელია. რევოლუცია მას თავის ფერხულში აბამს. მის „რომანტიულ“ ბუნებას იტა-

ცებს რევოლიუციის დინამიკა. ის შედის კომკავშირში. მსახურობს საგანგებო პოლიტიკურ კომისიაში. როდესაც ჩვენი ცხოვრება გადადის სოციალისტური აღმშენებლობის „დინჯ“ პოზაში, გ. როგავა უკვე ვეღარ ეგუება მას. მას მობეზრდა კომკავშირის უჯრედი, კრებები. ერთ დროს სამაგალითო კომკავშირელი უკვე, ეხლა უკვე ჩამორჩა. გ. როგავა უკავშირდება ვიღაც ნათავადარ ქალს — მერი ქელდაურს, რომლის მამაც საბჭოთა ხელისუფლების დაუძინებელი მტერია. სიყვარულით ნება დაკარგული გ. როგავა ივიწყებს კლასიურ-პროლეტარულ ვალდებულებებს, ანთავისუფლებს დატუსაღებულ მერის მამას. შემდეგ მერისთან ერთად ის გარბის ქალაქიდან მთებში. კომკავშირიდან გარიცხული და გზა აბნეული გ. როგავა მომავალ შვილში ელის სიხარულს, მაგრამ გადაგვარებული შთამომავლობის ქალისაგან მახინჯი ბავში იზადება. როგავა აქაც დამარცხებულია. დაემსხვრა მას უკანასკნელი იმედი. კიდევ ცდილობს ჩაეჭიდოს ცხოვრებას. უბრუნდება ისევ ბრძოლას და იღუპება, როგორც მენშევიკური აჯანყების წინააღმდეგ მებრძოლი.

აი, „ხავსი“-ს შინაარსი.

როგორი ტიპი მოგვცა მწერალმა რომანის მთავარი მომქმედ პირის გ. როგავას სახით?

გ. როგავაში მთელი რიგი წინააღმდეგობებისა არის დაბუდებული. ერთ პერიოდში ის რევოლიუციის უანგარო მებრძოლია, სახიფათო სამუშაოებსაც ასრულებს. გაივლის დრო და მასში საწინააღმდეგო, უკიდურესი გარდატეხა ხდება. რევოლიუციიდან ის უკვე რეაქციისაკენ დაექანა. გაექცა კომკავშირს, საბჭოთა ხელისუფლებას. უკანასკნელად კვლავ უბრუნდება რევოლიუციას.

უდავოა, პროლეტარულ რევოლიუციას ასეთი როგავეები ჰყავდა. რომლებიც რევოლიუციის განვითარების განსაზღვრულ საფეხურზე რევოლიუციასთან არიან, შემდეგ კი დეზერტირობენ. ასეთი ხალხი უმთავრესად გამოდიან წვრილ ბურჟუაზიისაგან.

რა ნაკლი აქვს ამ რომანს?

უპირველეს ყოვლისა, კ. ლორთქიფანიძე ვერ არკვევს სათანადოთ კლასობრივ მიზეზებს, რომელიც საზღვრავს გმირების მოქმედებას და სოციალურ ფსიქოლოგიას.

„ხავსში“ კ. ლორთქიფანიძე ჯერ კიდევ ვერ ფლობს მთლიანად მასალას. სოციალურად მნიშვნელოვან ფაბულის მიუხედავად, სიუჟეტი „გაწელილია“, დამძიმებულია წვრილმან ყოფითი დეტალებით, რომლითაც ავტორი სცდილობს შესცვალოს ფსიქოლოგიური მოტივიროვკა.

კომპოზიციური მოტივიროვკა ვერ არის „მაგრათ“ გაკეთებული „ხავსში“. როგორც საერთო დებულებაა ცალკეული მოტივები, რომელიც მწერალს ახლად შეაქვს მხატვრულ ნაწარმოებში, ხელს უნდა უწყობდეს „ცენტრალური“ გმირების, მათი მოქმედების დახასიათებას. თვითეული ასეთი ახალი ეპიზოდი არ უნდა რჩებოდეს ისე, რომ ის არ იყოს რაიმე კავშირში ნაწარმოების ძირითად შინაარსთან. მართალი იყო ა. ჩეხოვი, როდესაც ლაპარაკობდა: „თუ ნაწარმოების დასაწყისში ლაპარაკია იმის შესახებ, რომ კედელში მიქედილია ლურსმანი, მაშინ ნაწარმოების დასასრულს ამ ლურსმანზე გმირმა თავი უნდა ჩამოიღროს“-ო. ამ მხრივ, კ. ლორთქიფანიძე მოისუსტებს. მას „ხავსში“ შეტანილი აქვს ცალკე ეპიზოდები („მიტოვებული სამრეკლო“, „მთვარე და ტიგრან“ და სხვ.), რომელიც არ არის მტკიცე და „შეკრულ“ სიუჟეტურ კავშირში რომანის ძირითად მოტივთან. ამ ცალკე ეპიზოდების ამოღებით არაფერი დააკლდება „ხავს“.

საერთოდ „ხავსი“ რომანტიული სტილის ხერხებით არის დაწერილი (დღიური და სხვ.). ლექსიკონსა, სახეებსა და შედარებებშიც ფართოდ არის მოცემული „რომანტიზმი“ („პეპლებივით დაფრინავენ თითები კლავიშებზე“, „ხედავს გუგა, რომ მის საყვარელ მთვარეს ფაფარ-აყრილი ღრუბლები ეხვევა“, „ზვირთი გაიხსნა და ამოცურდა ვილაც თმა-გაშლილი, მუქი თვალებით“ და სხვ.).

კ. ლორთქიფანიძე არ სტოვებს უყურადღებოთ თვით „პატარა ადამიანების“ პრობლემასაც. ეს ის ადამიანებია, რომლებიც „გამოცალკეებული“ არიან დღეინდობისაგან, დაშორებული არიან თანამედროვე რევოლუციონური ეპოქის დიდი შარა-გზიდან, გენერალური ხაზისაგან. ლორთქიფანიძის „ფოტოგრაფი“ ასეთ „პატარა ადამიანს“ შეეხება. ამ მოთხრობაში გამოყვანილია ფოტოგრაფი, რომელსაც არავითარი იდეალი არ აქვს გარდა იმისა, რომ ბევრი ფული იშოვნოს და დაეუფლოს ვილაც ქალს:

„ის — პიმენი (ფოტოგრაფის სახელია. შ. რ.) ყოველგვარ საზოგადოებრივ ცხოვრებას მოწყვეტილია, არა.

„მე — კი.

„ის — რა აინტერესებს მას.

„მე — პირველი ფული, მეორე ფული, და მესამეც, კიდევ ფული.

„ის — არ მესმის.

„მე — მან იცის, თუ ფული არ ექნება, ისე ანგელინას ვერი თხოვს“...

„ფოტოგრაფი“-ს გმირის დასახასიათებლად კ. ლორთქიფანიძე მიმართავს ნილაბთა ხერხს: გვიხატავს მის გარეგნობას, ჩაცმეს და სხვ. (— „წარმოიდგინე საშუალო ტანის კაცი; სხეულთან შედარებით არა პროპორციული, მაღალი ფეხებით; გული ჩავარდნილი თითქო ვინმეს მუშტი ჩაუკრავსო; წვრილი, მოძრავი კისერი; კისერზე მიმბმულია ისეთი დიდი თავი, რომ როცა უცქერ, გებადება კითხვა: რათ იყო საჭირო ასეთი დიდი თავი ამ პატარა სხეულისათვისო“ და სხვ.).

„ფოტოგრაფი“ ვითარდება „ლირიკულ“ ხაზებში, რის გამოც ის მსუბუქი ნაწარმოების შთაბეჭდილებას ახდენს.

საერთოდ „პატარა ადამიანების“ მოცემა პროლეტარულ ლიტერატურაში არ შეიძლება ჩაითვალოს ცუდ მოვლენად. თანამედროვეობაში ცხოვრობენ არა მარტო აქტიური, „დიდი“ ადამიანები; არამედ პიმენისთანა „პატარა“, უნებო და დავარდნილი ადამიანებიც. პროლეტარულმა მწერლობამ მათ არ უნდა აუხვიოს გვერდი. დღეს „პატარა ადამიანების“ პატრონობას ცდილობენ ისეთი მწერლები, როგორცაა მიხ. ჯავახიშვილი და სხვ. ალბათ გავიხსენებთ მის ნაწარმოებთა მთელ სერიას „პატარა ადამიანების“ შესახებ („გივი შადური“ და სხვ.) ჯავახიშვილი მათ შებრალეებითა და ქველმოქმედებით იძლევა, როგორც რევოლიუციისაგან დაჩაგრულ ხალხისა. ჩვენ არ შეგვიძლია მონოპოლია ამ ადამიანების ლიტერატურაში „გამოყენაზე“ მივაკუთვნოთ მარტო მიხ. ჯავახიშვილს. პროლეტარული მწერალი ასეთი „პატარა ადამიანების“ პრობლემას მიუდგება მარქსისტულ-ლენინისტური თვალსაზრისით და გვიჩვენებს იმ გზებს, საითკენაც მიემართება „პატარა ადამიანები“ — რევოლიუციისაკენ თუ რეაქციისაკენ.

თანამედროვე ახალგაზრდობის ცხოვრებას ჩვენი მწერლები ნაკლებ ყურადღებას აქცევენ. სხვადასხვა საკითხები, რომლებიც ახალგაზრდობას აღეღებენ, თითქმის უყურადღებოთ რჩება ჩვენს მწერლობაში.

კ. ლორთქიფანიძე ამ მხრივ უსათუოდ გამონაკლისია. მისი მხატვრული ფაქტების მნიშვნელოვანი ნაწილი სწორედ ახალგაზრდობის ცხოვრებას, მის მისწრაფებებს შეეხება და სხვ.

უკანასკნელ ხანებში კ. ლორთქიფანიძის „პირველმა დედამ“ განსაკუთრებული ინტერესი გამოიწვია. მაში ავტორმა კომკავშირის ცხოვრების ერთი მეტად მტკივნეული საკითხი გაგვიშუქა. რას შეეხება ეს ნაწარმოები? — მოთხრობის მთავარ გმირს წარმოადგენს გაიანე. ის ღარიბი გლეხის შვილია. 14 წლის იყო, როდესაც გა-

გზავნეს ქალაქში მოსამსახურეთ. აქ მას მძიმე პირობებში უხდება მუშაობა. 18 წლის გაიანე შედის კომკავშირში. აქედან იწყებუ მისთვის ახალი ცხოვრება. ის მთლიანად ებმება კომკავშირულ ვადობრივ მუშაობაში და ამიტომ სრულიად ივიწყებს ოჯახს, ოჯახურ ურთიერთობას: „ხარბად ჩაება გაიანე კომკავშირის მუშაობაში. საზოგადოებრივ არეს გაფართოება თანდათან უნვითარებდა სასტიკ სიძულვილს ისეთ მოვლენათა მიმართ, რომელთაც შეეძლოთ მისი საქმიანობის შენელება, შევიწროება. ერთ-ერთ, ასეთ მოვლენად მიიჩნია ქმარი, ოჯახი, და როგორც შველი მონადირეს, უფროთხოდა მამაკაცებთან დიდი ხნით კავშირს“.

გაიანე მცირე ხნით ხან ერთ კომკავშირელთან ცხოვრობს, ხან მეორესთან და ა. შ. ყველანი გაინეს შევიწროებას ცდილობენ, მოითხოვენ ჩამოშორდეს ის საზოგადოებრივ საქმიანობას.

როგორც ვხედავთ „პირველი დედა“ თითქმის მთლიანად უარყოფითი მოვლენების ჩვენების გზით ვითარდება.

გაიანეს ცხოვრება და მუშაობა რთულ წინააღმდეგობათა გზით მიმდინარეობს. საზოგადოებრივი მუშაობა და ოჯახური ვალდებულებანი მაში ერთმანეთს ეჯახებიან.

მრავალი საუკუნოების განმავლობაში ოჯახში ქალი წარმოდგენდა „კერძო საკუთრებას“. ოჯახმა კოლი ქმრის მონად გარდააქცია.

ოქტომბრის დიდმა რევოლიუციამ დალეწა ქალის მონობის ბორკილები, ქალიც გამოიყვანა საზოგადოებრივ ცხოვრებაში. მაგრამ მიუხედავად ამისა, ოჯახის შინაგანი გადახალისების, მისი ახალ საწყისებზე გადაყვანის საკითხი ჯერ კიდევ მოუგვარებელია. გაიანეს ცხოვრება ამის შესახებ გარკვეულათ ლაპარაკობს.

გაიანემ კარგად იცის, რომ ძველი ოჯახი საკანი იყო, რომელშიაც გამომწვევდელი იყო ქალი. ამ მოვლენის ნაშთი ეხლაც არის დიარჩენილი: „ყველამ ვინც კი ისურვა ჩემი ქმრობა, პირველ ყოვლისა საზღვრები დამიდვა და ტყვეობაში განმაცდევინა თავი“, — ამბობს გაიანე.

გაიანე გარკვეულათ და თავდავიწყებით ებრძვის ოჯახური ურთიერთობის ამ მახინჯ ტრადიციებს. მაგრამ სამწუხაროთ ის აქ მეორე უკიდურესობაში ვარდება: ოჯახს სრულიად ივიწყებს, გამორჩა თავისი პირადობა.

თუ ერთის მხრივ სრულიად მართალია გაიანე, როდესაც ლაპარაკობს ის: „მე მიყვარს საზოგადოებრივი მუშაობა, მე მიტაცებს ის და კიდევაც შევალევ ძალ-ღონეს, ვინ წამართმევს ამის უფლუ-

ბას“, მეორეს მხრივ არა ნაკლებ მართალია თითოაური, როდესაც მიმართავს გაიანეს: „კომკავშირელ ქალში დედა არ უნდა ჩაჰკლავს პარტიულობამ, აბორტებით მუცელ გამოგლეჯილი ქალი არ ნიშნავს კარგ კომკავშირელს“.

უდავოა, რომ სიყვარულს და ოჯახს საფუძვლად უდევს სქესობრივი გრძნობა, მაგრამ ისინი სახიერდებიან უფრო მაღალი მომენტების გამომჟღავნებაშიაც. მალაშკინის ტანია არისტრახოვამ („მთვარე მარჯვენა მხრიდან“) 22 ქმარი გამოიცვალა. მას არავინ არ უყვარდა. ის უბრალოდ ეძლეოდა ყველას და იკეთებდა აბორტს. მას არავითარი მაღალი იდეალები არ ჰქონდა. სულ სხვაა გაიანე. ის გარდა სქესობრივი გრძნობებისა, ეძებს მაღალ მომენტებსაც, მაღალ იდეალებსაც. ის ხედავს, რომ ორგანიზმის დაბალ ფუნქციებს გარდა არსებობს კიდევ რაღაც.

გაიანე თავგანწირულათ გაიძახის იმის შესახებ, რომ უნდა ვებრძოლოთ ძველი ოჯახური ურთიერთობის ფორმებს („შევებრძოლები და წავართმევ ქმარს ძველ ადათებს, რომლებიც როგორც მტვერი მიტოვებულ თაროზე, ისე სქლად დასდებია და დაუფარავს. უჯრედში დაუსვამ-საკითხს, ავალაპარაკებ ამხანაგებს, მოვიხმარ თოთიაურს. ისინი უნდა ჩაერიონ, უნდა გაგვათელიონ გზა, რომ შემდეგმა თაობამ უმტკივნეულოდ შემოადგას ფეხი“), მაგრამ არ გვისახავს იმ გზებს თუ როგორ შეიძლება ახალი ყოფა-ცხოვრების პირობებში ჯანსაღი ოჯახური დამოკიდებულებების შეთანხმება პარმონიულათ საზოგადოებრივ მუშაობასთან. სწორედ ამ ორ მომენტის ერთად გაუთვალისწინებლობის შედეგია უკიდურესი წინააღმდეგობანი, რომელშიაც ის ხშირად ვარდება.

გიდონი, თოთიაური და სხვა მომქმედნი პირნი „პირველი დედის“, რომლებიც „მსოფლიო მასშტაბით“ მსჯელობენ, ოჯახის საკითხში ჯერ კიდევ განიცდიან მახინჯი ტრადიციების გავლენას. ისინი ხელს უშლიან ქალის სრულ განთავისუფლებას. მათში ჯერ კიდევ ძლიერია „კერძო საკუთრების“ ინსტინქტი ქალისადმი დამოკიდებულების საკითხში. მათ ეხამუშებათ საზოგადოებრივ-პარტიულ ცხოვრებაში აქტიურად მომუშავე ქალი...

„პირველი დედა“-ს ძირითად იდეას წარმოადგენს ბრძოლა ახალი ოჯახისათვის. გზა, რომლითაც ავტორი იძლევა ამ ძირითად იდეას მეტის-მეტად ოღრო-ჩოღროა. შავი ფერებით არის კ. ლორთქიფანიძის მიერ დახატული კომკავშირის განსაზღვრული ფენის ცხოვრება.

ეხლა რამდენიმე სიტყვა „პირველი დედა“-ს მხატვრულ მხარეზე.

კ. ლორთქიფანიძე სათანადოთ ხმარობს ძველ ლიტერატურულ ხეობებს: წინასიტყვაობას, დღიურს, გაუცნაურებას და ა. შ. ნაკლთა რიცხვს ეკუთვნის ის, რომ გაიანეს მოქმედებას უმეტეს შემთხვევაში აკლია ფსიქოლოგიური დასაბუთება.

გზადაგზა აწეული რიტორიკაც ახასიათებს გაიანეს სიტყვებს. ამ რამდენიმე ხნის წინად ჟურნ. „რევოლიუცია და კულტურა“-ს მოწინავე მოითხოვდა: „სოციალისტური აღმშენებლობის ერთ-ერთ საყურადღებო ამოცანას წარმოადგენს ძველ ადამიანთა მასალის გადამუშავება და ახალი ადამიანის აღზრდა. საბოლოო ანგარიშში ამას გულისხმობს კულტურული რევოლიუციის პრობლემა. ამ ამოცანის სათანადოთ გადაწყვეტის გარეშე კომუნიზმს ვერ ავაშენებთ, ამიტომ ახალ ადამიანთა აღზრდის ამოცანას უნდა დაუქვემდებაროთ კულტურული აღმშენებლობის ყველა სფეროს გაშლა და გაღრმავება“.

ამ მეტად საყურადღებო ამოცანის შესრულებაში მხატვრულ ლიტერატურას განსაკუთრებული ადგილი უჭირავს. ისიც ყოველგვარად ხელს უნდა უწყობდეს „ძველ ადამიანთა მასალის გადამუშავებას და ახალ ადამიანთა აღზრდას“.

კ. ლორთქიფანიძის შემოქმედება სწორედ ამ ამოცანების შესრულების გზით ვითარდება. ამას ამტკიცებს მისი „ხავსი“, „პირველი დედა“ და სხვ.

აქვე მინდა აღვნიშნო ისიც, რომ აქამდე კ. ლორთქიფანიძე თავის პროზაში თითქმის მთლიანად უარყოფითს, ნაკლს იძლეოდა. ამის მიზეზი შეიძლება ისიც იყოს, რომ მწერალს მათი მოცემა უფრო ეხერხება. აქ კ. ლორთქიფანიძე ერთი დიდი საშიშროების წინაშე სდგას: პრინციპში არ აიყვანოს მხოლოდ უარყოფითის მოცემა. ჩვენს ცხოვრებას გარდა უარყოფითისა, ნაკლუვანებათა ბევრი დადებითი და კარგიც აქვს. პროლეტარულმა მწერალმა მათ შესახებაც უნდა გვითხრას.

ე ლ ი ზ ბ ა რ პ ო ლ უ მ ო რ დ ვ ი ნ ო ვ ი ავტორია უმთავრესად პატარა მოთხრობების. მას უკვე მოთხრობათა ორი წიგნი აქვს გამოქვეყნებული („ვერცხლის ქამარი“ და „შაშშილარ“).

მისი პირველი წიგნის მოთხრობათაგან განსაკუთრებით გამოირჩევა „ორი მზე“. მაშინ არსებითად ორ პრობლემას ეხება მწერალი: აღმშენებლობის და ოჯახის. მოქმედების ადგილი არის ზემო ავჭალა. მოთხრობის განვითარებაში იჩრდილება პირველი პრობლემა (აღმშენებლობის) და გვრჩება მხოლოდ მეორე (ოჯახის), რომელიც სასიყვარულო სამკუთხედს შეიცავს.

ოჯახის პრობლემას „ორ მზეში“ ე. პოლუმორდინოვი სწორად აყენებს. ძველი ყოფის, ძველი ოჯახის დამახასიათებელია „ცოლი და ქმარი“, რაც არსებითად გულისხმობდა პირველის მონობას, დამორჩილებას მეორისადმი უნდა მოისპოს. ახალ, კომუნისტურ ოჯახში აღარ იარსებებს ასეთი განაწილება. „აქ ყველანი ერთი ვართ, აქ ჩვენს შორის განსხვავება არ არის“.

აღმშენებლობის ფონით ამ მოთხრობაში მოცემულია ზაქესი, რომელიც შენდება, იზრდება და მტკიცდება. აქ ავტორი ზაქესის იდეალიზაციამდე მიდის. ის უკვე კომუნად აქვს წარმოდგენილი.

„შაშილარ“-ში ე. პოლუმორდინოვი ეხება საჭირბოროტო თემას — სვანეთის სოფელში ახალი მოძრაობის შექრას, ახალი კულტურის შესვლას. ამ სიახლის მებრძოლიცა ჰყავს ნაწარმოებში სვანი ბათირის სახით გამოყვანილი, რომლის ინიციატივითაც სოფელში ეწყობა რადიო. მაგრამ ჯერ კიდევ ცრუმორწმუნეობით შეპყრობილი ხალხი ანადგურებს მას.

ამ თემაზე აშენებს ე. პოლუმორდინოვი „შაშშილარ“-ს. მაში ძველი და ახალი ყოფის შეჯახება მეტად მკაცრად არის მოცემული.

ე. პოლუმორდინოვი ცდილობს მთელი ეს ამბავი რომანტიულ ფერებში გადმოგვცეს, მაგრამ ჩვენის აზრით ეს არ არის სწორი. ამით ნაწარმოების ეფექტიურობა კლებულობს. ის ხდება ბურუსიანი და ნაკლებად დამაჯერებელი.

ე. პოლუმორდინოვს „შაშშილარ“-ში უნდა შეეტანა არა პრიმიტიული რომანტიზმი, არამედ ჯანსაღი და გაშიშვლებული რეალიზმი, ეს ეხლა უფრო საჭირო და სასარგებლოა. მხატვრულადაც მოთხრობა უფრო გამართლებული იქნებოდა.

„რკინის ძმები“ ე. პოლუმორდინოვის უკანასკნელი ნაწარმოებია. მაში ავტორი ლენინის ბოლშევიკური აჯანყების შესახებ გვესაუბრება. თუმცა უსათუოდ აქტუალური და საინტერესოა, მაგრამ ნაწარმოებს აქვს რამდენიმე მნიშვნელოვანი ნაკლი: უპირველეს ყოვლისა, „რკინის ძმები“-ს შინაარსს აკლია სოციალ-ეკონომიური ხასიათის მოტივიროვკა. მასში არ სჩანს გარკვევით და დასაბუთებით თუ რისთვის იბრძვის მშრომელი ხალხი, რა სურს მას და სხვ. საქმეს ვერ შევლის ზოგიერთი ლოზუნგები.

მასალებიც, რომელიც საფუძვლად უდევს „რკინის ძმებს“ არ არის ე. პოლუმორდინოვის მიერ საფუძვლიანათ შესწავლილი. ამიტომ ნაწარმოებს აკლია სპეციფიურობა, დეტალიზაცია და სხვ.

აღსანიშნავია ე. პოლუმორდინოვის პროზაში „ეგზოტიკის“ ძლიერი ნაკადი. გავიხსენოთ მისი „ვერცხლის ქამარი“, „ლურჯი

სუფრა“ და სხვ. რას იძლევა ე. პოლუმორდინოვი ამ მოთხრობებში წარსული ცხოვრების ნარჩენებს, წარსული ყოფის უკანასკნელი წარმომადგენლებს — ყარაიხოხელებს. რასაკვირველია, ცუდი არ არის. რომ პროლეტარული მწერალი წარსული ცხოვრების შესახებ სწერს. მაგრამ თვალსაზრისი, რომლითაც ის უდგება წარსულს, უსათუოდ ბოლშევიკურ-მატერიალისტური უნდა იყოს. ამას კი ე. პოლუმორდინოვის აღნიშნულ მოთხრობებში ვერ ვხედავთ.

აქვე აღსანიშნავია ისიც, რომ ე. პოლუმორდინოვი თანამედროვე-აქტუალურ თემის გაშუქებასაც ზოგჯერ ეგზოტიურათ იძლევა. ასეთია მაგ. „შაშვილარ“.

ე. პოლუმორდინოვი ხშირად ბულვარული რომანებიდანაც სარგებლობს. საჭიროა თუ არა ყველგან შეაქვს ეროტიკა. რასაკვირველია, საერთოდ ამ პრობლემის გაშუქება არ არის ცუდი, მაგრამ არ ვარგა, როდესაც მწერალს ის მხოლოდ ეფექტისათვის შეაქვს ნაწარმოებში. ასეთ პირობებში ის ხშირად აუტანელი და ყალბი ხდება. სწორედ ასეთ სიყალბეში ვარდება ხშირად ე. პოლუმორდინოვი.

ე. პოლუმორდინოვი სრულებით არ აქცევს ყურადღებას გმირთა ენის სპეციფიურობას. ყოველ გმირს ერთი და იმავე ენით, ერთდა იმავე სიტყვებით ალაპარაკებს. ლ. ტოლსტოი ბრალს სდებდა შექსპირს იმაში, რომ მისი დრამების მომქმედი პირების სალაპარაკო ენა ყველასი ერთნაირია. მე ვფიქრობ ტოლსტოი მართალი იყო. მწერალი ყოველთვის უნდა ცდილობდეს გვერდი აუხვიოს ისეთ სიტყვებს, რომელსაც ვერ იტყოდა მისი გმირი. საჭიროა აქ ერთგვარი კანონზომიერების დაცვა.

ლესკოვს აქვს ერთი მეტად საგულისხმეორო შენიშვნა ნაწარმოების გმირთა ენის სპეციფიურობის შესახებ: ის სწერს: „Постановка голоса у писателя заключается в уменье овладеть голосом и языком своего героя и не сбиваться с альтина на басы. В себе я старался развить это умение и достиг кажется того, что мои священники говорят по-духовному, мужики — по мужички, выскочки из них и скоморохи — с выкрутасами и т. д. . . Говорят, что меня читать весело. Это оттого, что все мы: и мой герой и я сам, имеем свой собственный голос. Он поставлен в каждом из нас правильно, или по крайней мере старательно. Когда я пишу, я боюсь сбиться: поэтому мои мещане говорят по-мещански, а мепеляво-картавые аристократы — по своему. . . Изучить речи каждого представителя многочисленных

социальных и личных положений — довольно трудно. Вот этот народный вульгарный и вычурный язык, которым написаны многие страницы моих работ, сочинен не мною, а подслышан у мужика, у полуинтеллигента, у краснобаев, у юродивых и святых... Ведь я собирал его много лет по словечкам, по пословицам и отдельным выражениям, схваченным на-лету в толпе, на барках, в рекрутских присутствиях и монастырях... Я внимательно и много лет прислушивался к выговору и произношению русских людей на разных ступенях их социального положения. Они все говорят у меня по своему, а не по-литературному. ამ საკმაოდ ვრცელ ამონაწერში გარკვევით არის მითითებული, თუ როგორი უნდა იყოს მწერლის მუშაობის გზა გმირთა ენის გადმოცემის დროს. ლესკოვის მიერ დასახული გზით მუშაობა აუცილებელია. სავალდებულოა პროლეტარულ მწერლისათვისაც.

ე. პოლუმორდინოვის შემოქმედების ნაკლუფანებათა რიცხვს ეკუთვნის ისიც, რომ უმეტეს შემთხვევაში ის საგანს გვისახელებს და არ გვიჩვენებს მას.

რასაკვირველია, ნაკლუფანებებთან ერთად, ე. პოლუმორდინოვს უსათუოდ აქვს მიღწევებიც: მისი სტილის ლაკონიურობა მისაბაძი მაგალითი უნდა იყოს ბევრი თანამედროვე მწერლისათვის. დინჯი ეპიური თხრობა, რომელსაც მიმართავს ე. პოლუმორდინოვი, დიდათ ეხმარება მკითხველს ნაწარმოების ღრმად ათვისებაში. სიუჟეტის ორგანიული განვითარებაც მის მიღწევათა სფეროს უნდა მივაკუთვნოთ და სხვ.

როგორც მოგეხსენებათ, უკანასკნელ ხანამდე პეტრე სამსონიძეს ჩვენ ვიცნობდით მხოლოდ პოეტად. უკანასკნელ ხანებში კი ის პროზის სფეროშიაც იწყებს მუშაობას. ჯერჯერობით რამდენიმე მოთხრობა დასწერა. უპირველეს ყოვლისა, აღსანიშნავია „პირველი ქარტხილი“. მასში პ. სამსონიძე იძლევა 1905 წლის რევოლუციას ბავშვის მიერ ათვისებულს. მოთხრობა უბრალოდ და გულწრფელი განცდებით არის დაწერილი. წარსული ბრძოლების რომანტიკა მასში კარგად არის გაცოცხლებული.

განსაკუთრებით უნდა შეეჩერდეთ „პირველი ქარტხილი“-ს სტილზე. აქ პ. სამსონიძე მოისუსტებს. სტილის მხრივ ის შაბლონსა და შტამპს მისდევს. აქ შევხვდებით სენტიმენტალობას, დაბალი ხარისხის „ლირიკას“ და სხვ. მაგ. პ. სამსონიძეს სურს გვითხრას რევოლუციის სოფლად შეჭრის შეახებ. აი, როგორ ფორმებში იძლევა მას: „ჯერ კიდევ ღამე არ დამდნარიყო, ჯერ კიდევ ცის კიდური

არ გაელვარებულყო და რალაცამ ფინთიხივით გააპო ჰაერი, გა-
ჰკვეთა სივრცე და გადაუარა სოფელს შხუილით. ეს იყო ღრინველი
უცნაური, რომელიც შემოჯდა იქვე ამაყად, ცად აწვდილ ნაძვის
წვეროზე და იყივლა ისე, როგორც ყივიან მამლები ჩვენში გათე-
ნებისას:

— „ყიყლიყო...“

„სოფელმა გაიგონა ეს ყივილი და იმ დღის შემდეგ, როცა მე
ჩემს ტოლამხანაგებთან ერთად გადავდიოდი ქუჩაში სათამაშოდ, ვა-
ტყობდი, — რომ გლეხები რალაცას ჩურჩულებდენ ერთიმეორეში,
რალაცაზე დაობდენ, ყაყანებდენ“...

რასაკვირველია, ასეთი შედარებები მეტის-მეტად „გაცვეთილი“
და მოძველებული ხერხია. პროლეტარული მწერლის მიერ მისი გა-
მეორება არაფრით არ შეიძლება გამართლებული იქნას. ამ მოვ-
ლენის მიზეზი ის არის, რომ პ. სამსონიძე უმეტეს შემთხვევაში
დამოუკიდებლად ვერ ხედავს საგნებს და მოვლენებს.

სიტყვიერი მასალაც მეტის-მეტად ძველი აქვს პ სამსონიძეს. მისი
ლექსიკონია: „ვით გედი დაქრილი“, „ფერიებივით მოდებიან მინ-
დვრის ყვაილნარს“, „ედემი“ და სხვ.

პ. სამსონიძის არც სხვა მოთხრობები („დიდი ბლინძა ყვირილა-
ძე“, „პირველი კრება“ და სხვ.) სდგას სტილის მხრივ „პირველ ქარ-
ტეხილზე“ მალა. მათაც იგივე ნაკლუევანებანი ახასიათებს, რაც
„პირველ ქარტეხილს“.

ნ. ზომლეთელი ამ მოკლე ხანში ორი საკმაოდ მოზრდი-
ლი მოთხრობა გამოაქვეყნა. მათგან უფრო მნიშვნელოვანია „იფქლი“.
რას შეეხება ეს მოთხრობა? — 1905 წლის რევოლიუციას და მის
მომდევნო პერიოდს. მოქმედების ადგილი სოფელია. მწერალს მო-
თხრობაში გამოყვანილი ჰყავს მაშინდელი სოფლის ცხოვრების დი-
მახასიათებელი ტიპები. აქ არის გლეხი-რევოლიუციონერი თედო ახა-
ლაშვილი, გაიძვერა ვაჭარი გაბრიელ მედუქნე, სოფლის მოხელე
იორდანე მათრახაძე — მაწანწალა, უსაქმური და ბნელი პიროვნება
ივლიანე ყოყოჩაძე და სხვ. ნ. ზომლეთელი ამ მოთხრობაში უსა-
თუოდ ამელავენებს იმ საკითხის კარგად ცოდნას, რის შესახებაც
სწერს (ამ მხრივ ის ზოგიერთ პროლეტარული მწერლებისათვის მა-
გალითისათვის გამოდგება).

„იფქლი“ დასაწყის თავებში ფართე ფონზე ვითარდება. კოლი-
ზიებიც დიდ სივრცეზეა გაშლილი. საქართველოს ოქტომბრის პე-
რიოდი, რის შესახებაც მოთხრობის უკანასკნელ თავებშია საუბარი
შედარებით სქემატიურათ და მკრთალად არის მოცემული.

ნ. ზომლეთელი თავისი შემოქმედებით მჭიდროთ არის დაკავშირებული რევოლუციის წინაპრობის დემოკრატიულ მწერლებთან. ეს განსაკუთრებით ნათლად მოსჩანს მის მიერ „იფქლი“-ს მომქმედ პირთა გვარების შერჩევაში. როგორია ნ. ზომლეთელის მომქმედ პირთა გვარები? — ყოყობა, წვადაცა, ახალი შვილი, მათრახაძე და სხვ., ამგვარი „იფქლი“-ს მომქმედ პირთა გვარები თავისთავად ლაპარაკობენ იმის შესახებ თუ რომელ საზოგადოებრივ ფენის წარმომადგენლები არიან ისინი. ასეთი შტამში დღეს მეტის-მეტად გაცეითლია. ის თანამედროვე მკითხველის თვალში ვერავითარ მხატვრულ ეფექტს ვერ შექმნის. გაიხსენოთ ამ მხრივ კლასიკოსი მწერლები. ისინი დიდ ყურადღებას აქცევენ ნაწარმოების მომქმედ პირთა სახელისა და გვარის შერჩევას. მაგ. დიკენსი სკოლებისა და ბავშთა თავშესაფარს დაეთრებში ეძებდა გვარებს და მათზე ეკსპერიმენტებს ახდენდა იმისათვის, რომ შესატყვისი და გამართლებული გვარი მიეღო. მან თავის ცნობილ ნაწარმოების გმირის კოპერფილდის გვარი მხოლოდ ოთხი სხვადასხვა გვარის შეცვლის შემდეგ მიიღო. ასევე იქცეოდა ბალზაკი, გოგოლი და სხვ. პროლეტარული მწერალიც ამ გზით უნდა მიდიოდეს თავისი ნაწარმოების ყოველი დეტალის დამუშავების დროს.

ნ. ზომლეთელის პროზის სტილიც ვერ არის გამართული და მხატვრულათ ძლიერი. ამ მხრივ ის შაბლონს მისდევს. ის უმეტესად შემდეგი ხასიათის სახეებს და შედარებებს ხმარობს: „თოვლის წვრილი ბლარდნები ამ სინათლეზე, როგორც დაბოცილი პეპლები, რაღაც ზღაპრული ელვარებით მოცვივიან დაბლა და ჰაერს მოჯადოებულის სილამაზითა ჰქარგავენ“, №-ის კანცელიარიის ბუხრიდან ქალის კულულებიანი და ლაღებივით დაწნული ბოლი ნაცრის ფერი ნისლივით ამოჰწირებებდა“ და სხვ.

ლექსიკონიც მეტის-მეტად პრიმიტიული აქვს.

საერთოდ ნ. ზომლეთელის პროზის შემოქმედებითი მეთოდი ნატურალისტურია. ამიტომ მის მოთხრობებს ახასიათებს: სტატიკა, მოვლენათა ერთმანეთისაგან გამოცალკეება და სხვ. ნედლი მასალა ფლობს, აწვება ნ. ზომლეთელს. ის ვერ იმორჩილებს ამ მასალას.

ს. წვერავა უმთავრესად ახალგაზრდათა თემას ამუშავებს. ის გეინატავს ახალგაზრდობას, როგორც საზოგადოებრივ მუაშობაში („მგლები“ და სხვ.), ისე ოჯახურ, ყოფითი დამოკიდებულების ნიადაგზე („გულია“ და სხვ.).

ს. წვერავას უსათუოდ აქვს კარგი ხედვა. ის საგანს და მოვლენას მკაფიოდ ხედავს. ამ მხრივ მის მოთხრობებში ვერ შეხვდებით „სიბნელეს“.

სტილის სფეროშიაც აქვს ს. წვერავას დადებითი მხარეები: არ მისდევს სიმბოლისტურ დეკადენტურ სახეებს, მეტაფორებს და სხვ. საგნებს და მოვლენებს ის კონკრეტიულათ და „გამიშვლებულათ“ იძლევა.

ს. წვერავას პროზას აგრეთვე საკმაოდ უარყოფითი მხარეც, ნაკლუვანებანი ახასიათებს: უპირველეს ყოვლისა, მას არ შეუძლია საკითხის მკვეთრათ დაყენება, ამიტომ მეტის-მეტად აქტუალური ყოფითი პრობლემებიც კი (მაგ. „გულია“-ში) უფერულად ვითარდება. ხშირად მის მოთხრობებს ახასიათებს სქემატიზმი და სტატიკა.

როგორც საერთოდ ცნობილია უმეტეს შემთხვევაში ჩვენი პროლეტარული პროზაიკოსები დეტალის დამუშავებას არ აქცევენ სათანადო ყურადღებას. ამ უარყოფითი მოვლენისაგან არ არის დაზღვეული ს. წვერავაც. საქმე იმაში კი არ არის, რომ ყველაფერი აღწერო, არამედ უნდა აღწერო ის, რაც საჭიროა კონკრეტულათ ამ ნაწარმოებისათვის. ს. წვერავა განსაზღვრული წესის მიხედვით სწერს: რაკი სხვა მწერლებს აქვს ჩვეულებრივათ ცის ან დილის (ან ბუნების სხვა რომელიმე მოვლენის) სურათი, ამიტომ აუცილებლად მაინც უნდა შეიტანოს ის ნაწარმოებში. ამ შემთხვევაში ის არ უწყევ, ანგარიშს გამომდინარეობს ლოლიკურათ ბუნების ეს სურათი ნაწარმოების შინაგანი არსებიდან.

აგრეთვე ს. წვერავა ხშირად სათანადო მოტივიროვკას ვერ უკეთებს მოქმედებას, ერთი ფაქტიდან — მეორეზე გადასვლას. ასეთ პირობებში ნაწარმოები „დაშლილ“ შთაბეჭდილებას სტოვებს.

პროზის სფეროში მუშაობს აგრეთვე ს. ჯავშანიძე, სევ. თალაკვაძე, ნ. ასლამაზაშვილი და სხვ.

ს. ჯავშანიძეს ეხერხება აქტუალურ, საკირობოროტო თემის შერჩევა. ეს თემა ყოველთვის თანამედროვეა („ტრაქტორი“, „მზადება“ და სხვ.). მაგრამ სამწუხაროდ ამით ამოიწურება ჯავშანიძის ნაწერების დადებითი მხარე. დანარჩენი, რაც საჭიროა მხატვრული ნაწარმოებისათვის, აქ კი ჯავშანიძე მეტის-მეტ სისუსტეს იჩენს. მის მოთხრობებში ყოველთვის სუსტია კომპოზიცია, ნაწილები ორგანიულათ ვერ არის ერთმანეთთან გადაბმული. მოქმედების მოტივიროვკაც ვერ აქვს დამაჯერებელი. სტილისა და ენის მხრივაც ძლიერ მოისუსტებს.

სევ. თალაკვაძე უმათერესად 1905 წ. რევოლიუციის და მისი მომდევნო პერიოდის შესახებ სწერს. რევოლიუციონერმა მოძრაობის ეს დიდი პერიოდი დაუშრეტელ მასალას წარმოადგენს მწერლისათვის. ეს კარგად აქვს გათვალისწინებული სევ. თალაკვაძესაც. მაგრამ აქვე მარზია მისი შემოქმედების სისუსტეც. იმდენად ბევრ ნედლ მასალას უყრის თავის რომანებში, რომ შემდეგ ველარ იკვლევს გზას მათში, ველარ სძლევს მათ.

ს. თალაკვაძის რომანებში ჭარბათ არის შეჭრილი პუბლიცისტიკა და პროვინციალიზმი. მასალის მხატვრული გაფორმებაც სუსტია.

ნ. ასლამაზაშვილს ახასიათებს მასალასთან ორგანიული მისვლა. მისი შემოქმედების მასალაა რევოლიუციონური ბრძოლები, მუშათა მასები და სხვ. მისი წერის ხერხები მეტის-მეტად მოძველებულია. სქემატიზმიც ხშირად ახასიათებს მის მოთხრობებს...

აი, ესენი არიან ქართული პროლეტარული პროზის წარმომადგენლები დღეს. უნდა აღვნიშნო, რომ მე დეტალურათ არ განვიხილავს ქართული პროლეტარული პროზის წარმომადგენლები — მწერლები და არც მათი ყველა ნაწარმოებები. მე მხოლოდ აქ შევჩერდი ძირითადად, რომელიც საზღვრავს ჩვენი პროზის საერთო განვითარებას. აქ მე განზრახ არ შევჩერდი იმ თაობის პროზაიკოსებზედაც, რომელნიც ეხლა მოდიან კომკავშირულ მწერლობიდას. მათ შესახებ აქ ჩვენ ცალკე მოხსენებას მოვისმენთ.

აქვე განსაკუთრებით უნდა შევჩერდეთ ლიტერატურის იმ ქანრზე, რომელსაც ეწოდება ნარკვევები. ეს ქანრი დღეს ძალიან გავრცელებულია და აგრეთვე დიდი პრინციპიალური ბრძოლის საკითხათაც არის გადაქცეული.

რაშია საქმე?

რუსეთშიაც და ჩვენშიაც „მემარცხენე ფრონტმა“ წამოაყენა თეორია ბელეტრისტიკის სიკვდილის შესახებ და მისი შენაცვლებისა ნარკვევებით. და საერთოდ ფაქტოლოგიით.

მოუსმინოთ მათ წარმომადგენელს: „საერთო ლიტერატურული ყოფის ტენდენცია კი ბელეტრისტიკის სიკვდილისაკენ მიისწრაფვის... შემოდგომა ბელეტრისტიკის სამყაროში უკვე დადგა, მაგრამ ეს მასალის სიუხვევს კი არ ნიშნავს, არამედ ბელეტრისტიკის სიკვდილს. ბელეტრისტიკის სიცოცხლის უკანაქნელ წუთებს“. „მემარცხენეები“-ს თქმით ძველ ლიტერატურულ ფორმებს (რომანს, მოთხრობას და სხვ.) სცვლის ახალი უტილიტარული ფორმები (ფელეტონი, მემუარი და სხვ.): „...ოსტატი ბელეტრისტულ ფორმაში ვერ იმორჩილებს მასალას და უნდა გადავიდეს სხვა ქანრზე. ქანრზე, რომელიც უფრო

ახლოს სდგას მასალის თვისებებთან. როგორც ნახსენები იყო ეს არის მიმოხილვა, ფელეტონი, დოკუმენტალური პროზა და სხვა. ამ გზით მიდის ახალი ფორმების კანონიზაცია. ამიტომ ლიტერატურაში პროგრესიული ენარები ხსენებული ფორმებია და მკითხველიც ამ გზით თვითცნობიერდება. ეს ფორმები უახლოვდებიან და გაზეთის გარესკენელში ეტევიან“ (ს. ჩიქოვანი „ქართული მწერლობა“ № 6 — 7).

ასეთია ის ახალი „აღმოჩენა“, რომლითაც „მემარცხენეებს“ სურთ გაუმასპინძლდნენ საბჭოთა საზოგადოებრივობას; პირდაპირ შეიძლება ითქვას, რომ ამ თეორიით „მემარცხენეები“ მეტად საეჭვო, არათანამედროვე გზაზე დგებიან. როგორ შეიძლება სოციალურ ბელეტრისტიკას დაუპირისპიროთ „ფაქტოგრაფია“, და ეს უკანასკნელი ვალეიაროთ ყველაფრათ.

ჩვენს სინამდვილეში ფაქტების ორგანიზაციას უდიდესი მნიშვნელობა აქვს. ფაქტი, რომელიც არ არის ორგანიზაციაქმნილი მატერიალისტური მხატვრული მეთოდით და პროლეტარულ-მარქსისტული მსოფლმხედველობით, არ შეიძლება ჩაითვალოს ემოციონალური ეფექტის მქონე ნაწარმოებათ.

იგივე ავტორი პათეთიურათ აცხადებს: „ბელეტრისტიკას მკითხველი წაართვა მემუარულმა ლიტერატურამ, ფელეტონებმა, მოგზაურობის ფიქსაციამ და საერთოდ ფაქტების ლიტერატურამ“. ნუ თუ მკითხველთა ამა თუ იმ ჯგუფის გაქცევა თანამედროვე პროლეტარულ და საბჭოთა მწერლებისაგან, რომელიმე „მანდილოსანს“ მოგონებებისაკენ სოციალურად დადებითი მნიშვნელობის მოვლენაა. ვფიქრობთ, რომ არა. აქ შეიძლება დავინახოთ მხოლოდ გაქცევა საერთოდ თანამედროვეობიდან წარსულში, სიძველეში.

გარდა ამისა, ჩვენ ვიცით, რომ მემუარული ლიტერატურა საკმაო რაოდენობით ქვეყნდებოდა წარსულ საუკუნოებშიაც (მე-18 და მე-19 საუკ.) დასავლეთ ევროპაში (რუსო, სტერნი, გიოტე, პეინე და სხვ.). რუსეთში (ფონვიზინი, კარამზინი, პუშკინი და სხვ.) და საქართველოში (სულხან-საბა ორბელიანი, ხელაძე, ა. წერეთელი, ი. ჭავჭავაძე და სხვ.), მაგრამ არაერთი საბუთი არა გვაქვს ვიფიქროთ, რომ მასა და ბელეტრისტიკას შორის არსებულ იყო რაიმე კონკურენცია.

„მემარცხენეები“ ფიქრობენ, რომ გაზეთის ენარს თანდათან დიდი მნიშვნელობა ეძლევა და ამიტომ მას მთლიანად ადგილი უნდა დაუთმოს ბელეტრისტიკამ. საინტერესოა ვიცოდეთ რისთვის. ნუ თუ საგაზეთო ენარის გვერდით არ შეუძლია არსებობა ბელეტრისტიკას?

შეიძლება ითქვას, რომ „მემარცხენეები“ ვერ არჩევენ ერთმანეთსაგან გაზეთს და ბელეტრისტიკას, ჟურნალისტიკის და მწერლის მუშაობის მეთოდების სხვადასხვაობას.

აქვე უნდა ითქვას, რომ ჩვენ სრულიად არ უარყოფთ პრესის, ჟურნალისტიკის უდიდეს მნიშვნელობას, მაგრამ ამ შემთხვევაში საკითხი დგას მეთოდის სხვადასხვაობაზე: მწერლის და ამ ჟურნალისტიკის მეთოდი ძირეულათ განსხვავდება ერთმანეთისაგან.

რასაკვირველია, ყოველივე ეს არ გულისხმობს იმას, რომ ჩვენ უარყოფთ საერთოდ ნარკვევების და სხვა ასეთების მნიშვნელობას, სრულებითაც არა. ისინი აუცილებლათ საჭირონი და სასარგებლონი არიან. მათი არსებობა ბელეტრისტიკის გვერდით შესაძლებელია.

რომ პროლეტარული მწერლები ნარკვევებს და საერთოდ ფაქტოგრაფიას დიდ ყურადღებას აქცევენ ეს სჩანს ე. ლორთქიფანიძის „ახალი გლებები“-დან და ე. პოლუმორდვინოვის „ქიათურა“-დან.

ეხლა გადავიდეთ ზოგიერთ პრინციპიალურ საკითხების გარკვევაზე, რომელიც დაკავშირებულია პროლეტარული პროზის განვითარებასთან.

როგორია ან რას შეეხება დღეს ქართული პროლეტარული პროზის თემატიკა?

როგორც განხილვიდან დავინახეთ ჩვენი პროლეტარული პროზაიკოსები უმთავრესად სწორენ რევოლიუციონური მოძრაობის ისტორიიდან (ე. პოლუმორდვინოვი — „რკინის ძმები“, პ. სამსონიძე — „პირველი ქარტახილი“, ნ. ზომლეთელი — „იფქლი“ და სხვ.), ამუშავებენ ახალი ყოფის საკითხებსაც (ე. ლორთქიფანიძე — „პირველი დედა“, ე. პოლუმორდვინოვი — „მაშშვილარ“, ს. წვერავა — „გულია“ და სხვ.), ეხებიან ზედმეტი ადამიანის პრობლემასაც (ე. ლორთქიფანიძე — „ხავსი“, „ფოტოგრაფი“ და სხვ.) და სხვ. მაგრამ აქ ერთ დიდ ნაკლს ვხედავთ: პროლეტარული პროზაიკოსების შემოქმედების თემატიკა არ არის მაინც-და-მაინც ფართე, მრავალფეროვანი. მაგ. მათ შემოქმედებაში მეტის-მეტად უმნიშვნელო ადგილა უჭირავს მუშათა თემატიკას. აქ ვერ შეხვდებით ჩვენი დროის გმირს — ახალ ადამიანს, ბოლშევიკს, მუშათა მასებს და სხვ. ეს არ შეიძლება ჩაითვალოს ნორმალურ მოვლენათ. პროლეტარული პროზა არ უნდა ჩამორჩეს სხვებს, აქტუალურ თემატიკის წამოყენებაში.

სოციალისტური საზოგადოების მშენებლობის, ახალ ადამიანთა ჩვენება, აი, რა უნდა იყოს პროლეტარულ პროზაიკოსების მორტივი გადაუღებელი ამოცანა...

ზოგიერთი პროლეტარული მწერლისაგან გაიგონებთ: „მწერლისათვის საკმარისია მხოლოდ პოეტური ნიჭი, ხოლო დანარჩენი კი თავისით მოვაო“. გამომდინარე ამ „თეორიიდან“ ეს ამხანაგები, სწავლის საკითხს სერიოზულ ყურადღებას არ აქცევენ. რასაკვირველია, ეს მოსაზრება შემცდარია, ის ვერავითარ კრიტიკას ვერ უძლებს.

პროლეტარული მწერლობისათვის საერთოდ და განსაკუთრებით, კი პროლეტარული პროზაიკოსებისათვის საჭიროა ღრმა და მრავალფეროვანი ცოდნა. მან გარდა თავისი სპეციალობისა, კარგათ უნდა იცოდეს ბუნებისმეტყველება, ფილოსოფია, ტენიკური დისციპლინებიც და სხვ.

აქვე საჭიროა შევჩერდეთ კლასიკოსებისაგან სწავლის საკითხზედაც. ეს საკითხი მეტის-მეტად სერიოზული და საპასუხისმგებლოა. მის გარშემო დიდი დავა და შეჯახება სწარმოებს ჩვენს მწერლობაში. ადგილი აქვს ამ ლოზუნგის ბოროტად გამოყენებასაც და სხვ.

სიმართლე უნდა ითქვას, რომ აქამდე კლასიკოსებისაგან სწავლის შესახებ, ჩვენ უფრო მეტს გავიძახოდით საერთო ლოზუნგებს. ვინემ კონკრეტიულათ, პრაქტიკულად ვაყენებდით საკითხს. პროლეტარული ლიტერატურის განვითარების თანამედროვე საფეხურზე აღარ არის საკმარისი საერთო ლოზუნგები.

გიუ-დე-მოპასანი ერთ-ერთ თავის წიგნის წინასიტყვაობაში მოგვითხრობს თუ როგორ სწავლობდა ის ლიტერატურას, როგორ მიმდინარეობდა მისი მუშაობა მხატვრული შემოქმედების სფეროში. ის სწერს:

„...უფრო გვიან ფლობერი, რომელსაც იშვიათად ვხვდებოდი, თანდათან თანაგრძნობით მეპყრობოდა. მე გავბედე ჩემი ზოგიერთი ნაწარმოების მისი სამსჯავროსათვის გადაცემა. მან კეთილგანწყობილებით წაიკითხა ისინი და მითხრა: „არ ვიცი, გაქვთ თუ არა ნიჭი. ის, რაც თქვენ მომიტანეთ, ლაპარაკობს თქვენი უნარიანობის შესახებ, მაგრამ ახალგაზრდავ, ნუ დაგავიწყდებათ, რომ ნიჭი — ბუფიონის გამოთქმით — არის არა სხვა რაიმე თუ არა მოთმინება. იმუშავე.“

„მე დავიწყე მუშაობა და ხშირად მივდიოდი მასთან, ვგრძნობდი, რა, რომ მას მოვეწონე, რადგანაც ის გაღიმებული მეძახდა თავის მოწაფეს.“

„შვიდი წლის განმავლობაში მე ვსწერდი ლექსებს, ზღაპრებს, ნოველებს, დავსწერე თვით ცუდი დრამაც. მასწავლებელი კითხუ-

ლობდა ყველას და ერთი კვირის შემდეგ, მომდევნო კვირას, სულხმის დროს გამოსთქვამდა თავის კრიტიკას და მაგონებდა თანდათან ორ-სამ დებულებას, რომელიც წარმოადგენდა ჯამს, მესამე ხანგრძლივ, მოთმინებითი სწავლებისას.

„თუ გაქვს ორიგინალობა, — მეუბნებოდა ის, უნდა შეგეძლოს უპირველეს ყოვლისა მისი გამოჩენა; თუკი ასეთი არ გაგაჩნია, მაშინ უნდა მოიპოვო ის“.

აი, ასეთი მუშაობის და სწავლის საკითხი უნდა დაისვას დღეს პროლეტარული მწერლის წინაშე. საჭიროა ხანგრძლივი და სერიოზული მუშაობა იმისათვის, რომ ესთქვათ უფრო მეტი, უფრო ღრმა და ყოველმხრივით ძლიერი...

მწერლისათვის საერთოდ და განსაკუთრებით კი პროლეტარული მწერლისათვის საჭიროა სხვა პროფესიაც ჰქონდეს, გარდა ლიტერატურისა, რისთვის არის ეს საჭირო. ადამიანი, რომელსაც აქვს პროფესია, იცის სხვა ხელობაც, ამით ამდიდრებს თავისი ცოდნის ასპარეზს და ამავე დროს საგანს თუ მოვლენას თავისებურათ, ორიგინალურათ აგვიწერს. მართალი იყო ვ. შკლოვსკი, როდესაც სწერდა: „სანამ გახდებოდე პროფესიონალური მწერალი, მანამდე საჭიროა მიღება ჩვენების და ცოდნის, და შემდეგ მათი შეტანა ლიტერატურულ მუშაობაში“. თუ გავიხსენებთ ლიტერატურის ისტორიას, იქ ამ დებულების აუარებელ დამამტკიცებელ ფაქტებს ვიპოვნით. გ. წერეთელი იყო სოციოლოგიც, ისტორიკოსიც, არქეოლოგიც და სხვ.; ასევე ი. ჭავჭავაძეს გარდა სამწერლო დარგისა, სხვა პროფესიაც ჰქონდა; ლ. ტოლსტოის პროფესია იყო სამხედრო მეცნიერება და მიწადმოქმედება. ამ პროფესიების ცოდნა მას დიდ დახმარებას უწყევდა მხატვრულ ფაქტებში; დიკენსი იყო ჯერ უბრალო მუშა, შემდეგ სტენოგრაფისტი და ბოლოს მწერალი და ა. შ.

ბურჟუაზიულ-ფეოდალურ კლასის მწერლები მეტად ღრმად და საფუძვლიანად იცნობდნენ თავიანთი კლასის ცხოვრებას. ასე, მაგ. ი. ჭავჭავაძეს მთელი თავისი სიღრმით ჰქონდა შესწავლილი თავად-აზნაურობის ცხოვრება. ამიტომ მისი დათიკო, ლუარსაბ და სხვ. დამაჯერებელი და ტიპიურია. ჩვენ პროლეტარულ პროზაიკოსებს ამ მხრივ არ შეუძლიან დაიკვებონ. ისინი ჯერ კიდევ მეტის-მეტად სუსტად და ზერელებდ იცნობენ თავის კლასს — პროლეტარიატს...

პროლეტარული პროზაიკოსები კარგათ არ ითვალისწინებენ ერთ გარემოებასაც: გასაგებია თუ არა მათი ნაწარმოები მასიურ მკითხველებისათვის. მათ არა აქვთ ნაწარმოების შექმნისას წარმოდგენილი მკითხველთა კონტიგენტი. ეს არ არის სწორი.

პროლეტარულ პროზაიკოსს გარკვეულათ გათვალისწინებული უნდა ჰყავდეს მკითხველი მასა.

ქანრის სფეროში არ შეიძლება განვისაზღვროთ მხოლოდ და მხოლოდ ფსიქოლოგიური ქანრით. უნდა გამოვიყენოთ ლიტერატურის სხვა ქანრებიც, როგორც მაგ. წარმოებითი, ფილოსოფიური და სხვა.

რამდენიმე სიტყვა სტილის შესახებ.

უპირველეს ყოვლისა: როგორ უნდა გავიგოთ ტერმინი — სტილი. თავდაპირველად ეს ნიშნავდა წერის იარაღს. დღეს ამ ტერმინის მცნება შეცვლილი და გართულებულია. ეხლა ეს ნიშნავს ხერხების და განწყობილებების სისტემას, რომელიც ბატონობს განსაზღვრულ ეპოქაში.

კლასიფიკაციის მიხედვით ორი ძირითადი სტილი არსებობს: რომანტიული და რეალისტური.

რეალისტური სტილისათვის დამახასიათებელია სინამდვილის ყოფა-ცხოვრების, ეპოქის მოვლენათა გამოსახვა. რომანტიკოსი კი გაურბის რეალობას, იცქირება წარსულში და გადადის ოცნებათა სამყაროში.

სტილი, რომელსაც პროლეტარული მწერლობა ლებულობს — არის რეალისტური. მაგრამ აქვე უნდა აღინიშნოს, რომ პროლეტარული მწერლობის რეალიზმი ძირითად განსხვავდება ბურჟუაზიული მწერლობის რეალისტური სტილისაგან. პროლეტარული რეალიზმის სტილისათვის დამახასიათებელია: დინამიურობა, ორგანიზაციულობა და სახეთა კონკრეტიულობა.

უნდა ითქვას, რომ პროლეტარული რეალიზმის სტილის შექმნა არც ისე ადვილი საქმეა, ის არ შეიძლება შეიქმნას რამდენიმე დღეში. მიუხედავად ამისა, დღეს ჩვენს წინაშე გადაუდებელ სასიცოცხლო ამოცანათ სდგას საკითხი პროლეტარული რეალიზმის სტილის შექმნისა. ეს სტილი შესატყვისი იქნება ახალი ეპოქის, პროლეტარიატის დიქტატურის ეპოქის.

ასეთია პროლეტარული ლიტერატურის, პროლეტარული პროზის შემოქმედებითი გზები საქართველოში.

ურ. „პროლეტარული მწერლობის“ მორიგი ანკედა შეეხება სახკინმრეწვს.

რედაქციის მიერ შემდეგი კითხვები იყო დასმული:

1. როგორ აფასებთ სახკინმრეწვის მიერ თავის დაარსების პირველ წლებში გამოშვებულ სურათებს („წითელი ეშმაკუნები“, „არსენა“, „სამი სიცოცხლე“ და სხვ.)?

2. როგორ აფასებთ სახკინმრეწვის მიერ უკანასკნელ წლებში გამოშვებულ სურათებს („ახალგაზრდობა იმარჯვებს“, „საბა“ და სხვ.)?

3. რა ამოცანებს უსახავთ სახკინმრეწვს რევოლიუციის მიმდინარე ეტაპთან დაკავშირებით?

4. რა უნდა მოეთხოვოს თანამედროვე საბჭოთა და პროლეტარულ ლიტერატურას კინოსათვის?

დავით რონდელი

(კინო-რეჟისორი)

სახკინმრეწვის მუშაობა შეიძლება დავყოთ ორ ეტაპათ გამოშვებულ კინო-ფილმების იდეოლოგიურ-მხატვრულ ღირსების მიხედვით.

პირველი რამოდენიმე წლის პროდუქცია აშკარათ ხდიდა ფაქტს, რომ სახკინმრეწვი თავისი პროდუქციით აბსოლიუტურათ არ უკასუხებდა იმ საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ მოთხოვნილებებს და ამოცანებს, რომელსაც პარტია და ფართო მუშურ-გლეხური მასსა უსახავდა კინოს, როგორც მასების კომუნისტურ აღზრდის და პროპაგანდის მნიშვნელოვან საშუალებას.

ეს გარემოება შეიძლება ახსნილ იქნას უპირველეს ყოვლისა იდეოლოგიურ ხელმძღვანელობის და საბჭოთა საზოგადოებრიობის გავლენის სისუსტით კინო-მრეწველობაზე. მეორე-კი თვით კინო-მუშაკების უცხო სოციალური შემადგენლობისა და იდეოლოგიურ-მხატვრულ ჩამორჩენილობის ფაქტით.

სახკინმრეწვის წარსული თემატიური გეგმები აგებული იყო მუშურ-გლეხურ მომხმარებელისთვის უცხო და სოციალურათ მანერეწვის მათიურ მასალაზე: ისტორიული სიუჟეტების ფეოდალურ-გლეხურ გაშუქებით, მეშანურ-ობივატელური გემოვნების დაკანონებით, კავკასიურ ბუნების სპეკულიაციით. სოციალურათ საეკვო მოვლენების იდეალიზაციით და თანამედროობიდან სრული მოწყვეტით.

ასეთი ხასიათის იყო თითქმის ყველა სურათები გამოუკლებლივ: „გაფლანგვა“, „მთის კანონი“, „ქალი ბაზრობიდან“, „იბრაგიმ და გოდერძი“, „მეცხრე ტალღა“, „ნათელა“, „ამოკი“, „ბოშური სისხლი“ და ბევრი სხვა. თუ შეიძლება გამოწკლისათ ჩაითვალოს „წითელი ეშმაკუნები“. საბჭოთა თავგადასავლური ფილმი, რომელიც ენლა უკვე დავიწყებას მიეცა.

მეორე უახლოესი ეტაპი სახკინმრეწვის მუშაობისა, აუცილებლათ ააშკარავებს დაძვრას და სამხატვრო პოლიტიკის ძირეულ გარდატეხას საბჭოთა კინო-მშენებლობაში. ეს გარდატეხა დაუკავშირდა საკავშირო პარტიულ კინო-თათბირის გადაწყვეტილებებს, პარტხელმძღვანელობისა და საბჭოთა საზოგადოებრიობის გავლენის გაძლიერებას სახკინმრეწვის მუშაობაზე.

სახკინმრეწვის ახალი პოლიტიკის შედეგათ ჩვენ მივიღეთ ისეთი პროდუქცია, როგორიც არის: „ელისო“, „საბა“, „ახალგაზრდობა იმარჯვებს“, „ხოლტზე“, „18-28“ და სხვ. ეს კი აშკარათ ხდის სახკინმრეწვის თემატიურ გეგმის ნაწილობრივ დაახლოებას თანამედროობისადმი; თვით კინო-მუშაკების დაინტერესებას თანამედროვე თუ ისტორიულ მასალის საბჭოთა მაყურებლის თვალსაზრისით გაშუქებაში.

მთელ რიგ სიძნელეებს შორის, რომელიც გზათ ელობება საბჭოთა კინო-მშენებლობას, ერთ-ერთ უმთავრეს სიძნელეს წარმოადგენს სცენარის უქონლობა. ამ მხრივ აუცილებელ ვალდებულებას შეიცავს პროლეტარული მწერლებისა და საბჭოთა მემარცხენე მწერლების მხრივ ცოცხალი კავშირი იქონიონ სახკინმრეწვთან თემის ლიბრეტოს ან უკეთეს შემთხვევაში სცენარის მიწოდებით. ლიტერატურას და კინოს ის კავშირი აქვს, რომ კინო-ფილმს საფუძვლათ უდევს კინო-სცენარი. რომელიც შემდეგ მხატვრულ-მატერიალურ გაფორმებას პოულობს წარმოებაში. ამ მხრივ ძალიან ცუდი მდგომარეობა არსებობს. მწერლები რატომღაც გაურბიან კინო-მუშაობას; ნაკლებ მონაწილეობას ლებულობენ საბჭოთა კინოს მშენებლობაში. საჭიროა მიღებულ იქნეს ზომები ამ მდგომარეობის გამოსაწორებლათ. ამ მხრივ აუცილებლათ დიდი როლი უნდა ითამაშოს პროლეტ-მწერალთა ასოციაციასთან კინო-სექტორის დაარსებამ.

საბჭოთა ქვეყნის რეკონსტრუქციის პერიოდში, როდესაც ძირითად სოციალისტურ გარდაქმნას პოულობს ქვეყნის ეკონომიკური-კულტურული და ყოფა-ცხოვრებითი მხარეები, როდესაც ძლიერდება კლასიური ბრძოლა სამეურნეო-კულტურულ ფრონტებზე, — საბჭოთა კინოს უდიდესი როლი და ამოცანები ეკისრება აქტიური მონაწილე გახდეს კულტურული რევოლუციის მსვლელობისა და ქვეყნის სოციალისტურ მშენებლობაში.

კონკრეტულათ ამ ამოცანების განხორციელება უკავშირდება სახკინმრეწვის თემატიურ-საწარმოო გეგმის მიმართვას მიმდინარე პერიოდის აქტუალურ საკითხების მიხედვით. ეს ცხადია უკავშირდება მთელ რიგ სიძნელეებს. აქედან ისმება საკითხი პროლეტარულ კინო-მუშაეების კადრების მომზადებისა. ახალმა კადრებმა უნდა უზრუნველჰყონ ამ ამოცანების სრული და უნაკლო შესრულება.

კიდევ ერთი კონკრეტული საკითხი მდგომარეობს მასში, რომ კინო-პოლიტიკა ისე სრულყოფილათ არ არის დამუშავებული, როგორც ლიტერატურული პოლიტიკა. ამ შემთხვევაში საჭიროა კინო-საზოგადოებრიობის და დაინტერესებულ ორგანიზაციების ყურადღების მიპყრობა ამ დარგში.

საჭიროა სოციალურ-პოლიტიკური სწორი შეფასება კინო-პროდუქციისა და კინო-მუშაეების მიმართ. ეს ხელს შეუწყობს კინო-მუშაეების იდეოლოგიურ-მხატვრულ დიფერენციაციის პროცესს, მათში პროლეტარულ იდეოლოგიის განმტკიცებას, რომელიც აუცილებელ პირობას შეიცავს საბჭოთა კინემატოგრაფის და პროლეტარულ კინოს განვითარების უზრუნველსაყოფათ.

ბრ. რიზაძე

(მწერალი)

ერთ დროს სახკინმრეწვი თაოსანი იყო საბჭოთა კინემატოგრაფიაში (გავიხსენოთ „წითელი ეშმაკუნების“ დიდი გახმაურება). ფილმებს ქართული ყოფიდან ჰქონდათ ჯეროვანი ინტერესი. ხოლო „ეტნოგრაფიას“ საკმაოდ ვერ სცოდნებოდნენ. ეხლანდელი ფილმები სახკინმრეწვისა თემატიურად აქტუალური არიან. ემოციონალურის მხრათ კი მოიკოკლებენ. თანადროულ ხანაში კინოსაც მოეთხოვება, მოგვეცეს შრომის რომანტიკა, სოციალისტურ სისტემით გამართულის. რა უნდა მისცეს თანადროულმა ლიტერატურამ კინოს? ბევრი-რამ მაგრამ ერთი-რამ განსაკუთრებით: ადამიანისა და ნივთის შეხვედრა დეტალში (მხატვრული დეტალი კინოში დიდ ექსპრესსიას იძლევა).

ლევ მსაკია

(კინო-რეჟისორი)

„წითელი ეშმაკუნების“ შემდეგ დაფერდებულ კინომატოგრაფიას საქართველოში 5-6 წლის განმავლობაში ვერავინ უშველა.

ამიტომ „წითელი ეშმაკუნები“ ძველი სახკინმრეწვისათვის შემთხვევით მოვლენად მიმაჩნია. ვიმეორებ სახკინმრეწვმა ძველ ოსტატებს 5-6 წლის განმავლობაში უცადა ფულითა და საშუალებებით. დიდის ვაი-ვაგლახით ძლივს გამოსულმა ახალგაზრდობამ ერთი წელიც კი არ აცდევინა („ელისოს“, „ახალგაზრდობა იმარჯვებს“, „საბა“, „18 და 28“).

აქედან ცხადია, მე ახალგაზრდობის მომხრეთა და სახკინმრეწვის გამახლებელთა მომხრე ვარ.

რეკონსტრუქციის უდიდეს ეპოქაში კინომატოგრაფიას ყველა ხელოვნებაზე უფრო მეტი ვალი აწევს, ამ ჩვენი მძიმე ამოცანის ფართოდ გაშუქება-გარკვევაში. ვინაიდან მას ყველაზე მეტი მომხმარებელთა კონტიგენტი ყავს.

ხუთწლიან გეგმის კონკრეტული საკითხების თემად ალება და მათი აგიტაცია პროპაგანდა კინოს დაკვრითი ამოცანაა.

ამ საერთო საქმეში ჩვენი უპირველესი დამხმარე ცხადია ჩვენი მწერლობა უნდა იქნეს.

მათი მონდომებით საქართველოში კინომატოგრაფიას შეუძლია ჩადგეს სხვა კინოორგანიზაციებზე უკეთეს პირობებში.

ჩვენი ქვეყნის ეტნოგრაფიული, გეოგრაფიული, ეროვნული, ზნე-ჩვეულებითი, კულტურული ყოფითი და სხვადასხვა მრავალფერობანი და თავისებურობები ამის დამაჯერებელი საბუთია.

ბოლოს, ჩემის აზრით ჩვენს მწერლობას სახკინმრეწვისადმი მეტის ყურადღებით მოპყრობა მართებს.

რუსთველიდან ფაბრიკამდე სამი შაურის გზაა.

მის. ჰიაუჩელი

(კინო რეჟისორი)

„ხელოვნების დარგთა შორის ყველაზე მთავარი კინოა“ — სიტყვა ამხ. ლენინმა. ეს შემთხვევითი თქმა არ არის. ლენინი ღრმად უკვირდებოდა კინო-ხელოვნებას და იმ დიდ როლს, რომელსაც ასრულებს ეს დარგი ფართო მასების კულტურულ ამოძრავების საქმეში. კინო-ხელოვნება მართლაც და მთავარია ხელოვნების ყველა დარგთა შორის.

ეს ის ინტერნაციონალური ენაა, რომლითაც აფრიკელი კლასობა-
კება დიღმელ გლესს და სენი ამერიკელს, რომლის გაგებასაც ვერ
კითხვის უცოდინარობა ვერ უშლის ხელს.

„დღიდან წიგნის არსებობისა ხელოვნების არც ერთ დარგს, —
მისთვის მეტოქეობა არ გაუწევია, გარდა კინოსიო“ — სწერს ბელლა-
ბალაში („Видимый человек“). კინო ხელოვნება ანდამატია, რო-
მელიც ერთნაირ ძალით იზიდავს უსწავლელ და ნასწავლ მაყურე-
ბელს მსოფლიო კინო-დარბაზებში, რომელთა რიცხვი ყოველდღიუ-
რად მილიონებს შეადგენს.

როგორ არის გამოყენებული კინო-ხელოვნება კაპიტალისტურ
ქვეყნებში? იქ თქვენ აწკარაბთ დაინახავთ ბურჟუაზიის კლასიურ ინ-
ტერესებით ოჯახური-სალონური-რელიგიური ტენდენციებით, ვიწრო
შოენისტურ აზროვნებით გაქლენთილ სურათებს.

ჩვენც გვმართებს გაასკეცებულათ გამოვიყენოთ აგიტაციის ეს
საუკეთესო საშუალება ჩვენი იდეების განსახორციელებლად.

ჩვენი კინო უნდა იბრძოდეს როგორც წითელი არმია წინაურ
და გარეშე მტრების გასანადგურებლად. საჭიროა მივმართოთ ჩვენი
შემოქმედებითი კადრები სოციალისტური რევოლუციის წარმა-
ტებით გატარებისაკენ.

მაგრამ ჩვენს წინაშე იშლება ორი საფრთხე: ერთი ის, რომ ჩვენი
მოწინავე კინო მუშაკნი ეინზეშტეინი, დომევენკო და სხვა, გატაცებუ-
ლნი არიან თავისი მეთოდებით ფორმალური საშუალებებით იმდენად
უსწრებენ მასებს, რომ მათი სურათები სრულიად გაუგებარი რჩება
ფართო მაყურებელთათვის. ხშირად მომზადებულ მაყურებელთათ-
ვისაც მიუწოდომელია მათი მრავალი აზრი, თუ მათ სახელოსნოები-
დან გამოსული კომენტარიები არ ნათელჰყოფენ.

მეორე საფრთხე წეიცავს უფრო მეტ საშიშროებას, ის მომუშა-
ვეთა კადრი, რომელნიც უხვად არიან საბჭოთა კინო მრეწველობაში,
არ იწუხებენ თავს რომ გაითვალისწინონ მასის მოთხოვნილებები და
პარტიის დირექტივები; მოგვაწოდონ სურათები, რომელსაც ჩვენი
აუდიტორია სიამოვნებით უყურებს და საჭირო საზრდოს მიიღებს.
ისინი ირჩევენ ადვილ გზას და იაფ-ფასიან ეფექტებით და ბანალურ
სცენებით აბრუებენ მაყურებელს. სწორედ ამით აიხსენება ის, რომ
იძულებული ვართ ჩვენი სურათები ჩვენსავე თეატრებში მეოთხე-
მეხუთე დღესვე მოვხსნათ ეკრანიდან. მაშინ როდესაც ევროპიული
ან ამერიკული სურათები ჰარი-პილის ან ჰაროლ-ლოიდის მონაწი-
ლეობით იზიდავს ხოლმე სამი-ოთხი კვირით მაყურებელს, რომ თა-
ვიდან ავიცილოთ ეს მძიმე კრიზისი, საჭირო არის მეორე ფორმულა

ლენინის: ისეთი კინო-სურათები უნდა შივანოდოთ მუშებს და გლეხებს. ამბობს ლენინი, რომლებიც გარდა გონებრივი საზრდოსი განსართობი — სასიამოვნოც იყოს. („ლენინი ხელოვნებაზე“) აი, სწორედ ლენინის ეს ორი ფორმულა უნდა დაისახოს ყველა კინო-მუშაკმა: ერთი მხრივ კინო-ხელოვნების დიდი მნიშვნელობა, მეორე მხრივ მასების მოთხოვნილებათა ანალიზი და ამაზე დაყრდნობით უნდა შეუდგეს საბჭოთა დიდ კულტურულ საქმეს.

6. ამიკალოვი.

(საქ. სახკინმრეწვის გამგეობის თავმჯდომარე)

1. თქვენ მიერ წარმოდგენილ ოთხ საკითხებიდან ყველაზე რთული საკითხი არის წარსულ პერიოდების სახკინმრეწვის პროდუქციის შეფასება. ქართული კინემატოგრაფია ჩაისახა და იზრდება გარდამავალ პერიოდის რთულ პოლიტიკურ და ეკონომიურ პირობებში, რომელნიც ითხოვდნენ მენშევიკების მიერ გაცარცულ ქვეყნის საჭირობოტო მოთხოვნილებათა დაკმაყოფილებას. იმ გარემოებამ, რომ ქართულ კინოსადმი ნაკლებ ყურადღებას აქცევდნენ და მატერიალურ საშუალებით იგი არ იყო უზრუნველყოფილი, გამოიწვია შედეგად ის, რომ იგი მოექცა საბჭოთა საზოგადოებრივობის ყურადღების და პარტიის კონტროლის გარეშე. წერილ-ბურჟუაზიულ და ობიექტურ ძირებით საზრდოებამ საქართველოს კინო-მრეწველობა მიიყვანა კომერციულ ეკრანის ორიენტაციაზე. მისი პროდუქციის თემები შეადგენენ რევოლიუციის წინა დროის ყოფა-ცხოვრებას, ისტორიულ მასალას. ეგზოტიურ, კავკასიურ მასალაზე აგებულ ტყბილ მელოდრამებს — და ყველა ეს ისეთი ტრაქტოვკით, რომელიც აკმაყოფილებდა მაშინდელ შემკვეთელს — მეშჩანინის გემოვნებას.

ასეთი პროდუქცია ვერ დააკმაყოფილებდა, რასაკვირველია, მუშათა და გლეხთა მასალების მოთხოვნილებებს, მის ახალ ამოცანებს და ახალ ინტერესებს. კინო, როგორც კულტურული მშენებლობის პრობლემა და პროლეტარიატის თანაშემწე საზოგადოებრივ-პოლიტიკურ ამოცანების განხორციელებაში, არ არსებობდა. ჩვენს ფილმებში არ იყო მოცემული ჩვენი ახალი ცხოვრების ჩვენება, ამიტომ მათ არ შეეძლოთ ახალი მათეორების ორგანიზაცია. წარსულ პერიოდში სახკინმრეწვს შეეძლო მხოლოდ ერთხელ მასიურ რევოლიუციონურ მათეორებელზე ორიენტაციის აღება: „წითელი ეშმაკუნებ“-მა გამოააშკარავეს გემოვნება და მოთხოვნილება ახალ ისტო-

რიული რევოლუციონურ ეპოქის მშენებელთა, მაგრამ სახელმწიფო
 ვმა თავის შემდეგ მუშაობაში ისევ გადაიტანა თავისი ყურადღებები
 ცენტრი დიდ სოციალურ ამოცანების განსახიერებიდან რევოლუცი-
 ციის წინა დროის პროვინციალური საქართველოს მელოდრამატიუ-
 ლი ეპიზოდების ჩვენებაზე, ახალ პოლიტიკურ დროსთან შეუთან-
 ხმებლად. ამრიგად ცხოვრებამ საკმაოდ გაუსწრო ჩქარ კინემატო-
 გრაფიას.

ასე იყო პარტკინო-თათბირამდე, რადგან ის მკაფიო პოლიტი-
 კური დირექტივა, რომელიც გამოიტანა მე-13 პარტყრილობამ არ
 იყო სათანადოთ შესრულებული ჩვენი კინემატოგრაფიის მიერ. ამ
 ყრილობაზე პარტიამ დასვა კინემატოგრაფიის წინაშე ორი ძირითადი
 ამოცანა რომ:

1) კინო გახდეს ნამდვილ იარაღათ პროლეტარიატის ხელში
 კლასიურ ბრძოლაში და კულტურულ რევოლუციაში და 2) გარ-
 დაიქცეს სახალხო მეურნეობის შემოსავლიან წყაროთ, რითაც უნდა
 განიდევნოს — არაყი.

2. ქართული კინო-მრეწველობა, რომელიც იდგა მაშინ მატე-
 რიალურ და მორალურ ბანკროტობის წინაშე, საგრძნობლად გამო-
 სწორდა იმ ღონისძიებათა შემდეგ, რომელიც გატარებული იყო
 პარტდირექტივების განხორციელების მიზნით. „საბა“ და „ახალგა-
 ზრდობა იმარჯვებს“. აგრეთვე „ღრუბლების თავშესაფარი“ და „ჩქა-
 რი № 2“-ც კი ამტკიცებენ რომ ახალმა ძალებმა, რომელნიც მოვიდნენ
 ქართულ კინემატოგრაფიის პირველ თაობის შესაცვლელად, ნათლად
 შეიგნეს ის უდაო დებულება, რომ „საბჭოთა ფილმის შინაარსს,
 საფუძვლად უნდა დაედოს პროლეტარიატის იდეოლოგია“. მიუხე-
 დავათ იმისა, რომ ის ფილმები წარმოადგენენ ახალგაზრდა რევი-
 სორების მოწაფურ სამუშაოს და ჩვენი ესთეტიკის და სტილის მცოდ-
 ნეობის მიერ ცნობილი არიან ფორმალურ და მხატვრულ მხრივ
 არადაამაკმაყოფილებლად, მაინც ეს გარემოება ჩვენ არ გვაშინებს.
 დასახული გვაქვს რა ჩვენი ახალი ფილმების იდეოლოგიური და
 ტექნიკური გაუმჯობესება, ჩვენი კინო-ახალგაზრდობა ისწავლის
 ეკრანიდან ესაუბროს მუშებს უფრო მარტივი, მიმზიდველი და ამას-
 თანავე გასაგები ენით.

3. ჩვენი ეკონომიური და კულტურული განვითარების მიმდი-
 ნარე ეტაპთან დაკავშირებით სდგას ამოცანა შევქმნათ მთელი რიგი
 სტანდარტული ფილმებისა მუშებისათვის, გლეხებისათვის, ბავშვ-
 ბისათვის, სამეცნიერო და სააგიტაციო მიზნებისათვის. ფართო მო-
 თხოვნილებათა და განსაზღვრულ შესაძლებლობათა გამო, ჩვენ ვა-

ძლევთ ახალ ფილმებს ისეთ პოლიტიკურ და თემატიურ საყრდენს, რომელიც მაქსიმალურად ხელს უნდა უწყობდეს ჩვენს სოციალისტურ მშენებლობას და მუშათა-გლეხთა მასალების კულტურულ-პოლიტიკურ აღზრდას.

4) ერთ-ერთ პირველხარისხოვან ამოცანად სახკინმრეწვი ისახავს ჩვენი ლიტერატურული ძალების მაქსიმალურ ჩაბმას კინოში, ამ მილიონთა ხელოვნებაში.

ჩვენი ლიტერატორებისაგან ჩვენ მოვითხოვთ არა მარტო თემებისა და მასალების წარმოდგენას სასცენარო განყოფილებაში, არამედ ჩვენთვის შერად საჭირო — კინემატოგრაფიულად კარგათ გაკეთებულ სცენარის წერას. თემები მრავალია, მაგრამ თემების დამუშავებას სცენარში არავინ არ მიყვება. ლიტერატორები უნდა მოვიდნენ ჩვენთან კინო-წარმოებაზე, დაუახლოვდნენ წარმოებას, შეისწავლონ კინო-აპარატი და იმეცადინონ სასცენარო სახელოსნოში. ასეთ მისწრაფებას ლიტერატორებში სამწუხაროდ ჩვენ ჯერ არა ვხედავთ. ჩვენ მიერ დაარსებული სასცენარო კურსზე არ დაიარებთან ქართული პროლეტარული და მემარცხენე მწერლები. სახკინმრეწვის კარი ღია არის ყველა ეურნალისტიისათვის და მწერლისათვის, რომელიც კი მოისურვებს სასცენარო საქმის გაცნობას და თემების მოწოდებას — და თუ კიდევ არსებობს ისეთი რამ, რაც ხელს უშლის ასეთ დაახლოვებას, იგი საერთო ძალით უნდა იყოს აღმოფხვრილი.

8. ალზაზიზმილი

(საქ. სახკინმრეწვის სასცენარო განყოფილების გამგე)

საქართველოს კინო-მრეწველობას შედარებით მოკლე ისტორია აქვს. მაგრამ მაინც მის განვითარებაში შეიძლება გავარჩიოთ ორი პერიოდი. 1928 წლიდან სახკინმრეწვემა დაიწყო სრულიად ახალი მუშაობა თანამედროვე სოციალისტურ აღმშენებლობასთან შეფარდებით. შეიძლება ყველას კარგათ არ ახსოვს ყველაზე პირველი სურათი ქართული კინოსი — „ქრისტიანე“. ეს იყო კერძო ინიციატივის დადგმა ჯერ კიდევ მენშევიზმის დროს. ფაქტიურად საქართველოს კინომ დაიწყო მუშაობა მხოლოდ გასაბჭოების შემდეგ. მაგრამ „ქრისტიანეს“ ტრადიციები, მუშაობის მეთოდები და სტილი მაინც დარჩა ინერციულად საბჭოთა სინამდვილეშიაც. მთელი პირველი პერიოდი ქართული კინოსი მიმდინარეობდა ამ ინერციის ძალით. ეს იყო „არსენა“, „სამი სიცოცხლე“ ვიღრე „გაფლანგვამდე“, რასაკვირ-

ველია თემატიურის განსხვავებით. მაგრამ თუ ზოგ სურათებშიც კი აღმოჩნდება ჰქონდა თემატიურ სიახლეს, იგი ინერციულ ფორმებშია ჩაბნობილი. აქ შეიძლება მიმითითონ „წითელ ეშმაკუნებზე“.

მაგრამ ამ სურათს აქვს ისტორიული, ასე ესთქვათ რეტროსპექტიული მნიშვნელობა. „წითელ ეშმაკუნებზე“ თავისი რევოლუციონური თემატიკით შექმნა ანტიტეზი ხანჯონკოვის სალონურ დრამებისა, მან ჩაუყარა პირველი ქვა საბჭოთა კინემატოგრაფიას. მას ჰქონდა მნიშვნელობა პიონერის. საქმე იმაშია რომ არსად ნაწარმოები ისე არ ძველდება, როგორც კინემატოგრაფიაში. დღეს საბჭოთა კინემატოგრაფია ისე წინ წავიდა, რომ „წითელი ეშმაკუნები“ უსუსურ ბავშვის ტიტინს მოგვაგონებს. ამიტომ არის რომ ნამდვილი საბჭოთა კინემატოგრაფია შექმნა კულეშოვმა და არა პერესტიანმა თავის „წითელი ეშმაკუნებით“.

1928 წლიდან იწყება ახალი პერიოდი სახკინმრეწვის მუშაობაში. კურონულია ის ამბავი, რომ ოქტომბერი სწორეთ ამ წლიდან დაიწყო ქართულ კინემატოგრაფიაში (კინო-პარტ-თათბირის შემდეგ). ქართული კინო გამოვიდა ინერციიდან. ეს შით უფრო დამახასიათებელია, რომ ფაქტიურად ჩვენი ხუთწლედის პირველი წელი და სახკინმრეწვის ახალ კურსზე გადასვლის პირველი წელი შეხვდენ ერთმანეთს. ეს გარემოება ფრიალ დიდ პასუხისმგებლობას აკისრებს საქართველოს კინემატოგრაფიას. კინო-ახალგაზრდობის დაწინაურება, საბჭოთა თემატიკაზე გადასვლა, დაახლოვება საბჭოთა საზოგადოებრიობასთან — ყველაფერი ეს ახალი იყო სახკინმრეწვისათვის.

„ელისო“, „ახალგაზრდობა იმარჯვებს“ და „საბა“ — ეს სამი სურათი, რომელიც ახალგაზრდა კინო-მუშაკების მიერ იყო გაკეთებული ამტკიცებს იმას, რომ ახალი კურსი, რომელიც აიღო სახკინმრეწვის ახალმა ხელმძღვანელობამ სავსებით გამართლებულია. ახალგაზრდობამ მართლაც გაიმარჯვა და საჭიროა რომ ეს პირველი გამარჯვებანი იყოს განმტკიცებული საბჭოთა საზოგადოებრივობის და ხელმძღვანელ ორგანოების დახმარებით და ხელის შეწყობით.

რასაკვირველია ორი წელი ჯერ კიდევ მცირე დროა იმისათვის, რომ ის ახალი კურსი, რომელიც აღებულია კინო-ახალგაზრდობის მიერ სავსებით განმტკიცებული იქნეს. რევოლუციის მიმდინარე ეტაპთან დაკავშირებით სახკინმრეწვის მართებს უფრო მეტი გაღრმავება ამ ახალი კურსისა. საჭიროა სავსებით გადასვლა საბჭოთა ახალ თემატიკაზე. ჩვენი კინემატოგრაფია უნდა იყოს ერთ-ერთი კულტურული ფაქტორთაგანი სოციალისტური აღმშენებლობის და რე-

კონსტრუქციის სისტემაში. ყოველი ახალი სურათი უნდა უბასუხებდეს ჩვენი აღმშენებლობის რომელიმე მთავარ ამოცანას. კონსტრუქციულ რევოლუციის ფრონტზე საქართველოს კინო-მრეწველობამ უნდა დაიკავოს შესაფერისი ადგილი, რომელიც მას ეკუთვნის უფრო მეტად. ვიდრე ხელოვნების რომელიმე სხვა დარგს. ამისათვის კი საჭიროა აღმოიფხვრას სრულიად ის ტრადიციები და მუშაობის ძველი მეთოდები, რომელიც მაინც კიდევ არსებობს სახკინმრეწვეში. სრული იდეოლოგიური, სამეურნეო და ეკონომიური განახლების და გაჯანსაღების პოზიციების დაკავებისა კენ მოგვიწოდებს დღევანდელი რევოლუციური პერიოდი ჩვენი რევოლუციონური ხანისა. ამ მხრივ დიდი სამსახურის გაწევა შეუძლიან საბჭოთა მწერლობას. ახალი კადრები კინემატოგრაფიაში შეიძლება შეივსოს ლიტერატურიდან. ჩვენი მემარცხენე და პროლეტარული მწერლობის ახალგაზრდობამ უნდა მისცეს საქართველოს კინო-მრეწველობას ახალი კადრები: სცენარისტების, რეჟისორების და ასისტენტების. ამისათვის საჭიროა კინო-საქმის შესწავლა და კინო-წარმოებასთან დაახლოვება. ლიტერატურამ უნდა მიაწოდოს კინემატოგრაფიას თემები, რადგან ის კინოსცენარი, რომელიც შემდეგ კინო-სურათად უნდა გადაიქცეს, თავის საფუძვლად იღებს ლიტერატურულ თემას. მეტი დაახლოვება თანამედროვე რევოლუციონურ ლიტერატურის საქ. კინო-მრეწველობასთან — აი მორიგი ამოცანა კინო-წარმოების მიმდინარე ეტაპისა.

სიმონ ჩიქოვანი.

(მწერალი)

იქმდა სამწუხაროდ სახკინმრეწვის მუშაობის პირველ ხანამ ჩემთვის შეუძინებლად ჩაიარა. კინო-ფილმები „წითელი ეშმაკუნები“ „არსენა“, „სამი სიკოცხლე“, „ტარიელ მკლავაძე“ და ძალიან ბევრი ამ ხარისხის და ხსენებულ სეზონის სურათები მე არ მინახავს. ეს მოხდა სრულიად ჩემდა დამოუკიდებელ მიზეზების გამო და ამიტომაც მათ ლირებულებაზე ვერაფერს ვიტყვი.

მეორე ხანა სახკინმრეწვის მუშაობისა, ჩემთვის საკმაოდ ცნობილი ამბავია და მის შესახებ შემიძლია გარკვეული პასუხი მოგცეთ. სახკინმრეწვემა უსათუოდ განიცადა დიდი ძვრა. ეს ძვრა ორი ხაზით ვითარდებოდა.

პირველი უარყოფა ზემოთ დასახელებული სურათების თემატიური მასალის და გადმოსვლა ახალ საბჭოთა ყოფიდან წამოჭრილ

თემებზე და მათთან დაკავშირებულ საზოგადოებრივ პრობლემებზე. ასეთ ცდებით მიმჩნია მე „ახალგაზრდობა იმარჯვებს“ და სხვა.

მეორე ხაზით ძერა მოხდა მასალის მხატვრულ გაფორმების ტენდენციებათ. ძველი პერესტიანის თეატრალურ და ფსიხოლოგიზმის პრინციპები უარყოფილი იქნა და მისი ადგილი დაიკავა მემარცხენე კინომატოგრაფის მხატვრულმა პრინციპებმა. შემოვიდა განათლების კადრების კომპოზიციის და მონტაჟის ახალი კულტურა და სახკინმრეწვი წაიწია წინ კინემატოგრაფიულ კულტურის ფრონტზე. ამ დებულებას სავსებით ამართლებს სურათი „საბა“, „ელისო“, თავისი ცოცხალის მონტაჟით.

რევოლიუციის მიმდინარე ეტაპთან დაკავშირებით მე მგონია სახკინმრეწვის სამოქმედო პორიზონტი უნდა გაფართოვდეს. საპროგრამო გეგმის წარმოდგენა ანკეტის საპასუხო წერილში ვერ მოთავსდება, მაგრამ შეიძლება მაინც რამოდენიმე შენიშვნის გაკეთება. სახკინმრეწვის მუშაობაში ამ ბოლო დროს ისევ დაბნეულობას აქვს ადგილი. არ არის გარკვეული ხაზი აღებული და დღევანდლობის ამოცანები გათვალისწინებული. მთელი რიგი განზრახულ სურათებისა არ ურტყამს ჩვენი ცხოვრების საჭიროებათა არც ერთ წერტილში. კულტურული რევოლიუციის ლოზუნგი სოციალისტური შეჯიბრებანი კოლმეურნეობის ფართო აგიტაცია სახკინმრეწვის მხრიდან არაფერს ელის... რასაკვირველია შეიძლება ეს ყველაფერი განზრახულია, მაგრამ დროული პრობლემები მოითხოვენ დროულად პასუხს და არა პასუხის დაპირებას.

რა უნდა მოვთხოვოთ თანამედროვე ლიტერატურას კინოსთვის. მე მას ვერაფერს ვერ მოვთხოვ, რადგან სახკინმრეწვა ეს მოთხოვნა თვითონ ვერ შესძლო. ძლიერ საეჭვოა ლიტერატურული ღირებულების სახელი (რასაკვირველია მთლიანად არა) სახკინმრეწვის კარებთან დგას და ასაღებენ სახკინმრეწვაში ყოვლად უმსგავსო სცენარებს. ამის შედეგად თემატიური ჟანრი ვერ საღდება და ძალის მაგივრათ ხშირათ კატას აყუფებენ. კატამ ყუფა არ იცის და ამიტომ კნავის.

ლიტერატურის მუშაკთა მოვალეობაა ჩვენი დღევანდელი ცხოვრების შერეული შესწავლა (ეს კინოშიც რომ არ იმუშაონ მაინც გამოადგებათ) თანამედროვე მასალების შესწავლა თვითონ უკარნახებს თანამედროვე პრობლემებს მწერალს და სცენარისტს გაჩნდება. რევოლიუციის ახალი ეტაპი მოითხოვს თვითონ კინოდანაც ასეთ მეცადინეობას ჩვენი ცხოვრების ყოველდღიურ პრობლემებზე. ამ ხა-

ზით დიდი ნაყოფის მოტანა შეუძლია ქრონიკას და კულტურულ ფილმებს. გასულ სეზონში ამ მხრივ არაფერი არ გაკეთებულა სახკინმრეწვეში. კულტფილმები და ქრონიკალური სურათები „ხალტურა“-ს ვერ ასცილდა, მომავლისათვის ამას მეტი მუშაობა სჭირია. ამ ფრონტზე საჭიროა კარგი ოსტატი რეჟისორები, რადგან ქრონიკის და კულტურულ ფილმის მასალა უდიდესი წინააღმდეგობის სამუშაო მასალაა და დიდი მნიშვნელობა აქვს რევოლიუციის მიმდინარე ეტაპის გაფუჭებისათვის.

ლიტერატორებს სჭირია ანკესი. სახკინმრეწვემა ეს ანკესი ლიტერატორებში ვერ გადმოაგდო და თუ გადმოაგდო თევზის ნაცვლად ბაყაყი დაიჭირა.

უკანასკნელ წელს სახკინმრეწვეში წამოიწია ათამდე ახალგაზრდა რეჟისორები და სამიოდე ახალი სცენარისტები, ეს ძლიერ სასიამოვნო მოვლენაა. ახალგაზრდების გონივრულმა ძალამ უნდა დაშალოს სახკინმრეწვის პოლიტიკური და კულტურული ჰორიზონტი. ახლა სახკინმრეწვი ახალი კრიზისის მოლოდინის წინაშე დგას. მისი ორიენტაცია გარკვეული არ არის და მოსალოდნელია ჩიხი.

ამიტომ საჭიროა ლიტერატორებმა თანამშრომლობის ინიციატივა თითონ აიღონ და დაეხმარონ სახკინმრეწვეს ამ მოსალოდნელ უბედურების აცდენაში. საჭიროა ფართო საზოგადოებრივობის შექმნა, კინოს გარშემო ყურადღების გამახვილება და საერთოდ საჭიროა ქართველი ხელოვნების მუშაკებთან სახკინმრეწვის დაახლოება.

ჩემი შეხედულება, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, „ახალგაზრდობა იმარჯვებს“ და „საბა“-ს შესახებ, დადებითია. საბას სცენარის გაშლის ხერხს მე არ ვეთანხმები, ეს ჯერ სურათზე მუშაობის დაწყებამდე გადავეცი მე რეჟისორს და სცენარისტ ამხანაგ ალხაზიშვილს. ზედმეტ ფსიხოლოგიზმით დატვირთვა სურათის და სცენების აღწერილობით გადმოცემის ხერხი, მე ვფიქრობ შემცდარი გზაა სცენარის შენების.

სურათი მაინც მხატვრულად კარგი და თემატურად აქტუალური გამოვიდა.

პასუხის გაჭიანურების ასაცილებლად წერილს დასრულებულად ვთვლი.

ბესარიონ ქლენტი

(მწერალი)

თანამედროვე ხელოვნება მის სახეობათა ფუნქციონალური მთლიანობით ხასიათდება. ამიტომ კინემატოგრაფიის წინაშე ეხლა

იგივე სოციალური ამოცანები სდგანან, რომლითაც ჩვენი პროგრესული ლიტერატურა. თეატრი და სახეითი ხელოვნება ამდგომებული. განსხვავება მხოლოდ მასალებსა და მშენებლობის მეთოდებში მდგომარეობს. ამ მხრივ კინო-ხელოვნების პრივილეგიური მდგომარეობა უდავოა:

კინო ნაკლებადაა დატვირთული წარსულის „კომპარტული ტრადიციებით“. იგი ორგანიზულადაა დაკავშირებული თანამედროვე ინდუსტრიულ კულტურასთან. კინო-ენა მაქსიმალურად მასიურია და ინტერნაციონალური. კინო-კულტურა სულიერი და მატერიალური კულტურათა საზღვრების გადალახვაა. მასში ხელოვნება და მეცნიერება გაერთიანდენ არა „ბესტუჟევის ანბანით“, არამედ უკვე რეალური გარემოებით.

ამიტომ კინოს ყველაზე მეტი შესაძლებლობა მოეპოება ახალი მხატვრული კულტურის მშენებლობაში მოწინავე ხაზზე დადგომისათვის.

საქართველოს „სახკინმრეწვის“ პირველი პერიოდი ქაოტურა, ბუნდოვანი და პრიმიტიული მუშაობით აღინიშნება. იგი უნდა განვიხილოთ, როგორც სამზადისის. ფეხ-ადგმის სტადია და ამიტომ „კრიტიკის გარეშე“ უნდა დაეყენოთ. მხოლოდ კინო-მუშაკთა ახალმა კადრებმა (რომელთა უმრავლესობა მემარცხენე და პროლეტარულ მწერლობის რიგებიდანაა) გამოიყვანეს ქართული კინემატოგრაფია ეკზოტურ-ეტნოგრაფული რკალიდან. სახკინმრეწვის ახალი კურსი, მისი ახალგაზრდა მუშაკების თვალსაჩინო მიღწევები (რომელთაც საკავშირო მასშტაბით შექმნეს რეზონანსი) ყოველმხრივ მხარს დაუჭერს და დახმარებას იმსახურებენ.

მაგრამ საჭიროა სახკინმრეწვის მუშაობაში კიდევ მეტი პრინციპიალურობა, რადიკალობა და გაბედულება. საჭიროა მტკიცე ხაზის აღება კინო-მშენებლობიდან ყოველგვარი ესთეტიურობის ფსიქოლოგიზმის, შტამპის განსადევნად. უნდა გვახსოვდეს, რომ გარდამავალ პერიოდში კინო გართობისა, დასვენების და დატკობის საშუალება არ არის. არამედ კულტურული რევოლუციის მთავარი ფაქტორი, სოციალისტური რეკონსტრუქციის — და მაშასადამე კლასური ბრძოლის უძლიერესი იარაღთაგანი.

ყოველი ფილმი უნდა ემსახუროდეს გარკვეულ საზოგადოებრივ, აქტუალურ, მომენტურ ამოცანას. იგი უნდა ამდიდრებდეს პროლეტარული მასების კულტურულ პორიზონტს, ებრძოდოს მასების შეგნებაში ჩაორჩენილ ძველი ყოფა-ცხოვრების ყველა ნაშთებს; ეწეოდეს პროლეტარულს კლასობრივ იდეალების, და მათ განსახორ-

ციელბლად დასახულ კონკრეტულ ღონისძიებათა მძლავრ აგ-
ტაციას.

სახკინმრეწვის მუშაობის თემატიურ-იდეური ხაზი მტკიცედ და
უშუალოდ უნდა შეუფარდდეს სოციალისტური მშენებლობის ხუთ-
წლიან გეგმას.

კინო-მშენებლობის ასეთი ფუნქციონალური განხრა თავისთავად
გულისხმობს ახალი მეთოდებისა და ხერხების აუცილებლობას. ამ
მხრივ საჭიროა მეტი ექსპერიმენტები და ლაბორატორული მუშაობა.
ექსპერიმენტი საუკეთესო მეთოდია ფუნქციონალური ნოვატორობი-
სათვის. ამის ფართო საშუალება უნდა მიეცესთ ახალგაზრდა კინო-
მუშაკებს.

სახკინმრეწვის ყურადღების ცენტრში უნდა დადგეს კინო-მუ-
შაკთა კვალიფიკაციის საკითხი. თანამედროვე კინო მოითხოვს დიდი
ტექნიკური და ჰუმანიტარული ერუდიციით შეიარაღებულ კადრებს.
საჭიროა ენერგიული და ნიჭიერი ახალგაზრდობის მივლინებები, რო-
გორც საბჭოთა კავშირის ცენტრალურ ქალაქებში, ისე უცხოეთშიც.
სადაც ბევრის სწავლა, შეძენა შეიძლება.

აგრეთვე აუცილებელია საზოგადოებრივი აზრის ორგანიზაცია
კინოს ირგვლივ. კინო-ცოდნის გავრცელება, კინო-აზროვნების გა-
მტკიცება აუცილებელი პირობაა კინო-კულტურის შემდეგი განვი-
თარებისათვის.

ამ მხრივ აღსანიშნავია პრესის, (განსაკუთრებით ქართული პრე-
სის) უყურადღებობა და გულგრილობა კინოს საკითხების მიმართ.
რეცენზია ფილმებზე ან სრულიად არ იბეჭდება, ან კიდევ შემთხვე-
ვითი ხალხი სწერს მას. სრულიად არ არსებობს სპეციალური ჟურ-
ნალი ან გაზეთი, რომლის შექმნა აუცილებელია, თუ გვინდა კინო-
კულტურის მასიური განვითარება.

რით უნდა დაეხმაროს მწერლობა კინოს და რა შესაძლებლობა
არსებობს ამ მხრივ? ამის საუკეთესო პასუხს წარმოადგენს იმ ამხა-
ნაგების (სცენარისტები, რეჟისორები) მუშაობა სახკინმრეწვში, რომ-
ლებიც ლიტერატურიდან მივიდნენ კინოში და სახკინმრეწვის საქმი-
ანობაში ძირეული გარდატეხა შეიტანა.

ბ ი ბ ლ ი ო გ რ ა ფ ი ა

კ. ლორთქიფანიძე „ახალი“. ლექსები. „მრომა“ 1929 წ.

ქართულ პროლეტარულ მწერლობაში მისი ჩასახვის პერიოდის დღემდე ყველაზე უფრო აქტიური და ნაყოფიერი იყვენ პოეზიის დარგში მომუშავე ამხანაგები. ამიტომ, ქართულ პროლეტ-მწერლობას შედარებით ლექსის უფრო მეტი კულტურა გააჩნია, ვიდრე პროზაული ქანრის.

მიმდინარე წელს მოხდა თითქოს ერთგვარი მობილიზაცია პროლეტ-მწერლობის სალიტერატურო ძალებისა. მთელ რიგ ამხანაგებმა გამოაქვეყნეს (კ. კალაძე — ლექსების წიგნი, კ. ლორთქიფანიძე — ახალი, ალ. მაშაშვილი — პოემები, კ. ბობოხიძე — ინდუსტრიალური ლირიკა და სხვა) ლექსების წიგნები, რომელნიც იძლევიან საშვალელებს მომენტის სწორი დახასიათებისათვის. ჩამოთვლილ წიგნებიდან ჩვენ შევჩერდებით კ. ლორთქიფანიძის ლექსების წიგნზე. უკვე საკმაოდ ცნობილია ის გარემოება, რომ კ. ლორთქიფანიძემ პროლეტარულ მწერლობის თაობიდან ყველაზე უფრო დიდი ენერჯია გამოიჩინა მთელი რიგი ლიტერატურული დაბრკოლებების დასაძლევად. ის სიჩუმით არ შეკზვედრია ჩვენი მეურნეობის რეკონსტრუქციის პერიოდს და შესძლო ეჩვენებინა ჩვენთვის ეს გრანდიოზული გარდატეხა სახალხო მეურნეობის („ახალი გლეხები“). კ. ლორთქიფანიძემ სცადა მუშაობა ყველა დარგში: პროზაში, სატირაში, დრამატურგიაში და სხვა... ამ მრავალმხრივი მუშაობის პროცესში მან შესძლო დაეძლია თავისი ძველი სიმბოლისტური გადახრები. ამ გადახრების ერთ-ერთ სტიმულს წარმოადგენდა კ. ლორთქიფანიძის პოეზიის ზედმეტი ლირიულობა. ეს ნაკლი მან აიცილა თავიდან, ამას ამტკიცებს მისი ახალი ლექსების წიგნი.

წიგნში მოთავსებულია ავტორის მთელი რიგი საუკეთესო ლექსები: „განმეორებაში“ ავტორი ამკლავებს პროლეტ-მწერლის ბოლშევიკურ ნებისყოფას და გამძლეობას. პოეტის აზრით, გარშემორტყმული ჭრელი ხალხის წინააღმდეგ ბრძოლა აუცილებელია! ამით ის ჩვენი ცხოვრების სოციალური სისტემის მთავარ ფაქტორათ სთვლის კლასთა ბრძოლას, ის ჰგმობს ყველას მიმართ შერიგების

ქრისტიანულ სურვილს. ის სრულიად სამართლიანადაა განწყობილი კლასიური მტრის წინააღმდეგ. მაგრამ ზოგჯერ აჭარბებს. ამის შესახებ გალიოს გვაძლევს აქვე მოთავსებული ლექსი: „მუქი ფერი“. ამ ლექსში მოცემულია ერთგვარი ფრაზეოლოგიური ზერადიკალიზმი; პოეტი სწერს:

„მეტად ჰრელია ჩვენი ცხოვრება
და მოგვდევს მგზავრი ათასი ჯურის“.

ღიას, საბჭოთა ქვეყანას აუარებელი თანამგზავრი მოსდევს, როგორც ეკონომიური, ისე კულტურულ-სალიტერატურო ფრონტებზე. ამ თანამგზავრთა ფენებში სწარმოებს უაღრესი კლასიური დიფერენციაცია; გაუგებარია თუ რატომ უნდა იბრძოდეს პოეტი განუზრახველათ ყველა იმათ წინააღმდეგ, ვინც, მისი სიტყვით რომ ვსთქვათ, ჯერ კიდევ სჭირდება ჩვენს ეპოქას. ანტისაბჭოთა ინტელიგენციის და კონტრრევოლუციონური სპეციალისტების წინააღმდეგ ბრძოლა აუცილებელია. მაგრამ სპეციალისტების იმ ნაწილთან, რომელიც გულწრფელად მუშაობს საბჭოთა ხელისუფლებასთან, საქიროს ფრთხილი მიდგომა.

„...საუკუნის მძლავრი ქუხილი —
ამის უფლებას ვეღარ წამართმევს —“

რომ ამიფეთქდეს ყოველი ლექსი
მათდამი ზიხლით და მძულვარებით“.

ეპოქის საერთო ტენდენციების არ გაყოლა ნიშნავს პროლეტარ-მწერლისათვის კლასიური ხაზის გამრუდებას.

სიუჟეტიანი ლექსებიდან განსაკუთრებით უნდა აღინიშნოს „ერთი მათგანი“. ამ ლექსში ოთხი მთავარი მომენტია: პირველი გვიხატავს ულარიბესი გლეხის აუტანელ ყოფა-ცხოვრებას და ამ ნიადაგზე გლეხის პატარა ბიჭის მიბარებას ხარაზთან შეგირდათ, მეორე მომენტში იძლევა ქუთაისის განაპირა უბნის და ხელოსნური ყოფის დახასიათებას, მესამე გადმოგვცემს ბუშლატის ენტუზიაზმს, ხოლო მეოთხე მომენტში ლექსი სრულდება წითელი ჯარის შემოსვლით. „ერთი მათგანი“-ს მთავარი გმირი აუცილებლათ ტაბიური მოვლენაა საქართველოს სინამდვილეში, მათ ხარჯზე ჩამოყალიბდა კომკავშირის პირველი უჯრედები.

დანარჩენი ლექსები, როგორც მაგალითად „მეზობელი“, „წმენდის კანდიდატი“, ეხებიან ყოფილი ადამიანების ბნელ საქმეებს. ობიექტულმა იგრძნო ნების ოდნავი სითბო, ამიტომ ცოტა მალლა ასწია

სამხედრო კომუნიზმის დამზრალი კისერი, ის ეხლა „ალარ“ ეგვიპტეში
 ლენინის წინააღმდეგ, მაგრამ ეს სიხარული ხანმოკლეა! **გიგულიძე**

„მაგრამ ეს შრომა, ბრძოლა და სიცოცხლე
 თუ დახურდადება სათქვენო წუთებად,
 მაშინ მეზობელი ფანჯრიდან იცოდენ
 თოფების ლულა გადმოეყუდება.“ („მეზობელი“)

„წმენდის კანდიდატი“ წარმოადგენს „საბჭოთა“ მეშხანინის მთა-
 ვარ დამახასიათებელ თვისებების კონკრეტულ ჩამოთვლას. ამ თე-
 მაზე საერთოდ ბევრი იწერება უკანასკნელ ხანებში პროლეტარულ
 პოეზიაში. კ. ლორთქიფანიძე აქ ააშკარავენს რევოლიუციასთან მე-
 ქანიკურად მისულ ადამიანის საექვო პიროვნებას.

კარგათ არის გაკეთებული ლექსი „საჩივარი“.

კ. ლორთქიფანიძის ეს ახალი ლექსების წიგნი აუცილებლათ
 ამტკიცებს პოეტის ზრდას. ეს ზრდა მიმდინარეობს ზედმეტი რომან-
 ტიული ლირიკისაგან თავის დაღწევის გზით.

ბოლოს უნდა აღვნიშნოთ, რომ წელს კ. ლორთქიფანიძემ პრო-
 ზაში უფრო მეტი სიახლე შეიტანა, ვიდრე პოეტურ სფეროში.

გ. ნ — ლი.

3. ბარნოვი — „პარაფანჯები.“ სახელგამის გამოცემა

ძველი ტფილისის მოსახლეობის სპეციფიური ნაწილი — ყარა-
 ჩოხული და დეკლასიური წარმოშობის ხალხი დღეს უკვე ისპობა, რო-
 გორც სოციალური მოვლენა, იგი ეძლევა დავიწყების მტკრიან არ-
 ქივებს. ეს სრულიად გასაგები მოვლენაა, მიუხედავთ ამისა, უნდა
 აღინიშნოს ის გარემოება, რომ ძველი ტფილისი ძლიერ განმაურე-
 ბული თემაა; ამ თემის საფუძველზე გაიზარდა ქართულ ლიტერა-
 ტურის საგრძნობი ნაწილი, ტფილისის აზიურმა ნაშთებმა შექმნეს
 თავისი პოეზია, (ი. გრიშაშვილი) სახვითი ხელოვნება, (ნიკო ფი-
 როსმანიშვილი) და მხატვრული პროზა (ვ. ბარნოვი). ამ ხელოვნებაში
 ცხადათ იგრძნობა ძველი ქვეყნის ჰაერი, სიძველის მისტიკა და არქე-
 ოლოგიური ფეტიშიზმი. ყოველივე ამას აქვს თავისი იდეოლოგიური
 მაგისტრალი: სოციალური თვალსაზრისით ნიკო ფიროსმანიშვილის
 საღუქო ფრესკები, ბოკემური სურათები და მასთან ერთად ტილოზე
 გადატანილი ქართული ნაციონალური წარსულის ზოგიერთი მომენ-
 ტები იგივე ღირებულებას ატარებს, რასაც ი. გრიშაშვილის ყარა-
 ჩოხული რომანები და ვასილ ბარნოვის ტფილისის ანრდილები.

წელს ვასილ ბარნოვი უკვე მეორე მოზრდილი წიგნი გამოუცემს. ქვეყნა, რომელიც იდეურ-ლიტერატურული ღირსებით სრულდება არ განსხვავდება „ტფილისის აზრდობებისაგან“. ვ. ბარნოვის შემოქმედებითი განვითარების მწვერვალი უკვე წარსულში იმყოფება, მან დაასრულა თავისი სამწერლო მოღვაწეობის გზა. სწორედ ამიტომ სრული ობიექტივობის დაცვით შეიძლება მისი შეფასება. ამ შეფასებისათვის საკმაო მასალას იძლევა სარეცენზიო წიგნში მოთავსებული მოთხრობები.

ვ. ბარნოვის ყოველი მოთხრობა დამძიმებულია ისტორიზმით, მისი ნაწარმოების თითოეული გმირი ლაპარაკობს ძველი არქაული ენით, რელიგიური სიღინჯით; საერთოდ ავტორს ძლიერ კარგად ახასიათებს ერთი დიალოგი ამ წიგნიდან:

— „მიყვარს ბაზარში სიარული, თვალიერება. — ამბობს მოთხრობის გმირი, — ჩემი ვასართობი ეს არის. ახალ ბაზარში არა. ევროპიდან გადმორგულ მაღაზიებში. იქ არავითარი საქმე არა მაქვს. ძველ ქუჩებში, ძველ დუქნებში. შეჰხედები იქ ხარახურაში ნივის უწინდელს თუ ნივთის ნატებს. თვითეული ძველი ნაშთი გიამბობს თავის თავგადასავალს.

— გიამბობს?

— გეტყვის წარსულს: რამდენი თაობა გამოუვლია, რამდენჯერ დაჰხმარებია ადამიანს ძნელ სიცოცხლეში“. („არქეოლოგიური ნაშთი“ — გვ. 67 — 68).

ამ სიძველის ფანტიკოსს გვაგონებს ჩვენ მწერალი ვასილ ბარნოვი. მას არ აინტერესებს არაფერი ახალი, მას ურჩევნია ზეტილი ძველ ქუჩებში, სადაც უბრალო ნივთები ესაუბრებიან მას გარდასული დროის ამბებს. მარქსისტულ კრიტიკაში საერთოდ უკვე მიღებულია ის აზრი, რომ ნაციონალიზმი ყოველთვის გვევლინება სხვადასხვა ნიღაბით: ერთი ასეთი ნიღაბთაგანი არის სიძველის იდეალიზაცია; წარსულის ნაშთებთან მჭიდროთ არის დაკავშირებული ფეოდალური იდეოლოგია; „საქართველო მთლიანად არქეოლოგიური მუზეუმი გახლავთ“ — გვეუბნება ავტორი. ამით ის სცდილობს გაამართლოს განუწყვეტელი ძიება ძველი ნაშთებისა. ადვილი შესამჩნევია, რომ ვ. ბარნოვი არა სჩანს თანამედროვე ლიტერატურის ზედაპირზე. ის მთლიანად განზე სდგას. ამაში არავინ არ არის დამნაშავე. მისი კალამი არ შეჰხებია არც ერთ თანამედროვე თემას. ამავე დროს უნდა აღინიშნოს, რომ ოქტომბრის რევოლუციას ბარნოვი უკვე დასრულებული დაჰხვდა. ვ. ბარნოვი მიმავალი ხალხის მწერალია, ხსენებული სოციალური ფენა უკვე აღარ სცდილობს აწ-

მყოფი თავის მდგომარეობის სტაბილიზაციას, და მას დაუჩინებლად
 ლოთ იგლოვოს წარსულში დაკარგული დიდება. მას არ ჰქონდა
 ჰხედოს ამ ქვეყნიურ მოვლენებს; მას აინტერესებს უმთავრესად ვიწრო
 „სულთერი“ მოვლენები, მარადიული პრობლემები. „სიყვარულ-
 ლი“ და სხვა... ერთი სიტყვით მიმავალთა ხელოვნებას
 ჰსურს თვალი აარიდოს არსებულ სოციალურ ურთიერთობას; ჩვენი
 აზრით ეს მოვლენა უაღრესად ვიწრო სოციალური ტენდენციების
 მაჩვენებელია. ამას ამტკიცებს ვ. ბარნოვის ახალი წიგნი.

როგორია „ვარდფანჯების“ თემატიური მხარე?

აქ შეგხვდებათ სიყვარული წარსული საუკუნეების ფონზე, ამავე
 სიყვარულის დაღატოთ გამოწვეული სევდა, „გათხოვების ჰაზრი“,
 „ანგლოსთა სიწმინდეები“, საგვარეულო გუჯრები, წარღვნის წინა-
 დროინდელი ამბები და ხავსმოკიდებული ქრონიკები. თითქმის ყო-
 ველი მოთხრობა გადმოგცემს სიყვარულის ტრადიკულ დაბოლოე-
 ბას. „ლეგას ჩოხა“ გვიხატავს ქალ-ვაჟის სიყვარულს. მაგრამ ამ მო-
 მავალ ბედნიერებას სასიკვდილო შემთხვევა ელობება წინ, ამ ნია-
 დაგზე მწერალს ეძლევა გასაქანი გადმოშალოს ჩვენს თვალწინ შე-
 წუხებული ადამიანის ნაფიქრ-ნააზრები. ბარნოვი სცდილობს მკით-
 ხველის ყურადღების კონცენტრაციას უმთავრესად ამგვარი ხასიათის
 მოვლენებზე. იგი ყოველ ნაბიჯზე გვესაუბრება სიყვარულის ფი-
 ლოსოფიის შესახებ. მეორე მოთხრობა „საფლავის ქვაზე“ ვითარ-
 დება ამავე ხაზებში: მკვდარი საყვარლის საფლავის ქვაზე აღმოცენ-
 დება ახალი რომანიული ყვავილები. სიუჟეტის ამგვარი კონსტრუქ-
 ცია მეორდება ვ. ბარნოვის უმთავრეს მხატვრულ ფაქტებში. მთელ
 მის მოთხრობებში ბედის რჩეული ქაბუციები ეძებენ თავის თვალმარ-
 გალიტებს. რომელნიც თურმე მათთვის გააჩინა ბედის მწერალმა ამ
 ქვეყანაზე. ვ. ბარნოვს სწამს რომ „ცოლ-ქრობის საქმე ზეცაში რიგ-
 დება“.

ავტორს ძლიერ უყვარს ზემოხსენებული თემა: ის სცდილობს
 შეიტანოს ამ თემაში რაც შეიძლება მეტი ტრადიკული ეფექტები.
 მაგალითად ამ მხრივ შეიძლება დავასახელოთ მოთხრობა: „ნანატრი
 ნადირი“. ქარბუქისა და ყინვის დროს მთაში გზა აებნევა დედას და
 მის ლამაზ ქალიშვილს. ეს უკანასკნელი შორიდან უყვარს ერთ მო-
 ნადირეს, რომელიც ამ ხანებში აქ ახლო ნადირობის დროს გაჩე-
 რებულა. დედა-შვილი საშინელ მდგომარეობაში ვარდებიან. მათ
 ეხვევა შგლები. მაგრამ დაღუპვისაგან დაიხსნის მონადირე. აქ რო-
 გორც ვხედავთ ავტორმა მიაღწია ერთ მიზანს: მან მეტი დრამა-
 ტიული სიძლიერე მისცა სიყვარულის უბრალო ამბავს. მთელი ეს

დანარჩენი საკითხები, როგორცაა „მგლები“, „თოვლი“, „ქარბუქი“ და სხვა აქ მოტანილია იმისთვის, რომ მისცეს ქალ-ვაჟის შეხვედრის შერტი ეფექტი. ვ. ბარნოვისთვის სიყვარული სდგას მსოფლიოს ცენტრში. მიუხედავად ყოველივე ამისა ვ. ბარნოვის მაგალითი ამტკიცებს, რომ ეს თემა ამოიწურა მთლიანად. ამიტომ ავტორმა სხვა ხერხს მიმართა: მან ზოგიერთ მოთხრობებში გამოიყვანა მახინჯი ქალები; ამრიგად მწერალი მხოლოდ ამით-ღა იხსნის თავს მოსაწყენი ერთფეროვანებისაგან.

ამით არ ამოიწურება ბარნოვის შემოქმედების თემატიური მხარე: ის ეხება აგრეთვე საგვარეულო გუჯრებს, იკვლევს „ისტორიაში ნახსენები“ გვარების გენეალოგიას; მას ესმის „ძველი ნანგრევების თუ ნაშთების აზღაპრებული თქმა“, სადაც მოთხრობილია ამბები საშუალო საუკუნეების რაინდებისა, მზეთუნახავებისა, და მითოლოგიური ეპოქის ფანტასტიური დევებისა. საკმარის ადგილს იკავებს მის მოთხრობებში სასწაულთმოქმედი ჯვრები და სხვადასხვა გრძნეული ნივთები.

ვასილ ბარნოვი საუკუნეებით ჩამორჩენილია თანამედროვე ცხოვრებას. მისთვის ჯერ ეხლა ებრძვის წარმართულ ეპოქას ქრისტიანიზმის რელიგია. ამიტომ ცოცხალი ადამიანების მაგიერ ის უფრო მეტ ალქაჯებს, დაყუდებულ ბერებს და ფანტასტიურ ცხოველებს ჰხედავს. ბოკაჩიოს შემდეგ „წმინდა მამათა სამყოფელის“ ასეთი უნაზესი ფერებით დახატვა უკვე აღარ შეიძლება („ნაძენარის დევები“).

ვ. ბარნოვი ზოგიერთ ადგილას ამახინჯებს ისტორიულ სინამდვილეს:

— „კაცო ეს ჩვენი ბატონი არა ჰგავს სხვებს: შეძლებული, ნასწავლი და ესეთი თავმდაბალი!

— ტოლათ გვექცევა: თითონ მუშაობს.

— კიდევ, რომ ეხერხება გლეხური საქმე, როგორ შნოიანად ეკირა გუთანი.

— თუ ქალბატონიც თავისავით კარგი შეჰხვდა!“

რატომ ხდება, რომ მწერალმა ფეოდალიზმის შავბნელ ეპოქაში მხოლოდ ეს კეთილი ბატონი შეამჩნია? ან შეიძლებოდა ყოფილიყო საერთოთ ამის მზგავსი რამე? ამ კითხვაზე უარყოფითად უნდა ვუპასუხოთ. „თავადიშვილი კარგი რა არის, ავი რა იყოს“ — ეს მაშინდელი მწვავე სინამდვილე ი. ქავჭავაძეს წამოსცდა. ფეოდალიზმის ეპოქაში გაბატონებული კლასის წარმომადგენლები იმიტომ კი არ იყვნენ მხეცური ექსპლოატატორული მადის პატრონები, რომ ისინი

ასეთი ღვარძლიანნი დაიბადნენ ბუნებით, არამედ იმიტომ რომ მათ ასეთ ქცევას უკარნახებდა საკუთარი სოციალური გარემო და კლას-სობრივი ინტერესი. ვ. ბარნოვის წარმოდგენით ფეოდალიზმი ეს არის მყუდრო საფანე, სადაც არავითარი კლასობრივი ბრძოლის ჩანასახიც არ არის. ფეოდალიზმის ასეთი აპოლოგია დღეს აღარავის აღარ სჯე-რა. ამ მტვერწყაყრილ ლეგენდებში აქა-იქ მოსჩანს მეოცე საუკუნის რომელიმე მოვლენა.

ვ. ბარნოვს მოჰყავს ციტატები ბესიკიდან, სახარებიდან და ბა-რათაშვილისაგან. აღსანიშნავია აგრეთვე ერთი სახასიათო დეტალი: ვ. ბარნოვს ძლიერ უყვარს ძველი ხ უ რ ო თ მ ო ძ ღ ვ რ ე ბ ი ს, ხ ა რ ა ტ ე ბ ი ს გ ა მ ო ყ ვ ა ნ ა მ ო თ ხ რ ო ბ ი ს გ მ ი რ ე ბ ა თ. გასაგებია ეს; სიძველის ყველაზე უფრო სპეციფიური ნიშნულები შე-ნახულია ქართულ საეკლესიო ჩუქურთმებში. ავტორს უყვარს ამ ზე-ლოვნების შემქმნელი ხალხი.

ვ. ბარნოვი სწერს ბიბლიური მანერით; მას ახასიათებს არქაუ-ლი სტილი, მისი გამოთქმა უძრავია, ზედმეტათ სტატიური და ამ-რიგად სიცოცხლეს მოკლებული. ხშირად თვით სიუჟეტის განვითა-რების მხრივ მწერალი ჩაეარდნილია უხერხულობაში, რადგან სიყვო-რულის ნიადაგზე წარმოშობილ რომანიულ ინტრიგებს აღარ შეუ-ძლიანთ რაიმე ახალი კუთხით ეჩვენონ მკითხველის თვალს.

ვ. ბარნოვი დაგვიანებული მგზავრია წარსულ საუკუნეების.

გ. ნატროშვილი.